

FORSKNINGEN MÖTER FÄLTET

**En kartläggning av branschtidskrifternas
forskningsbevakning 1994-2002**

Maria Gellert & Petra Romberg

Examensarbete (20 poäng) för magisterexamen i Biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet.

Handledare: Birgitta Olander

BIVILs skriftserie 2004:8

ISSN 1401:2375

© Författarna 2012.

Abstract

Research encounters the field of profession: A mapping of library related periodicals during 1994-2002

Library and information science (LIS), is a research area marked by theoretical diversity and strong influence from both the developing library profession, as well as other social sciences. During the development of LIS several attempts have been made to define its scientific identity. The definition of what constitutes core, boundaries and the superior identity of LIS is still debated among researchers of this diverse area. During the period pertaining to our survey a debate regarding the professionalization of the library profession took place. The development, definition and comparative value of different aspects of modern LIS was discussed both inside as well as outside the profession. Our working hypothesis is that a gap exists between modern LIS and the field of profession.

Since library journals have had an active interest in the professionalization of the library profession, they are possible channels between LIS and the professional library field. This Master's thesis investigates if Sweden's library journals contributed to the communication between Swedish LIS and the field of profession. To investigate and evaluate this possible communication, a survey of published issues between 1994-2002 in three of Sweden's most widespread professional library journals was made. The surveyed periodicals were *Biblioteksbladet (BBL)*, *bis* and *Tidskrift för Dokumentation (TD)*.

The theory behind our research was mainly derived from Richard Whitley's theories of the development of science and its academic institutions. Whitley states that there is a discrepancy between the development of new theories and the time it takes for them to make an impact on academic institutions as well as society. This theory was applied to the context of the academic, institutional and professional development of LIS in Sweden. An application of Whitley's theories on LIS in the Nordic countries has earlier been made by Vakkari et al (1993), and served as a guide and role model for our study.

The results indicate that *Biblioteksbladet* and *Tidskrift för dokumentation* had an overall positive attitude towards LIS during the period. An increase of communication of news from LIS during the investigated period indicates a gradually increasing interest in LIS. These results mean that LIS in fact started to reach out towards some of Sweden's library journals. This may indicate that Whitley's theories

work as an explanation for an increase of the communication between LIS and the professional library field. But the opposite development takes place in *bis*. After a positive start, *bis* coverage of current LIS research begins to dwindle, and later a slightly negative attitude is communicated. A possible way to interpret this development is the impact the debate regarding the professionalization of librarianship had during the investigated period, where the sometimes expressed hope of an increased status for the profession through LIS never had a breakthrough.

Keywords

Biblioteks- och informationsvetenskap; BoI-forskning, professionsforskning; branschorganisationer; bibliotekstidskrifter; Biblioteksbladet; bis; Tidskrift för dokumentation; bibliotekarieutbildningens akademisering; BoI-ämnets institutionalisering; BIVIL; LIS; research and profession.

Innehållsförteckning

Abstract	2
Research encounters the field of profession: A mapping of library related periodicals during 1994-2002	2
Keywords	3
Innehållsförteckning	4
Förord.....	6
Kapitel 1: Uppsatsens ämne	7
Inledning	7
Paradigmskifte	8
Syfte och frågeställningar	10
Urval och avgränsningar	10
Uppsatsens disposition.....	11
Kapitel 2: Metod.....	14
Källanalysen som metod.....	14
Källanalysen och dess källkritiska överväganden.....	16
Kapitel 3: Teoretiska utgångspunkter.....	19
Ämnesdefinitioner	19
Kognitiv och social institutionalisering av ämnet.....	20
Framväxten av en kognitiv institutionalisering - utbildningens akademisering.....	22
Paradigmskiften	23
Bibliotekarieryrket som profession	25
Forskningen möter fältet – en forskningsfråga?	26
Mötesplats inför framtiden.....	27
Kapitel 4: Kartläggning av fältet	29
Urval och avgränsningar av fältet.....	29
Branschorganisationerna och deras tidskrifter.....	30
Svensk Biblioteksförning (SB).....	30
Bibliotek i Samhället, BiS.....	31
Svensk förening för informationsspecialister	32
DIK.....	32
Bibliotekstjänst AB	33
BHS	34
Umeå universitet	35
Lunds Universitet.....	36
Uppsala universitet.....	36
Kapitel 5: Forskningsöversikt	37
Biblioteks- och informationsforskning 1900-1988.....	37
Biblioteks- och informationsforskningens sociala institutionalisering.....	39

Biblioteksforskningen 1988-1994.....	40
Svensk BoI-forskning 1994-2003	42
Forskningssteman vid BHS	42
Doktorsavhandlingar	44
Licentiatavhandlingar.....	44
Tidskriften <i>Svensk Biblioteksforskning</i>	45
Kapitel 6: Undersökningens resultat	47
Biblioteksbladet	47
<i>Biblioteksbladets</i> profil.....	47
Resultat av undersökningen av <i>BBL</i>	50
BoI-akademisk verksamhet.....	50
Grund- och forskarutbildningen i BoI.....	51
Debatt.....	52
Svensk BoI-forskning	54
BoI-avhandlingar	58
Magisteruppsatser	58
Projektrapporter och forskningsöversikter.....	61
Konferenser och seminarier	62
Analys av <i>BBL</i>	63
<i>bis</i>	68
<i>bis</i> profil.....	68
Resultat av undersökningen av <i>bis</i>	69
BoI-akademisk verksamhet.....	69
Grund- och forskarutbildningen i BoI.....	70
Debatt.....	71
Svensk BoI-forskning	71
BoI-avhandlingar	72
Magisteruppsatser	73
Projektrapporter och forskningsöversikter.....	75
Konferenser och seminarier	76
Analys av <i>bis</i>	76
Tidskrift för Dokumentation.....	78
<i>Tidskrift för dokumentations</i> profil.....	78
Resultat av undersökningen av <i>TD</i>	80
BoI-akademisk verksamhet.....	80
Grund- och forskarutbildning i BoI	81
Debatt.....	81
Svensk BoI-forskning	81
BoI-avhandlingar	82
Magisteruppsatser	82
Projektrapporter och forskningsöversikter.....	83
Konferenser och seminarier	84
Analys av <i>TD</i>	84
Kapitel 7: Analys och slutsatser	87
Analys	87
Jämförande källanalys av <i>BBL</i> , <i>bis</i> och <i>TD</i>	87
Jämförande innehållsanalys av <i>BBL</i> , <i>bis</i> och <i>TD</i>	89
Slutsatser	94
Referenser	97
Undersökta tidskrifter	97
Litteraturlista.....	97
Förkortningar	100

Förord

Den undersökta tidsperioden för uppsatsen är 1994-2002. Då arbetet tagit lång tid märks ibland tempusskillnader i texten som dels beror på att vi undersökte källor långt tillbaks i tiden och dels att det sedan uppsatsarbetet påbörjades hösten 2003 också har förflutit tid. Detta märks särskilt i kapitel fyra och fem där även de elektroniska källorna blivit ett problem.

Under arbetets gång har naturligt många elektroniska källor förändrats vilket innebär att länkar, framför allt i fotnoter, oftast är angivna med den url och det datum då vi undersökte dem men de innehåller numera förändrad information. Denna typ av problem med föränderliga elektroniska källor kan naturligtvis bli påtaglig även för ett arbete som utförs under en termin, men det blir särskilt påtagligt när arbetet drar ut på tiden.

När det gäller branschorganisationernas forskningsintresse är det på sin plats att nämna att Svensk Biblioteksforening sedan november 2011 har antagit en forskningspolicy för att stödja och kommunicera forskning till sina medlemmar.

Slutligen ber vi att få varna alla presumtiva uppsatsförfattare från att göra större undersökningar är vad som rimligen kan hinnas med på en termin, samt tacka alla som tagit del av våra vedermödor.

Kapitel 1: Uppsatsens ämne

Inledning

Denna magisteruppsats är den avslutande delen av vår bibliotekarieutbildning. Skälen till att man söker utbildningen är många, men de flesta vill troligen bli just bibliotekarier av en eller annan sort. Vilka de arbetsuppgifter är som ingår i bibliotekarieyrket är säkert inte helt klart för alla när man söker till utbildningen, men att utbildningen är akademisk vet vi naturligtvis. Att det är ett akademiskt ämne som heter biblioteks- och informationsvetenskap och att det bedrivs forskning i detta ämne, tror vi ändå är en medvetenhet som växer fram hos de flesta studenter först under utbildningens gång. Som student möter man i olika sammanhang, t.ex. vid fältstudier eller studiebesök, diskussionen om huruvida det var bättre med den tidigare utbildningen som innehöll praktik. Man får därmed försöka försvara eller argumentera för fördelar och nackdelar med att skriva en magisteruppsats i stället för att göra praktik. Inte så sällan möts man även av den något frågande inställningen till den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen. Finns det en sådan? Vad forskar de om?

Som förberedelse inför uppsatsarbetet ingick under tredje terminen att lära sig att arbeta med kvantitativa enkäter och kvalitativa intervjuer som vetenskaplig metod. Inför den kvantitativa enkäten utarbetades frågor för att undersöka bibliotekariers medvetenhet om den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen. Som respondenter valdes slumpmässigt företrädare för folk- och högskolebibliotek ut och ett av resultaten som gick att utläsa var att så gott som alla läste *Biblioteksbladet* och så gott som ingen läste *Svensk Biblioteksforskning*. Syftet med undersökningen var inte att ta reda på eventuellt bakomliggande orsaker till resultaten, men dessa gav upphov till tankar som sedan grott vidare och som är en av bakgrundsorsakerna till denna uppsats.

Vi har som examensarbete valt att undersöka om det finns någon kommunikation mellan den svenska BoI-forskningen och fältet. Kommunikation är ofta dubbelriktad, men vi har valt att fokusera endast på den ena riktningen. När forskningen ut till fältet för att där kunna påverka biblioteken och bibliotekarierna? För att ta reda på det har vi undersökt om de branschorganisationer som företräder fältet är delaktiga i att skapa förutsättningar för denna kommunikation. Eftersom de tidskrifter som dessa organisationer publicerar har en stor läsekrets bland fältets praktiker har där presenterad forskning en möjlighet att kunna nå ut till fältets aktörer. Vi har valt att inte fokusera på den enskilde individens faktiska tillgodogörande av forskningen,

utan på en av individens och fältets möjligheter att ta del av den forskning som bedrivs.

De undersökta tidskrifterna är *Biblioteksbladet (BBL)*, *bis*, dåvarande *Tidskrift för Dokumentation (TD)*, *DIK-forum* och *IKONER* under perioden 1994-2002. Den nya utbildningen har fått kritik för att den utbildar generalister och som sådana skiljer vi i vår uppsats inte på olika typer av bibliotek. Vi anser att frågan om huruvida forskningen når ut till fältet är intressant för vilken typ av bibliotek det än är. De branschorganisationer, och därmed de tidskrifter, vi valt representerar olika delar av fältet.

Under vår undersökningsperiod fördes en professionaliseringsdebatt gällande bibliotekaryrket. Då Eva Hesselgren Mortensen år 2001 tillträdde som ny ordförande i Svensk Biblioteksforening sa hon i en kort intervju i *Biblioteksbladet* att den viktigaste frågan för biblioteken var professionaliseringen (*Biblioteksbladet* 2002:5, s. 3). I vårt arbete är begreppskedjan akademiseringen av utbildningen, institutionaliseringen av ämnet och professionaliseringen av yrket central och det som gör undersökningen intressant. Som vi ser det var akademiseringen av utbildningen nödvändig för den fortsatta institutionaliseringen av ämnet, bland annat för att utbildningen ger behörighet till doktorandutbildning. Etableringen och stabiliseringen av ämnet är nödvändig för yrkesfältet, för att den kunskap skall produceras som gör det möjligt att hävda professionell status. Vi ser de tre delarna som en sammanlänkad helhet där en kommunikation är viktig och nödvändig.

I sitt anförande vid konferensen "Mötesplats inför framtiden" (2001) summerar Olof Sundin på ett relevant vis några av de funderingar vi hade när vi valde ämne för vår uppsats. Han har i detta anförande flyttat fokus från sjuksköterskornas informationsstrategier, som är ämnet för hans avhandling, till bibliotekarier och andra informationsspecialister.

Han skriver:

Gemensamt för professionella yrken, såsom sjuksköterskor, läkare, psykologer eller bibliotekarier, är att de menar sig ha en relation mellan forskning, utbildning och ett praxisfält. Relationen kan beskrivas som en ömsesidig kommunikation och ett gemensamt kunskapsutbyte mellan delarna. Yrkesorienterade forskningsfält kan sålunda sägas skilja sig från till exempel sociologi eller filosofi där forskning och utbildning kan pågå utan direkt kontakt med en yrkespraktik.

Sundin 2001 s. 2

Vi upplever att det finns ett glapp i både förståelsen och förväntningarna mellan praktikerna på fältet och den akademiska värld som berörs av den svenska BoI-forskningen. Vi menar att de svenska branschorganisationerna borde kunna förväntas delta i att en livaktig kommunikation mellan dem upprätthålls.

Paradigmskifte

Vi anser att det finns ett glapp mellan BoI-forskningen och den praktiska verklighet vi möter ute på fältet. Och vi menar att detta delvis beror på att det finns en

eftersläpning mellan institutionaliseringen av ämnet, den akademisering av utbildningen som skett och den tid det tar innan denna får full genomslagskraft ute på fältet. Ett ofta återkommande begrepp i biblioteksdebatten under vår undersökningsperiod är paradigmskifte. Begreppet härrör från teoretikern Thomas S. Kuhn och eftersom vi tycker att hans teorier är belysande för de problem vi diskuterat ovan, redogör vi kort för denna teori.

Biblioteks- och informationsvetenskapen genomgick från början av 1990-talet och femton år framåt genomgripande förändringar. Detta gäller både genom den institutionalisering som skett av ämnet, och genom den utveckling som skett från vad Kuhn kallar förvetenskap till etablerad akademisk disciplin. Enligt Kuhn utmärks en vetenskaplig utveckling av tre olika stadier. Det förvetenskapliga stadiet utmärks av att det saknas gemensamma metoder och teorier om de områden vetenskapssamhället undersöker. När vetenskapssamhället slutligen enas kring teorier och metoder är ämnet inne i det normalvetenskapliga stadiet. Så småningom kommer de etablerade metoderna och teorierna inte att räcka till för de nya frågor som hela tiden genereras, och de modellteoretiska motsättningar som uppstår. När ny kunskapsmassa ackumuleras måste nya metoder och teorier skapas. När detta skett sluts cirkeln och ett nytt tillstånd av normalvetenskap inträder, ett paradigmskifte har skett (Kuhn 1979, s. 31-39, 143-148). Ursprungligen gäller Kuhns beskrivning de naturvetenskapliga disciplinerna. För samhällsvetenskap och humaniora diskuteras om dessa ännu inträtt i det normalvetenskapliga stadiet.

Hur man än förhåller sig till denna vetenskapssyn finns det mycket i beskrivningen av den svenska BoI-forskningen före 1990-talet som stämmer in på beskrivningen av det förvetenskapliga stadiet. Snabba och omvälvande förändringar som datoriserad informationssökning och Internet har förändrat synen på ämnet i grunden. Forskningen har varit splittrad på olika institutioner och utförts av forskare som arbetar oberoende av varandras metoder. Även själva forskningsfältet är splittrat och teorier och metoder hämtas ofta från andra vetenskapliga discipliner. I och med att ämnet institutionaliserats har antalet avhandlingar i ämnet ökat och ett större, sammanhängande forskarsamhälle har växt fram. Även efter att svensk BoI-forskning institutionaliserats är den mångvetenskaplig och lånar teorier från andra områden. Detta är dock inte unikt för Sverige. Även ur ett internationellt perspektiv är detta vad som kännetecknar BoI-forskningen.

Räcker förändringarna inom den svenska BoI-forskningen för att hävda ett paradigmskifte? Kanske är det nog med att konstatera att en snabb och omvälvande förändring ägt rum, och det enligt ett mönster som passar in i paradigmskifteteorin. För oss är detta främst intressant eftersom det ger en möjlig förklaring till varför vi upplever ett glapp mellan forskningen och fältet. Ämnet har genomgått stora och snabba förändringar och en eftersläpning i genomslagskraft på fältet är därför inte särskilt överraskande. Behovet av en dialog mellan forskning och fält framstår härmed som desto viktigare. Det är i uppbyggnadsfasen av en normalvetenskap som man kan försöka påverka. Här har fältet en möjlighet att påverka vad man anser att ämnet bör bestå av och forskarna har, om de så vill, en möjlighet att styra utformningen av ämnet till att vara mer eller mindre knutet till praktiken. Därför anser vi att en fungerande kommunikation, eller ännu hellre en dialog, skulle komma både forskning och fält till godo.

Vi hoppas att vi med diskussionen ovan har skapat en förståelse för varför vi arbetat med att kartlägga vilken forskning som haft störst möjlighet att nå ut till fältet via branschorganisationerna, och varför vi ser detta som viktigt.

Syfte och frågeställningar

Som vi tidigare nämnt inrymmer den svenska biblioteksvärlden flera olika organisationer som kommunicerar med sina medlemmar genom olika tidskrifter. Mot bakgrund av professionaliseringsdebatten anser vi att de olika branschorganisationerna borde ha ett intresse av att föra ut denna information till sina respektive målgrupper. Om majoriteten av de yrkesverksamma inom biblioteksområdet inte läser *Svensk Biblioteksforskning*, eller saknar möjlighet att besöka olika konferenser, skulle de i alla fall komma i kontakt med den forskning som eventuellt kommuniceras genom de mer allmänt lästa branschtidskrifterna. Eftersom dessa branschtidskrifter har olika målgrupper och tillsammans når en mycket stor del av fältet borde de kunna utgöra en intressant informationskälla att undersöka. På så vis skulle vi kunna kartlägga en av de möjligheter fältet har att ta till sig BoI-forskningen.

Arbetets syfte är därför att undersöka i vilken utsträckning och på vilket sätt de svenska bibliotekens branschorganisationer via sina tidskrifter medverkar till, och därmed vilket ansvar de tar, för att fungera som en kommunikationskanal mellan den svenska BoI-forskningen och fältet. Därmed kartläggs en av de möjligheter fältets olika målgrupper har att ta till sig för dem relevanta delar av den svenska BoI-forskningen.

För att kunna svara mot syftet har följande frågeställningar formulerats.

- Vilken är den svenska BoI-forskning som når fältet via branschorganisationernas tidskrifter, och på vilket sätt kommuniceras den?
- Har organisationerna någon uttalad eller underförstådd avsikt när det gäller forskningsfrågor, som avspeglas i hur forskningen bevakas i tidskrifterna?
- Branschorganisationerna profilerar sig i viss mån mot olika målgrupper, varför man skulle kunna förvänta sig att olika delar av BoI-forskningen återfinns i deras tidskrifter. Är den forskning som förs ut via tidskrifterna relevant för respektive förenings huvudsakliga målgrupp?

Urval och avgränsningar

Ett ämne som kommunikationen mellan forskningen och fältet är omfattande och vi vill betona att denna undersökning hade kunnat göras på flera olika sätt. Det finns ett flertal olika organisationer genom vars kanaler forskningen kan nå ut till fältet. Att granska alla dessa organisationer och institutioner samt deras publikationer, webbplatser, seminarier och konferenser kan tyvärr inte rymmas inom ramarna för vårt examensarbete.

Som vi tidigare påpekat är den publikation vars huvudsyfte är att föra ut den svenska biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen *Svensk Biblioteksforskning*. Tidskriften är en direktkanal mellan forskningen och de som vill ta del av den, men den går ut i en relativt begränsad upplaga och når en mindre krets intresserade, främst andra forskare. Vårt intresse riktades därför mot de publikationer som kunde tänkas påverka en så stor del av fältet som möjligt. De tidskrifter som branschens olika organisationer ger ut når en jämförelsevis stor del av fältet. Man kan därför anta att här presenterad forskning har möjlighet att få genomslagskraft på fältet. Framförallt gäller detta *Biblioteksbladet* som är den tidskrift som läses av ojämförligt flest biblioteks- och kulturarbetare. Valet av branschtidskrifter föll på *Biblioteksbladet*, *IKONER*, *bis*, *DIK-forum* och dåvarande *Tidskrift för Dokumentation*.

Detta material visade sig dock bli alltför utrymmeskrävande att sammanställa och analysera. I efterhand fick flera avgränsningar göras. Vi valde slutligen att i uppsatsen fokusera på branschorganisationerna Svensk Biblioteksförning, Bibliotek i Samhälle och dåvarande Svensk förening för informationsspecialister. Vi anser att dessa branschorganisationer tillsammans täcker det spridda biblioteks-fältet, från specialbibliotek till folkbibliotek. Alltså redovisas materialet från tidskrifterna *Biblioteksbladet*, *bis* och *Tidskrift för Dokumentation*, vilket inte hindrar att jämförelser med materialet från *IKONER* och *DIK-forum* görs där så är intressant.

Undersökningen avser perioden 1994-2002. Denna avgränsning i tid beror på att den nya akademiska utbildningen i biblioteks- och informationsvetenskap startar 1994 vid flera institutioner. 2002 kommer sig naturligt av att det är året innan examensarbetet påbörjades. Eftersom undersökningen av detta tidsintervall redan visade sig bli mycket omfattande fanns det heller inte utrymme för att bygga ut undersökningen genom att undersöka en längre tidsperiod.

Med svensk BoI-forskning menar vi endast den forskning som utförts vid de fyra BoI-institutioner som vid denna period fanns i Borås, Lund, Umeå och Uppsala. Vidare är det huvudsakligen den svenska, och inte den utländska BoI-forskningen, när ut till fältet som vi intresserat oss för. Denna avgränsning hänger samman med den bakomliggande frågan om institutionaliseringen av ämnet och fältets professionssträvanden.

Uppsatsens disposition

I kapitel 2 redovisas vår metod, vilken innebär att med källkritiska verktyg göra en läsning av tidskrifterna. Det undersökta och i denna uppsats redovisade materialet består av tidskrifterna *Biblioteksbladet*, *bis* och *Tidskrift för Dokumentation* under perioden 1994 – 2002. Vi har mycket noggrant gått igenom varje enskilt nummer och varje gång vi hittat något som berört den svenska BoI-forskningen, har detta identifierats som ett resultat. Själva omnämmandet av forskningen blir viktigt då förekomsten av texter som på ett eller annat sätt berör forskning i viss mån berättar vilken vikt avsändarna lagt vid biblioteks- och informationsforskningen.

Kapitel 3 redovisar uppsatsens teoretiska utgångspunkter. Den teoretiska bakgrunden till uppsatsen är som tidigare nämnts begreppsredan akademiseringen av

utbildningen, institutionaliseringen av ämnet och professionaliseringen av yrket. Litteratur som belyser professionaliseringen av bibliotekaryrket förekommer ytterst sparsamt, men vi redogör även för den litteratur som berör kommunikationen mellan forskningen och fältet. Framförallt belyser kapitel 3 de teoretiska perspektiven på institutionaliseringen av ämnet.

Innan vi påbörjade arbetet med att undersöka tidskrifterna gjordes två översikter, en av fältet och en av den svenska BoI-forskningen. Dessa översikter var nödvändiga för vår förståelse av materialet och fungerade som hjälp vid identifieringen av resultat. I kapitel 4 beskrivs fältets olika aktörer och framför allt de branschorganisationer som valts för arbetets undersökning och där deras policydokument är viktiga källor. Har branschorganisationerna i sina policydokument en målsättning att bevaka och sprida svensk BoI-forskning till medlemmarna på fältet? I undersökningens analys kommer denna eventuella målsättning vara viktig för att se om föreningarna i så fall agerar i enlighet med denna målsättning.

Kapitel 5 innehåller en forskningsöversikt över den svenska BoI-forskningens utveckling i Sverige. Översikten omfattar både perioden innan den nya utbildningen och den tidsperiod vi undersökt, 1994-2002. Det finns två anledningar till att en forskningsöversikt är motiverad. Dels behövs en forskningsintroduktion när man skriver om forskning och dels fungerar den vid undersökningen av tidskrifterna som ett hjälpmedel för att kunna identifiera vad som kunde räknas som ett resultat. Forskningsöversikten behandlar inte uppsatsens egentliga ämne, kommunikationen mellan forskningen och fältet.

I kapitel 6 redovisas en sammanställning av undersökningens resultat. För varje tidskrift ges först en profilbeskrivning som sammanfattar tidskrifternas artiklar under perioden. För att underlätta läsningen och analysen sammanställdes ett antal återkommande rubriker och nedan följer en förklaring till varje enskild rubrik. Det har inte alltid varit självklart under vilken rubrik ett resultat skall placeras och vid tveksamma fall anges valet i anslutning till varje resultat. Rubrikerna är enligt följande:

- BoI-akademisk verksamhet – här placerades resultat som berör akademisk och institutionell verksamhet vid BoI-institutionerna.
- Grund- och forskarutbildning – här placerades resultat som på något sätt berör den svenska grund- eller forskarutbildningen i biblioteks- och informationsvetenskap.
- Debatt – här placerades resultat där debatten handlat om den svenska BoI-forskningen eller utbildningen. Rubrikens placering beror på en strävan att underlätta läsningen och förståelsen av sammanhanget, i stort gäller resultaten grund- och forskarutbildningen.
- Svensk BoI-forskning – här placerades resultat som behandlar de svenska BoI-forskarnas arbete.
- BoI-avhandlingar – här placerades resultat som behandlar de färdiga svenska avhandlingarna gjorda vid någon av landets dåvarande fyra institutioner i Borås, Lund, Umeå och Uppsala.
- Magisteruppsatser – här placerades resultat som berör uppsatser gjorda vid de dåvarande fyra utbildningarna. Vi anser att det är intressant att särskilja

uppsatserna eftersom de tillhör den nya utbildningen och är forskningsförberedande.

- Projektrapporter och forskningsöversikter – här placerades resultat som berör rapporter och översikter med direkt anknytning till svensk BoI-forskning.
- Konferenser och seminarier – här placerades resultat som berör svenska konferenser eller seminarier relevanta för ämnet, eller konferenser där det tydligt framgår att svenska BoI-forskare deltagit som talare.

I kapitel 7 analyseras undersökningens resultat utifrån vårt syfte och våra frågeställningar och de slutsatser som analysen ger sammanfattas.

Tyngdpunkten i detta examensarbete ligger på kapitel 6 där undersökningens resultat presenteras. Denna del av arbetet är den mest utrymmeskrävande eftersom vi valt att presentera resultaten mycket noggrant och utförligt. Det är lämpligt att betrakta undersökningen som en kartläggning över vilken svensk BoI-forskning som faktiskt nått stora delar av biblioteksfältet via branschtidskrifterna under perioden 1994-2002.

Kapitel 2: Metod

Källanalysen som metod

I detta kapitel redovisas de metoder som använts för att bearbeta det undersökta materialet. Inledningsvis kan det dock vara intressant att diskutera några av de olika alternativ och problem vi stod inför när materialet skulle bearbetas. Det kan noteras att BoI-forskningen ur ett historiskt perspektiv huvudsakligen använt kvantitativa metoder vid olika undersökningar. Under senare år har detta dock förändrats. I sin artikel ”Kreativ forskning om informationssökning” reflekterar Louise Limberg över hur forskningsansatser, teorier och metoder har utvecklats inom BoI-vetenskapen under senare år. Limberg anger tiden fram till 80-talets slut som den tidsperiod där den dominerande forskaransatsen var kvantitativ. Under senare år har däremot kvalitativa metoder kommit att dominera. Limberg nämner grounded theory, fenomenografi och diskursanalys som exempel på nya forskningsansatser inom BoI-området (*Biblioteksbladet* 2002:8, s.18-19). Limbergs resonemang gäller användarstudier, men hennes iakttagelser kan även appliceras på andra områden inom BoI-forskningen. Kvalitativa metoder har bland annat börjat användas vid undersökningar där värderingar och intresseområden inom ett forskningsområde ska kartläggas och analyseras. Den diskursiva analysen är ett exempel på en metod som börjat användas i denna funktion.

BoI-forskaren Berndt Frohmann är en av de forskare som först diskuterade den diskursiva analysens möjligheter för BoI-forskningen. Frohmann menar att diskursanalysen som metod kan visa på viktiga problem, som enligt honom inte uppmärksammats av den kognitiva inriktning som dominerat BoI-forskningen. Enligt Frohmann kan den diskursiva ansatsen bland annat erbjuda nya möjligheter att behandla samhällsrelaterade forskningsfrågor. Enligt Frohmann har dessa trängts undan i jakten på erkännande från mer etablerade forskningsdiscipliner. Den diskursiva analysen skulle bland annat kunna fungera som analysredskap vid en kritisk granskning av BoI-vetenskapens olika paradig (Frohmann, 1994). Ett exempel på detta arbetssätt är den kritik Frohmann gör av Deweys katalogiseringssystem i sin artikel “The politics of information: a discourse analysis of the theoretical foundations of library and information science” (Frohmann 1991).

Från svensk BoI-forskning finns flera exempel på diskursiva studier, bland andra Joacim Hanssons licentiatavhandling ”Om folkbibliotekets ideologiska identitet – En diskursstudie”. Hansson gör här en diskursiv analys av hur institutionaliseringen av folkbiblioteken under det tidiga 1900-talet formades kring begrepp som

konstituerades kring behovet av medborgerlig fostran av en hotfull arbetarklass (Hansson 1998). Ett annat exempel är Seldén och Sjölinns artikel ” Kunskap, kompetens och utbildning – ett bibliotekariedilemma under 100 år” (Seldén & Sjölin 2003, s. 19-65). Seldén och Sjölin använder här den diskursiva metoden för att analysera hur synen på vad som utgör bibliotekariens kunskap och kompetens förändrats under 100 års tid. När det gäller BoI-vetenskapliga magisteruppsatser är den diskursiva metoden väl etablerad och har använts vid ett stort antal olika undersökningar. Mats Sjölin använde den t ex även i sin magisteruppsats ”Bibliotekariens kunskap – En diskursanalys” (Sjölin 2002). Gemensamt för dessa arbeten är att djupanalyser av vedertagna begrepp används för att försöka identifiera värderingar som ligger bakom till synes värdeneutrala områden.

När det gäller vår egen undersökning måste valet av metod även ta hänsyn till att syftet utöver kartläggning av den eventuella forskning som förs ut genom tidskrifterna, även var att undersöka vilka värderingar som uttrycks om BoI-forskningen. En metod som enbart fungerade för en kvantitativ bearbetning av materialet skulle därför inte kunna ta fram den information vi sökte.

Denna mer analyserande del av undersökningen kunde av utrymmesskäl bara utgöra ett avslutande komplement till den föregående kartläggningen. Diskursanalysen som metod kompletterar vanligen den rena begreppsanalysen med en omfattande teoretisk överbyggnad, ofta av någon fransk sociologisk modell. Detta fanns det inte utrymme för vår i uppsats. Det bör dock påpekas att själva närläsningen av texten föreföll vara viktigast i de exempel på diskursanalys inom BoI-forskning vi tagit del av, inte den teoretiska överbyggnaden. Närläsningen i sig kunde påvisa olika former av budskap i mycket varierade typer av material. Efter noggranna övervägande valde vi slutligen en metod som kallas källanalys. Källanalys inrymmer i sig både en kvalitativ och subjektiv metod. Därför fungerar den även för att påvisa vilka eventuella värderingar av BoI-forskningen som konstituerades i texterna.

Nedan redovisas de metoder som använts för att bearbeta det undersökta materialet; tidskrifterna *Biblioteksbladet (BBL)*, *bis* och *Tidskrift för Dokumentation (TD)* under perioden 1994–2002. Som ovan nämnts behövdes en metod som fungerade både vid en mer kvantitativ första kartläggning och strukturering av materialet, och en senare vid en mer kvalitativ analys.

Datainsamling och analys bygger på en i samhällsvetenskapliga sammanhang ofta använd kvalitativ metod, en så kallad källanalys. En källanalys utgörs av en empirisk studie där fakta samlas in, varefter dessa granskas med hjälp av lämpliga källkritiska metoder (Thurén 1996, s. 16-18). I en kvalitativ undersökning görs ett närtudium av undersökningens delar. Målet är att nå en förståelse inifrån materialet. Kvalitativa metoder anses kunna ge en helhetsbild av ett sammanhang. Nackdelen anses vara att resultaten inte blir enhetliga (Holme & Solvang 1997, s. 79-83). Källanalysens förmåga att skapa en sammanhängande, om än subjektiv, helhetsbild gjorde att metoden fungerade för att bearbeta ett både omfattande och heterogent material.

Enligt både Thurén och Holme & Solvang definieras en källa som ett skriftligt nedtecknat material som används för att belägga en viss uppgift. En källa fungerar alltid som ett historiskt dokument, även om dess kontext ligger nära i tiden. Källanalys handlar alltså mycket om traditionell källkritik, även när källorna utgörs

av t ex samtida samhällsvetenskapligt material. Urvalet av information styrs av olika faktorer, där de viktigaste är frågeställningarna. En källa förmedlar alltid ett budskap, och vid tolkningen av detta budskap skiljer man mellan normativa (värderande) och kognitiva (berättande) källor. I praktiken är en källa aldrig enbart det ena eller det andra, tvärtom kan normativa och kognitiva element vara sammanvävda i samma mening. Det finns givetvis källor där det ena elementet överväger, t ex. statistik (kognitiv) respektive förordningar (normativ) (Holme & Solvang 1997, s. 125).

En källa karakteriseras både av vem som är avsändare och vem som är den tilltänkte mottagaren. Om källan är konfidentiell eller offentlig, personlig eller institutionell påverkar givetvis också hur informationen ska tolkas. När källan ska granskas blir därför det första steget att göra en ursprungsbestämning, t.ex. att avgöra om källan är autentisk eller en förfälskning. Därefter tolkas källan, ett försök görs att bestämma vad upphovsmannen vill säga. Även mottagarens tolkningar av källan måste bedömas, det är inte säkert att mottagaren tolkat källan som avsändaren avsett. Målet för det källanalytiska tolkningsarbetet är att ge en sammanfattande bild av källans informationsbärande strukturer och helheter (Ibid. 1997, s. 125-137).

Källanalysen och dess källkritiska överväganden

Vilken betydelse får då detta för vårt material? Eftersom vi granskar tidskrifterna som originalkällor, fungerar den enskilda artikeln alltid som autentisk källa i vår undersökning. I vårt arbete handlar källanalysens första del om att kartlägga dess bakgrund, identifiera den eventuella roll artikelförfattaren intar, och att i viss mån notera den tänkte mottagaren. Detta innebär att kartlägga tidskriftens ideologiska profil och redaktionens uppdragsgivare samt att notera artikelförfattare när detta bedöms som relevant. Ett arbete som görs fortlöpande i undersökningens resultatredovisning i kapitel 6.

Vi kartlägger tidskrifternas målgrupper och deras respektive policy- och måldokument. Men i vår undersökning är mottagaren viktig inte bara därför att tidskrifterna har olika redovisade målgrupper, utan även för att den tänkte mottagaren inom tidskriftens målgrupp varierar. Målgruppen för intern föreningsinformation är inte nödvändigtvis densamma som målgruppen för en debattartikel. Resultaten av denna del av undersökningen redovisas i kapitel 4 men informationen därifrån kommer också att användas i analysen.

Som ovan nämnts görs källanalysen bland annat för att förankra materialet i BoI-ämnets samhälleliga och forskningshistoriska utvecklingen. Som bakgrund till undersökningen behövdes därför en allmänorienterande forskningshistorisk översikt. För att kunna identifiera resultat och placera dem i en begriplig kontext, gjordes även en översikt av den BoI-forskning som var aktuell under undersökningsperioden. Materialet som användes för detta redovisas i kapitel 5. Bland källorna finns tidskriften *Svensk Biblioteksforskning*, forskningsöversikter, konferensrapporter och BoI-avhandlingar. För att komplettera kartläggningen av den svenska forskningen under 1994-2002 användes nätbaserad information, framförallt den webbplats som Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/ Bibliotekshögskolan i Borås tillhandahåller.

För det syfte som formulerats för uppsatsen är varje omnämmande av svensk BoI-forskning viktigt. I urvalsprocessen är alltså källans avsändare och mottagare, samt eventuella värderingar oviktiga. Dessa bedömningar blir intressanta först vid analysen. För dessa urvalskriterier gav innehållsförteckningar och register otillräcklig information, istället lästes varje enskilt nummer noggrant igenom. Med en noggrann genomläsning menas att även notiser, föreningsinformation och andra till synes mindre relevanta avdelningar i tidskrifterna har gått igenom. Litteraturhänvisningar, fotnoter och andra eventuella referenser har också noterats. Varje gång någon form av forskningsrelaterad information identifierats har detta redovisats som ett resultat.

I det första urvalet av materialet togs även artiklar med som inte berörde svensk BoI-forskning, men som var skrivna av personer med anknytning till svensk BoI-forskning. Dessa artiklar användes inte i själva undersökningen, men gav ändå en bild av vilka forskare som regelbundet publicerade sig i tidskrifterna. I *BBL* var det t ex Louise Limberg och Joacim Hansson som skrev, medan Limberg även frekvent publicerade sig i *bis*. På samma sätt kunde vi se att de företrädare för de olika utbildningarna som oftast kommunicerade sig via tidskrifterna var Birgitta Olander och Staffan Lööf. Denna typ av information finns inte med i resultatredovisningen, men gav ändå en bakgrundsinformation vi tror var värdefull för vår förståelse av materialet.

För att kunna bearbeta materialet strukturerades det upp i ett antal kategorier, där varje kategori rubricerades och sammanfattades för att kunna analyseras och jämföras. Detta var bitvis problematiskt eftersom materialet är så heterogent. *bis*, *BBL* och *TD* skiljer sig åt till utformning såväl som innehåll. Även inom varje tidskrift skiftar materialet mellan att vara av både personlig och institutionell karaktär och variera från starkt normativa utsagor till information av mer kognitiv art. Rena forskningsartiklar blandas med debattinlägg, insändare och krönikor. Offentliga tillkännagivanden varvas med motioner och konferensredogörelser. Eftersom formatet är relevant för källanalysen redovisas därför i vilken form resultatet återfinns. En kort notis som återfinns i avdelningen för föreningsinformation visar att tidskriften knappast tillmäter det behandlade ämnet samma betydelse som om det ägnats en längre artikel på de allmänna sidorna.

En del av materialet var okomplicerat att direkt identifiera som rapportering av svensk BoI-forskning. Artiklar där skribenten behandlar svenska BoI-forskare och/eller deras forskning utgör dock en mindre del av materialet. Det var svårare att bedöma resultat som kan beskrivas som indirekt förmedlad forskning. Här återfinns artiklar där innehållet anknyter till svensk BoI-forskning, men där detta inte nämns i artikeln. I vissa fall framgår forskningsanknytningen genom vidhängande noter eller litteraturlistor, men ibland redovisas forskningsanknytningen överhuvudtaget inte. I dessa fall bygger identifieringen av materialet på våra förkunskaper. Artiklar vars forskningsbakgrund vi inte känt till kan därför vara en felkälla i undersökningen. Som påpekats ovan har dock samtliga omnämmanden som kan relateras till svensk BoI-forskning identifierats som resultat, oavsett i vilken form dessa har presenterats.

När materialet valts ut och sorterats görs den egentliga källanalysen. Sorteringen och analysen av resultaten smälter här bitvis ihop, eftersom sorteringen i sig bygger på en subjektiv analys av innehållet. Här ser vi vilken forskning som behandlas, hur ofta denna förekommer och vilka värderingar som uttrycks genom det urval av forskning

som förs ut. Att klargöra vilken typ av forskning som redaktionerna bedömer som intressant att föra ut, och vad som kan antas motivera urvalet, räcker dock inte för att bedöma hur forskningen värderas i tidskrifterna. Därför måste även de värderingar som uttalas i artikeln kartläggas. På det här stadiet av undersökningen görs alltså källanalysen för att försöka utvinna materialets mer implicita värderingar.

Kapitel 3: Teoretiska utgångspunkter

Följande kapitel behandlar de för arbetet centrala begreppen akademisering, institutionalisering och professionalisering. I kapitel 1 förklarades inledningsvis varför vi anser att begreppen är nära förbundna med varandra och varför vi anser att en kommunikation mellan fältet och forskningen är viktig. Det bakomliggande intresset för vårt arbete är fältets professionssträvanden och i denna process är medvetenheten om vilken forskning som produceras nödvändig. Institutionaliseringsen av ämnet, och då särskilt den sociala, kommer även att behandlas i kapitel fem, detsamma gäller akademiseringen av utbildningen som vi återkommer till i kapitel fyra och fem. Dessa två processer, samt professionaliseringen av yrket är dock så sammanbundna med varandra att vissa aspekter kommer behandlas i detta kapitel.

De sökningar i databaserna DIALOG och LISA som utfördes under hösten 2003, visade att det fanns relativt mycket skrivet om akademiseringen av utbildningen och institutionaliseringen av ämnet BoI-vetenskap. Om bibliotekarieryrkets professionalisering fanns dock nästan ingenting. Även sökningar som koncentrerades på huruvida BoI-forskningen intresserar sig för kommunikationen mellan delarna uttryckt som forskningsfråga gav mycket få resultat. På vilket sätt den svenska BoI-forskningen kommunicerar sina resultat till BoI-fältet är således ett forskningsområde som det har skrivits anmärkningsvärt lite om. Tittar man på den teoribildning som finns kring ämnets utveckling kan man dock hitta flera infallsvinklar kring diskussionen av detta. En av de teoretiker som ofta refereras vid diskussioner av hur ett vetenskapligt ämne etableras och utvecklas är den brittiska sociologen Richard Whitley (1974).

Ämnesdefinitioner

Innan BoI-ämnet institutionaliseras behandlas kan dock de olika begrepp som definierat BoI-vetenskapen som ämne diskuteras. Utvecklingen av ämnets definitioner är bland annat av intresse eftersom den avspeglar utvecklingen som skett inom ämnets kognitiva respektive sociala institutionalisering. Användningen av de olika begreppen avspeglar bland annat vilket perspektiv som de olika företrädarna betonar inom forskningsområdet, vilket bland annat visas i den historiska forskningsöversikt som återfinns i kapitel 5.

Äldst är termen biblioteksvetenskap (Klasson 1990, s. 67). I dag används vanligen termen biblioteks- och informationsvetenskap, medan termen informationsvetenskap betecknar en vetenskaplig disciplin som kan, men på inget sätt behöver, behandla informationsprocesser inom bibliotek. Termen kan användas när forskning om

information skall särskiljas från forskning som främst berör bibliotek. I de fall då vi talar om informationsvetenskap utan anknytning kring biblioteksområdet används denna benämning (Ginman 1994, s.13; Vakkari et al. 1993, s. 23).

BDI är en förkortning för Bibliotek, Dokumentation och Information. Termen används främst för att beteckna den sektor där man arbetar med dessa företeelser, mer sällan för att beteckna forskningen kring dem. Medan biblioteks- och informationsvetenskap definieras som en forskningsdisciplin som bedrivs vid egna institutioner eller avdelningar, kan biblioteksforskning och biblioteksrelevant forskning ske vid andra ämnesinstitutioner, t.ex. litteraturvetenskapliga, sociologiska, pedagogiska eller datavetenskapliga (Marcusson 2003, s. 23).

Biblioteksrelevant forskning är forskning som faller utanför gällande definition av biblioteks- och informationsvetenskap, men ändå berör någon del av bibliotekens arbete. Exempel på biblioteksrelevant forskning är bokhistoria eller litteratursociologiska undersökningar. Termen kan också användas för att beskriva biblioteksforskning som utförs inom ett annat ämnesområde än det biblioteks- och informationsvetenskapliga (Vakkari et al. 1993, s. 24). I vår undersökning återfinns exempel på artiklar som behandlar biblioteksrelevant forskning under varje tidskrifts profilbeskrivning

Kognitiv och social institutionalisering av ämnet

Som nämnts i kapitel 1 upplever vi att det finns en eftersläpning mellan institutionaliseringen av ämnet och fältets medvetenhet om vilken forskning som idag bedrivs vid landets fyra institutioner. I det följande presenteras Whitleys teorier och begreppsapparat kring hur ett ämne institutionaliseras, för att sedan tillämpas på forskningen inom biblioteks- och informationsvetenskap i Sverige

Den brittiske sociologen Richard Whitley etablerade och definierade de utvecklingsstadier ett forskningsområde genomgår för att anses vara kognitivt och socialt institutionaliserat. Whitley säger sig beskriva kognitiva strukturer på en lägre nivå än paradigmstadiet. Istället beskrivs den mikronivå där forskningen utformas genom att institutioner skapas och där en gemensam bas av teorier och metoder växer fram i samverkan med det omgivande samhället (Whitley 1974, s. 70-77).

Enligt den teoretiska översikt som presenteras i forskningsöversikten "Forskning inom biblioteksvetenskap och informatik i Norden" utformades Whitleys modell ursprungligen för forskningsområden inriktade på grundforskning. Men eftersom BoI-vetenskap som forskningsområde har sitt ursprung i professionen, utvidgades Whitleys modell här så att även de sociala faktorer som genererats av professionen och som haft kognitivt inflytande på forskningsområdet inarbetades (Vakkari et al. 1993, s. 36-41). Därför är det främst den tolkning av Whitleys teorier som återfinns i "Forskning inom biblioteksvetenskap och informatik i Norden", mer än Whitleys ursprungliga teorier, vi använt i vår egen undersökning.

Whitley delar upp institutionaliseringen av en disciplin i en social och en kognitiv aspekt, även om dessa bägge aspekter hör nära samman. Social institutionalisering

definieras enligt Whitley på två plan. Å ena sidan avses ämnets organisering och definiering av gränser gentemot andra vetenskaper. Å andra sidan handlar det om vilken nivå av utveckling de sociala strukturerna har i termer av legitimation och fördelning av resurser. Denna nivå kan konkret beskrivas med utgångspunkt i den omfattning området finns etablerat i universitetets institutioner och undervisningsprogram (Whitley 1974, s. 72; Vakkari et al. 1993, s. 37-38). Förutom att forskare inom ett ämne organiserar sig internt, måste ämnet tilldelas en egen plats med tillhörande resurser i den omgivande sociala strukturen, vilket i allmänhet är ett universitet. Ett ämne beskrivs alltså som institutionaliserat ur ett socialt perspektiv när forskarna delar en gemensam attityd i fråga om forskningsområdets syften, metoder och tolkningsideal, samt tilldelats nödvändiga institutionella och ekonomiska resurser för att det utvalda ämnesområdet ska kunna utforskas

Men den sociala institutionaliseringen räcker inte för att etablera ett ämne vetenskapligt. Det krävs också en kognitiv institutionalisering, med vilket Whitley avser en intellektuell samstämmighet inom det specifika forskarsamhället. Den kognitiva institutionaliseringen formas även den av två närbesläktade aspekter. Först hänsyftar den till graden av forskarsamhällets konsensus om problemformuleringar och problemrelevans, liksom lämpligheten hos använda metoder. Å andra sidan definierar den forskarens verksamhet i termer av konsensus. Råder det en hög grad av konsensus på forskningsområdet går det att i viss grad förutsäga forskningens problem och metoder (Whitley 1974, s. 72-73). Detta handlar alltså enligt Whitley inte om forskningens kvalitet. Inom ett kognitivt föga institutionaliserat forskningsområde kan det bedrivas lika kvalificerad forskning som inom ett område med egna institutioner. Men för att en disciplin skall kunna anses kognitivt institutionaliserad, krävs en överenskommelse mellan forskarna om vilka metoder och teorier, samt vilken problemrelevans som definierar och avgränsar deras forskningsområde. Ju mera kognitivt institutionaliserat forskarens arbetsområde är, desto lättare är det att avgränsa det egna området. En låg grad av kognitiv institutionalisering tyder på samma sätt på en låg grad av gemensam intellektuell ordning och överenskommelse, vilket genererar en forskning med låg grad av förutsägbarhet. Hög kognitiv institutionalisering hos ett forskningsområde medför, enligt Whitley, tvärtom att man kan förutsäga vilka form av forskning det kommer att finnas behov av. Forskare i ämnet delar då också en specialiserad vetenskaplig terminologi och en gemensam vetenskapssyn, vilket gör att deras forskningsresultat blir möjliga att jämföra (ibid. s. 72, 80-84).

Den kognitiva och den sociala institutionaliseringen behöver däremot inte befinna sig på samma nivå samtidigt inom ett ämne. Vanligast är dock att den sociala delen av institutionaliseringen kommer sist. Detta är dock inte nödvändigt och man kan diskutera om så har skett vid utvecklingen av BoI-ämnets vetenskapliga kärna i Sverige (Vakkari et al. 1993, s. 40-41).

Eftersom BoI-ämnet länge varit ett yrkesinriktat läroämne kan man anta att de uppfattningar som råder inom yrkeskåren har ett samband med den sociala och kognitiva institutionaliseringen av disciplinen. För att förstå BoI-ämnets utveckling måste hänsyn tas till forskningsdisciplinens förhållande till yrkespraxisen, som i mångt och mycket definierat vad som ansetts vara centrala forskningsområden. Detta behandlas i *Forskning inom biblioteksvetenskap och informatik i Norden*. Vakkari et al. använder begreppet ”det systemcentrerade betraktelsesättet” varmed avses att

praktiken i viss mån fastslagit forskningens område. I det systemcentrerade perspektivet uppfattas problem som behandlar biblioteksverksamheten som de viktigaste forskningsproblemen. Som forskningsobjekt finns i första hand BoI-institutionerna. Kriteriet för validiteten av forskningsproblemens lösningar uppfattas som deras förmåga att lösa biblioteksarbetets praktiska problem. Parallellt finns det även icke-bibliotekscentrerade gestaltningssätt. Dessa icke-systemcentrerade ämnesområden och problem förekommer i första hand där disciplinen inte definieras utifrån BoI-vetenskapliga institutioners behov. Exempel på dylika forskningsföremål är individers och grupper informationssökning (Vakkari et al. 1993, s. 46-50; FRN 1989, s. 20-22).

Man kan säga att med informationsteknikens utveckling skapades ett nytt ämne, där biblioteksvetenskapen och informationsvetenskapen försökte förena lämpliga delar ur respektive system till ett helt ämnesområde. Detta skedde inte utan konflikter, när informationssamhällets utveckling kom att inverka på biblioteksvetenskapens domäner. Samtidigt skapade informationssamhällets utveckling nya möjligheter att vidga disciplinens verksamhetsområde. Denna snabba utveckling genererade omfattande diskussioner om vad som borde utgöra ämnet för disciplinens forskning. Under hela undersökningsperioden förs en diskussion om vilken kunskap som är kärnan i ämnet biblioteks- och informationsvetenskap, där ämnesföreträdare har olika syn på om ämnets kärna utgörs av information eller bibliotek. Denna diskussion återkommer vi till senare i detta kapitel, men diskussionen sker även löpande under uppsatsens gång (FRN 1989, s. 20-24; Ginman 1994, s. 11-12).

Framväxten av en kognitiv institutionalisering - utbildningens akademisering

Till Whitleys teorier om social och kognitiv institutionalisering kan man knyta biblioteks- och informationsvetenskapens akademiseringsprocess. Biblioteks- och informationsvetenskapens framväxt under det förra århundradet kan beskrivas som en utdragen och ojämn kamp för en social såväl som en kognitiv institutionalisering av ämnet. Utbildningarna för biblioteks- och informationsvetenskap i Sverige präglades länge av bristande forskningsanknytning. Bland områdets representanter uppfattades detta som ett problem. "För att en utbildning som syftar till att intellektuellt och färdighetsmässigt förbereda studerande för en central roll i vad som omväxlande kallats det postindustriella samhället, informationssamhället eller kunskapsamhället, är bristen på forskningsanknytning särskilt allvarlig." (FRN 1989, s. 69).

I början av 90-talet försvann bibliotekarieexamen och ersattes av en magisterexamen i biblioteks- och informationsvetenskap. Detta var en följd av 1993 års förändringar för högre utbildningar i landet. För bibliotekarieutbildningens del betydde detta bland annat att praktiken på grundutbildningen försvann, en förändring som fortfarande diskuterades i det undersökta materialet, mer än tio år efter dess införande. I och med att biblioteks- och informationsvetenskap blev ett eget akademiskt ämne, med en egen professur, blev dess studenter formellt behöriga att efter avslutad magisterexamen söka sig till forskarutbildning i biblioteks- och informationsvetenskap. Inför det första numret av IKONER blev Staffan Lööf ombedd att skriva en artikel om morgondagens bibliotekarieutbildning. Efter att först ha beskrivit arbetet med den nya utbildningen

och etableringen av biblioteks- och informationsvetenskap som ämne avslutar han artikeln med att konstatera att "...den student, lärare och forskare som utrustar sig med vetenskapligt grundade kunskaper och en vilja och en beredskap att möta det nya kommer att vara en användbar aktör i utvecklingen av framtidens bibliotek." (*Ikoner* 1998:1, s. 19-22).

Paradigmskiften

När utvecklingen av BoI-ämnet diskuteras är det, om man ska använda Whitleys begreppsapparat, främst ämnets kognitiva utveckling som diskuteras. Vad utgör egentligen kärnan i BoI-ämnet? Två forskare som diskuterat teoribildningen inom BoI-vetenskapen är Francis Miksa och Mariam Ginman. Båda använder sig av paradigmbegreppet för att kartlägga ämnets kognitiva utveckling. Man kan diskutera om BoI-vetenskapens kognitiva utveckling passar in i den definition av begreppet som Kuhn får representera i uppsatsens inledning. Även Whitley definierar den kognitiva utvecklingen inom BoI-vetenskapen som liggande under paradigmnivån. Men vare sig man anser begreppet relevant för att beskriva ämnets vetenskapliga utveckling, eller inte, så visar Ginman och Miksa på företeelser vi anser oss ha identifierat i undersökningens material. Två linjer utvecklades, biblioteksvetenskapen och informationsvetenskapen. Oavsett om detta beskrivs som utveckling av två olika paradigms försöker båda forskarna att ge en teoretisk utgångspunkt för den mångåriga diskussionen av hur BoI-vetenskapen har utvecklades.

I artikeln "Library and information science: two paradigms?" av Francis L. Miksa (1992), som återfinns i forskningsöversikten "Conceptions of library and information science", presenteras inga egna teorier inom ämnet biblioteks- och informationsvetenskap. Istället kritiserar Miksa två av de vanligare riktningarna eller paradigmen, som han menar sig ha identifierat inom ämnet. Det första paradigmet fokuserar på bibliotekets roll som social och materiell institution, och har sitt ursprung i den biblioteksvetenskap med sociologisk inriktning som under 1920- och 30-talet växte fram vid University of Chicago. Biblioteket beskrivs här som en social institution, vars uppgift är att förvara och tillgängliggöra de dokument som utgör samhällets kulturella minne. Miksa beskriver problemet med detta paradigm som en förenkling av hur samhällets sociala och kulturella förändringar interagerar med medborgarnas informationsåtervinning (Miksa 1992, s. 109-125).

Det andra paradigm Miksa identifierar utgörs av den informationsåtervinningsteori som beskriver informationsprocesser som ett system för mänsklig kommunikation. Dessa processer är inte specifikt kopplade till bibliotek eller andra informationsförmedlande institutioner, paradigmet har främst sitt ursprung i 1950-talets framsteg inom kommunikationstekniken. Information definieras här som avgränsade objekt vilka flödar i ett system där det finns sändare, mottagare och mellanhänder. Svagheten med paradigmet är enligt Miksa att information inte utgörs av ett flöde av mätbara enheter som kan återvinnas som svar på klart definierade frågor. Inte heller tas hänsyn till att både informationen och de agerande i informationsåtervinningsprocessen ingår i ett socialt sammanhang (ibid. s. 109-125).

Mariam Ginman (1994) använder Miksas kritik av de bägge paradigmen i sitt bidrag till konferensen "Biblioteken, kulturen och den sociala intelligensen". Genom att belysa några av de paradigmen och trender som varit aktuella inom biblioteksvetenskapen under olika perioder påvisas hur synen på biblioteket förändrats under hela 1900-talet. Liksom Miksa beskriver Ginman den biblioteksvetenskapliga forskningstraditionen under seklets första årtionden som främst historisk/humanistisk. Det var i samband med den samhällsvetenskapliga forskningens frammarsch i Tyskland och USA på 1920-talet som biblioteket lyftes fram som en nödvändig komponent i samhällets kulturella och sociala utveckling. Paradigmets syn på biblioteksväsendet som en social institution kom att bli den förhärskande under flera decennier.

Även hos Ginman beskrivs nästa paradigm inom BoI-vetenskapen som sprunget ur 1950-talets forskningsgenombrott kring bland annat informationsbehandling och kognitiva vetenskaper. I enlighet med de nya informationsvetenskapliga landvinningarna beskrevs nu biblioteket som en informationscentral för mänsklig kommunikation, vilket starkt fokuserade forskningsintresset på informationens lagring, återvinning och användning. Informationsbehov och informationsförmedlingen definierades nu som bibliotekens centrala problemområde.

Ginman menar att skillnaderna mellan de båda paradigmen är enorma och under årtionden har delat biblioteksvetenskapens professionella värld i två läger. Först med framväxten av dagens informationssamhälle, där informationens sociala och ekonomiska roll blir allt mer uppenbar, finns en egentlig insikt om att paradigmen lever i ett kausalt förhållande där bägge är nödvändiga för en utveckling av samhällets informationsförsörjning. Ginman menar också att orsaken till denna ökade medvetenhet delvis är en följd av en ny trend, holismen. Denna trend uppstod i samverkan med de nya möjligheter som uppstod när tekniken försåg forskarna med nya metoder för analys av stora datamängder (Ginman 1994 s. 10-12).

Stora delar av informationsverksamheten pågår idag utanför bibliotekets väggar och informationen lagras allt oftare i medier som aldrig ingår i något biblioteksbestånd. Enligt Ginman upplever biblioteksvetenskapen därför ett starkt tryck från både en förändrad verklighet och nya forskningsbehov. Det holistiska paradigmet inom BoI-vetenskapen har därför enligt Ginman medfört en önskan om att kunna placera in informationsförsörjningen i ett helhetsperspektiv, för att kunna definiera och analysera områdets ansvar. Denna nya trend har enligt Ginman dykt upp överallt i världen och har av olika forskare benämnts som "information literacy", "information capability" eller "information seeking career". Det beskrivna paradigmskiftet inom biblioteks- och informationsvetenskapen kan anses som mindre revolutionerande ur ett vetenskapshistoriskt perspektiv. Ginmans och Miksas skildring av ämnets utveckling fungerar ändå som en illustration till hur ämnet institutionaliserats, hur BoI-forskningens område utvecklats och vilka skillnader som finns i definitionerna av ämnets olika problemområden (Ibid. s. 12-16).

Bibliotekarieyrket som profession

I det följande görs ett försök att belysa den koppling till utveckling av kunskap, på kollektiv eller individuell nivå, som ofta görs mellan profession och vetenskap. Professionalisering är ett mångfacetterat begrepp och professionsforskningen innehåller flera olika teoretiska perspektiv.

I sin avhandling beskriver Sundin professionsforskningens utveckling under 1900-talet och inleder med den traditionella, essentialistiska, professionsforskningen. Denna studerar främst yrkesgrupper mot uppställda kriterier för att kunna särskilja vilka som uppfyller kraven för att kallas en profession. Uppfylls inte kriterierna betraktas yrkesgrupper som semiprofessioner och bland dem bibliotekarieyrket.

Särskilt brukar yrkesgruppens förhållande till och möjligheter att applicera en egen kodifierbar kunskap i yrkespraktiken lyftas fram som ett kriterium som semiprofessioner inte lyckas uppfylla. En profession förväntas ha en relation mellan forskning, utbildning och tillämpning, men om inte yrkesgruppens kunskap ges samhällelig acceptans är den svår att applicera i yrket.

Sundin 2003, s. 46

Enligt Sundin kom den nya professionsforskning som växte fram under 1970-talet främst att intressera sig för professionaliseringsprocessen och menar därmed de strategier som yrkesgrupper använder sig av för att i samhället uppnå status av att vara en profession. Det handlar främst om hur yrkesgruppen, medvetet eller omedvetet, gör för att särskilja sig från andra yrkesområden och markera sitt eget ämnesområde. Gemensamt för både den traditionella och den nyare professionsforskningen är att man placerar professionens kunskapsanspråk i centrum, dock betraktas kunskapen från olika perspektiv. Det väsentliga för den traditionella professionsforskningen var kunskapens roll tillsammans med professionell problemlösning, medan den nyare riktningen lyfter fram kunskapens symboliska värde. Sundin menar att oavsett relationen är det genom att hävda relationens existens som professionsargumenten förs (Sundin 2003 s. 48).

För uppsatsens syfte är inte det väsentliga på vilket sätt BoI-fältet avgränsar sig gentemot andra yrkesområden, och inte heller att fastslå om bibliotekarieyrket kan betraktas som en profession. Vårt intresse ligger i att undersöka fältets möjlighet att få en medvetenhet om den vetenskapligt grundade kunskap som finns inom ämnet, i syfte att stärka yrkesgruppens kunskapsanspråk i sitt professionssträvande.

Ducander och Sjölin undersökte i sina magisteruppsatser bibliotekariens kunskap. Ducander gjorde en undersökning av bibliotekarierollen utifrån de nya utbildningarna i biblioteks- och informationsvetenskap, och Sjölin undersökte utifrån hur man i två texter, strax före den nya utbildningens tillkomst, beskrev bibliotekariens kunskap. Båda uppsatserna diskuterar professionsbegreppet och konstaterar att forskning om bibliotekarieyrkets egen kunskap är ytterst sparsam. Enligt Ducander får de nyutbildade bibliotekarierna en generalistkompetens som eventuellt kan komma att stärka yrkesidentiteten. Även i Sjölin's undersökning framkommer att det inte finns en enhetlig syn på vilken bibliotekariens specifika kunskap är (Ducander 1997; Sjölin 2002).

Om yrkeskåren inte kan specificera sin kunskapsmässiga särart får den problem med att vinna yrkesmässig status och därmed professionell acceptans. Det är lätt att känna förvirring när det gäller bibliotekariens specifika kunskap och kanske kan det tolkas som att yrkets professionssträvanden aktualiserar en debatt och diskussion om ämnets innehåll. *DIK-forum* ingick ursprungligen i vår undersökning och frågor kring bibliotekarieprofessionen tas under perioden upp på olika sätt, i ledare, debattartiklar, reportage och undersökningar. Under 1994 och 1995 finns flera artiklar som debatterar hur bibliotekarieyrkets status ska höjas och professionen tydliggöras. Även fortsatt under perioden bevakas bibliotekariens kunskap och professionalisering som till exempel i en intervju med Stefan Selander. Även enligt Selander utmärks en profession av att den har en egen kunskapsproduktion, och menar att den yrkesgrupp som vill hävda professionell status måste ta kontroll över sin yrkeskunskap (*DIK-forum* 1996:6, s. 10-11).

Forskningen möter fältet – en forskningsfråga?

Är då kommunikationen mellan den svenska BoI-forskningen och BoI-fältet en fråga som intresserar forskarna? Litteratur som behandlar kommunikationen mellan forskningen och fältet uttryckt som forskningsfråga förekommer mycket sparsamt. Ändå är denna kommunikation ett av de krav som sedan länge ställs på universiteten. Universitetens uppgift är att vara institutioner för utbildning och forskning, dess första och andra uppgift. Men i universitetens uppdrag ingår också den så kallade tredje uppgiften, att samverka med sin omgivning och informera om sin verksamhet. Sedan 1998 gäller att varje myndighet som utför forskning med statliga medel skall svara för att information om dess forskning finns tillgänglig via Internet. Utbildningarna för biblioteks- och informationsvetenskap är inte bara producenter av BoI-forskning, de ska också föra ut den till allmänheten och andra intresserade. Detta sker idag bland annat genom att institutionerna gör magisteruppsatserna tillgängliga och sökbara via Internet.

Att forskningen har svårt att nå ut med sina resultat är inte något specifikt för det biblioteks- och informationsvetenskapliga ämnet utan är ett problem som rör de flesta vetenskapliga discipliner, både nationellt och internationellt. Marianne Wikgren behandlar i sin artikel olika aspekter och problem då vetenskaplig kunskap skall överföras från olika kontexter. Hur vetenskaplig forskning kommuniceras har traditionellt varit ett forskningsområde inom kommunikationsforskningen, men Wikgren menar att popularisering av vetenskaplig kunskap kan ingå som en intressant, och delvis ny, del i det informationsvetenskapliga fältet. Hon skriver att en diskussion om en dialog mellan vetenskapen och samhällets företrädare är aktuell där man menar att vetenskapen endast kan överleva om den ingår som en del av ett nätverk mellan vetenskap och samhälle. Detta förutsätter självklart att forskarsamhället kan kommunicera sina resultat och Wikgren frågar sig om vetenskaplig kunskap kan överföras till en annan kontext och på vilket sätt kunskapen förändras vid överföringen. Traditionellt har forskarsamhället visat skepsis inför popularisering av forskningsresultat och oroat sig för att fakta förvanskas vid överföringen till massmedier. Wikgren menar dock att olika studier påvisar att allmänhetens förmåga att ta till sig och använda vetenskaplig kunskap är god, om den är motiverad (Wikgren 1999).

Vårt intresse rör inte egentligen huruvida BoI-forskningen når ut till allmänheten utan om den når ut till den berörda yrkeskåren. Man kan fråga sig vems uppgift det är att föra ut, respektive ta till sig den forskning som bedrivs. I *Svensk biblioteksforskning* har man som forskare möjlighet att föra ut sin forskning och även om tidskriften främst vänder sig till andra forskare inom ämnet så är den tillgänglig för var och en som vill hålla sig à jour. Om *Svensk biblioteksforskning* nu inte läses i den utsträckning som man kanske skulle önska av yrkesverksamma inom området så finns det flera andra möjligheter. Ett intressant exempel som tillkom mot slutet av vår undersökningsperiod är konferensen ”Mötesplats inför framtiden” som Högskolan i Borås sedan 2001 årligen anordnar, från början i samarbete med Borås Stadsbibliotek och med stöd från DIK, Kulturrådet och TLS.

Mötesplats inför framtiden

Våren 2001 anordnades den första konferensen ”Mötesplats inför framtiden”¹ med syftet att forskare och praktiker ska kunna mötas för att dela med sig, eller ta del av, varandras arbeten. Målet är att ”... hålla dialogen levande mellan personer från skilda verksamheter inom hela biblioteks- och informationsområdet.”. Talare vid konferenserna representerar både forskningen, utbildningen och fältet med både bibliotekarier och informationsspecialister som representanter. Själva initiativet till konferensen är för vårt vidkommande intressant eftersom det pekar på ett intresse från båda fälten att närma sig varandra. Dessutom är vissa av bidragen i sig intressanta för vår uppsats som exempel på att man intresserat sig för mötet/dialogen mellan forskningen och fältet.

Under de tre första konferenserna är det framför allt Olof Sundin som konkret talar om dialogen/relationen mellan BoI-forskningen och BoI-fältet. I sin avhandling undersökte, som vi tidigare nämnt, Sundin den relevans sjuksköterskors informationssökning har för yrkeskårens kollektiva kunskapsutveckling och fältets professionsträvanden. I sitt anförande vid konferensen 2001 diskuterar Sundin samma relevans för BoI-fältets kollektiva kunskapsutveckling och dess relation till professionell status. Han avslutar anförandet med följande citat:

Som yrkesgrupp ser vi det som en av våra viktiga uppgifter att förmedla kunskap om och intresse för andra grupper förhållande till sin kunskapsutveckling genom till exempel användarundervisning. Vi måste fråga oss själva som yrkesgrupp i vilken utsträckning vi som biblioteks- och informationsvetare lever upp till de ideal vi gärna vill förmedla till andra.

Sundin 2001 s. 6

Vid samma konferens beskriver Louise Limberg och Lena Folkesson forskningsprojektet ”Informationssökning, didaktik och lärande” (IDOL). Projektets syfte var att i ett nära samarbete mellan forskare och praktiker studera och utveckla lärares och bibliotekariers metoder för undervisning i informationssökning. Projektets förväntade vetenskapliga relevans skulle leda till ny kunskap om informationssökning

¹ Mötesplats inför framtiden, 2001. <http://www.hb.se/bhs/B&I-konferens/enter.htm> (2003-12-02)

och lärande, men även till ny och fördjupad kunskap om bibliotekarieprofessionen (Limberg & Folkesson 2001).

Vid konferensen ett år² senare förespråkar två företrädare från fältet, Eva Alopaeus och Elisabeth Axelsson, ett livligare användande från fältets sida av BoI-forskning genom att argumentera för Evidence Based Librarianship (EBL). De menar att praktikerna bör integrera teoretisk kunskap med sin dagliga praxis för att förbättra kvalitén på arbetet, men även att forskarna bör se praktikerna som medaktörer i sina forskningsprojekt för att forskningen ska vara tillämpbar och relevant för biblioteksområdet. Här betonas alltså dialogen mellan forskare och praktiker, där dialogens syfte blir att legitimera forskningen inför praktiken och peka på dess relevans (Alopaeus & Axelsson 2002).

Avslutningsvis kan påpekas att en dialog mellan forskning och fält inte nödvändigtvis behöver ses som att forskningen ska, eller bör, vara professionsstyrd. Däremot är det relevant för fältet att ta del av forskningen om man vill sträva efter professionell acceptans.

² Mötesplats inför framtiden, 2002. <http://www.hb.se/bhs/B&I-konf2002/index.htm> (2003-12-02)

Kapitel 4: Kartläggning av fältet

Urval och avgränsningar av fältet

Eftersom ett ämne som kommunikationen mellan forskningen och fältet är så omfattande, måste det betonas att denna undersökning kunde ha gjorts på flera olika sätt. Det finns ett flertal olika organisationer genom vilkas kanaler forskningen kan nå ut till fältet. På det fält där branschorganisationerna agerar finns också andra aktörer som på olika sätt förhåller sig till forskningen och fältet. Samtliga dessa aktörer påverkar varandra, eftersom de fungerar i ett nät av ömsesidiga relationer. Att granska alla dessa organisationer och institutioner samt deras publikationer, webbplatser, seminarier och konferenser skulle tyvärr inte rymmas inom uppsatsens ramar. Ett urval måste göras. Det undersökta materialet blev slutligen tidskrifterna *Biblioteksbladet (BBL)*, *bis* och *Tidskrift för Dokumentation (TD)* under perioden 1994–2002. De kriterier som användes för urvalet redovisades i kapitel 2. Eftersom uppsatsens syfte är att undersöka huruvida biblioteksbranschens olika organisationer bidrar till att föra ut BoI-forskning till fältet, följer nedan en redogörelse för de olika branschorganisationerna. Dessutom görs en kartläggning av deras syften när det gäller att på olika sätt förhålla sig till, främja och/eller föra ut BoI-forskningen. Därefter undersöks vilka tidskrifter de ger ut och vad dessa säger sig ha för syfte när det gäller att föra ut eller förhålla sig till forskningen. Avslutningsvis behandlas den institutionaliserade forskningens representanter inom den svenska BoI-forskningen, d v s utbildningarna för biblioteks- och informationsvetenskap.

Utöver branschorganisationerna och ämnesinstitutionerna finns ytterligare aktörer av betydelse för BoI-forskningen i Sverige. De är viktiga för att forskning blir utförd och därmed bör de ingå i en presentation av biblioteks-fältet. Däremot är de inte branschorganisationer inom BoI-området och är därmed inte aktuella i den egentliga undersökningen.

Statens Kulturråd (KUR) har som övergripande uppdrag att förverkliga den nationella kulturpolitik som regering och riksdag beslutar om. Med sina närmare 1 400 huvudbibliotek och filialer är biblioteken landets mest spridda kulturinstitution, varför folkbiblioteken är ett av de mest omfattande medlen för att förverkliga denna uppgift. KUR har som ansvar att främja läsning av böcker och tidskrifter. Inom ramen för det kulturpolitiska uppdraget har KUR tre huvuduppgifter; att fördela bidrag, sammanställa underlag för kulturpolitiska beslut samt att informera om kultur och kulturpolitik. Syftet med biblioteksstödet är att stärka bibliotekens låne- och informationsförsörjning, samt att utveckla deras verksamhet. KUR ger ut den

engelskspråkiga tidskriften *Scandinavian Public Library Quarterly* (SPLQ) vars syfte är att informera om och bevaka de nordiska folkbiblioteksfrågorna. BIBSAM var Kungliga Bibliotekets avdelning för nationell samordning och utveckling. KBs huvuduppgift är att förbättra och effektivisera informationsförsörjningen till högre utbildning och forskning.

Informationen som ligger till grund för detta avsnitt har främst hämtats från elektroniska dokument. Eftersom undersökningen omfattar en längre tidsperiod och elektroniska källor förändras över tid har vi sökt efter källor från tiden för undersökningen, det vill säga 2002. När äldre elektroniskt material hittats har detta angetts. Eftersom lagring av elektroniska källor inte gjordes organiserat förrän 1997 är detta dock inte alltid möjligt. Varje aktuell källa har alltså där så varit möjligt kompletterats med elektroniska källor från tillgängliga webbarkiv. Arkivet på KBs Kulturarw³, som först föreföll vara det lämpligaste alternativet, hade dock nackdelen att endast vara tillgängligt för fysiska besökare. Vi fann därför WayBack Archive, vars ansvariga utgivare är världsbiblioteket i Alexandria, vara den mest lämpliga källan för denna uppgift. WayBack Archive kan inte användas för fri sökning med valfria sökord, man måste ha en URL att mata in i sökrutan. Det enklaste sättet att hitta en önskad arkiverad källa är att skriva en aktuell URL, och sedan söka sig bakåt i tiden med hjälp av årsregistren som sökningen visar.³

Branschorganisationerna och deras tidskrifter

Svensk Biblioteksforening (SB)

Svensk Biblioteksforening⁴ (SB) bildades 2000 genom en sammanslagning mellan SAB (Sveriges allmänna biblioteksforening) och SBS (Svenska Bibliotekariesamfundet)⁵. SAB representerade det största antalet bibliotekarier, som främst verkade inom folkbibliotekssfären. SBS representerade främst bibliotekarier från olika special- och forskningsbibliotek. Genom sammanslagningen skulle Sveriges två olika förbund för bibliotekarier förenas och därigenom öka sitt inflytande. Föreningsstadgarna beskriver SB som en ideell förening med uppgift att verka för ett nationellt bibliotekssystem av hög standard. Föreningens verksamhet bygger på medlemmarnas personliga engagemang och bedrivs bland annat genom de specialgrupper för olika frågor som medlemmarna själva initierar och driver. Någon specialgrupp för forskningsfrågor fanns dock inte under undersökningsperioden. Föreningens skrivna stadgar uttrycker dock en vilja att främja svensk BoI-forskning på en rad olika sätt. SB vill verka för ändamålsenlig utbildning, fortbildning, forskning och utveckling inom området biblioteks- och informationsvetenskap. Man vill också främja vetenskaplig och samhällelig informationsförsörjning. Bibliotekens roll för den demokratiska processen och yttrandefriheten betonas. Man delar också ut stipendier för bland annat resor i samband med forskning inom biblioteks- och

³ <http://wayback.archive.org> (2011-02-20)

⁴ http://wayback.archive.org/web/20021201000000*/http://www.biblioteksforeningen.org/bbl/lopsedel.html (2002-12-28)

⁵ <http://www.biblioteksforeningen.org/> (2012-05-01)

informationsvetenskap⁶. SB ger även ut tidskriften *Biblioteksbladet (BBL)*. *BBL* är alltså medlemsorgan för Svensk Biblioteksforening och ingår i medlemsavgiften.

BBL är Sveriges äldsta bibliotekstidskrift, och började ges ut redan 1916. Under undersökningsperioden 1994-2002 utkom *BBL* med tolv nummer per år. *Biblioteksbladet* uppgavs under hela undersökningsperioden vara ett medlemsorgan för Svensk Biblioteksforening, en formulering som används även i dag 2011. I måldokumentet under den undersökta tidsperioden angavs tidskriftens syfte vara att granska och spegla nationell och internationell kultur- och bibliotekspolitik. Andra ämnen som enligt tidskriftens måldokument var av intresse var biblioteksforskning och informationsfrågor samt aktuella debattfrågor inom biblioteksvärlden. ”Biblioteksbladet granskar och speglar nationell och internationell kultur- och bibliotekspolitik, biblioteksforskning, informations- och dokumentationsfrågor samt innehåller debatt och recensioner.”

Det är intressant att notera att redan året efter undersökningsperioden togs målet att spegla och bevaka forskningen bort ur måldokumentet.⁷

Med en upplaga på 4800 exemplar var och är *BBL* Sveriges största bibliotekstidskrift. *BBL* är alltså ett organ för SB. Marianne Steinsaphir som var ansvarig utgivare under undersökningsperioden, betonar dock i en telefonintervju den 17 mars 2005 att tidskriften enligt ett internt policydokument arbetar helt oberoende av Svensk Biblioteksforening (SB). SB kan endast påverka innehållet som finns under rubriken ”Föreningsnytt”.

Bibliotek i Samhället, BiS

BiS⁸ är en socialistisk förening för biblioteksanställda och andra med intresse för biblioteksfrågor. Enligt stadgarna ska BiS arbeta för att biblioteken ska bevara och utveckla demokratin, bland annat genom att stödja yttrandefrihet och garantera tillgången till information som grund för opinionsbildning och samhällskritik. Biblioteken ska prioritera uppsökande, läsfrämjande och vägledande verksamhet för de som riskerar att hamna utanför informations-samhället. Dessutom verkar BiS för att biblioteken ska utgöra offentligt finansierade och demokratiskt styrda institutioner. BiS måldokument uttrycker inget uttalat mål att stödja eller föra ut forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap.

Föreningen BiS startade 1969 tidskriften *bis* som utkommer med fyra nummer om året, och har en upplaga på ca 550 exemplar. Tidskriftens huvudsakliga prenumeranter är bibliotek och andra institutioner. *bis* debatterar aktuella biblioteksfrågor, både nationella och internationella. Exempel på frågor som intresserat *bis* är folkbiblioteket som garant för jämlik informationsförsörjning, GATS/WTO som hot mot bibliotekens yttrandefrihet, biblioteken i tredje världen

⁶http://wayback.archive.org/web/20020201000000*/http://www.biblioteksforeningen.org/intro/org/stadgar/andamal.html (2002-01-10)

⁷http://wayback.archive.org/web/20030801000000*/http://www.biblioteksforeningen.org/bbl/lopedel.html (2003-02-15)

⁸ <http://foreningenbis.com/> (2012-05-01)

samt internetpolicy på bibliotek. *bis* har dessutom i sitt program ett uttalat intresse för bibliotekshistoria. Däremot finns ingen uttalad ambition att bevaka forskningsfrågor inom biblioteks- och informationsvetenskap.⁹

Svensk förening för informationsspecialister

Svensk förening för informationsspecialister¹⁰ instiftades redan 1936 och tog då namnet Tekniska Litteratursällskapet (TLS). 2001 ändrades namnet till Svensk förening för informationsspecialister (Swedish Association for Information Specialists). Svensk förening för informationsspecialister är en ideell förening för alla som verkar inom området informationsförsörjning. Föreningen organiserar specialbibliotekariéer inom organisationer och företag, med medlemmar inom bland annat näringslivet, vid universitet och statliga myndigheter. Att föreningen har en betydligt starkare karaktär av intern intresseförening än till exempel Svensk Biblioteksförening märks bland annat på dess stadgar. Som ett av de främsta målen anges att framhäva information som en strategisk resurs och att uppmärksamma den nyckelroll som föreningens medlemmar spelar inom näringsliv och samhälle. I verksamhetsbeskrivningen betonas alltså medlemmarnas intressen, att bevaka eller föra ut BoI-forskning nämns däremot inte bland föreningens mål

Svensk förening för informationsspecialister publicerar en egen tidskrift, *InfoTrend-Nordisk tidskrift för informationsspecialister*. Tidskriften har publicerats sedan 1945 och kommer ut fyra gånger om året. Tidningen hette fram till 2005 *Tidskrift för dokumentation (TD)*. *TD* var en kommersiell tidskrift som intresserade läsare måste prenumerera på för att ta del av, och samma sak gäller idag för *InfoTrend*. Upplagan låg under undersökningsperioden på 700 exemplar och prenumeranterna fanns huvudsakligen i de nordiska länderna. Artiklarna är publicerade på något av de skandinaviska språken eller på engelska. I tidskriftens måldokument betonas bevakningen av den senaste utvecklingen inom det informationstekniska området, däremot nämns inget om BoI-forskning. Genom artikelinnehållets forskningsrelaterade karaktär berörs dock framförallt informationsforskning. Svensk förening för informationsspecialister ger också ut ett elektroniskt medlemsbrev, samt online- och webbnyheter vars mål är att ge heltäckande och internationell information på området¹¹.

Dessutom förtjänar ytterligare två viktiga organisationer, DIK och Bibliotekstjänst, att kort omnämnas. Bägge organisationerna gav ut tidskrifter som ursprungligen ingick i undersökningen, men som av utrymmesskäl fick utgå.

DIK

DIK¹² (dokumentation, information, kultur) är ett av de 26 akademikerförbund som tillsammans utgör SACO, Sveriges Akademikers Centralorganisation. Eftersom DIK

⁹ http://wayback.archive.org/web/20021101000000*/http://www.foreningenbis.org/prog.html (2002-12-04)

¹⁰ <http://www.sfis.nu/> (2012-05-01)

¹¹ <http://web.archive.org/web/20020504101137/http://www.sfis.nu/site/311/infotrend.aspx> (2002-05-07)

¹² <http://www.dik.se/> (2012-05-01)

är ett fackförbund utgör utbildning och yrke grunden för medlemskap. DIK utgörs av delföreningar som t ex DIK – Bibliotekarietförbundet som organiserar cirka 6 000 medlemmar inom biblioteks- och informationsområdet. DIKs målbeskrivning saknar koppling till forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap. Däremot finns målet att arbeta för att biblioteks- och informationsvetenskaplig utbildning och forskning ska hålla hög kvalitet och utvecklas. Dessutom vill man arbeta för att öka samspelet mellan utbildning, forskning och praktisk verksamhet.

DIK ger ut medlemstidningen *DIK-forum* som utkommer 15 gånger per år och går ut till samtliga medlemmar. Upplagan på ca 23 000 exemplar täcker även institutioner av olika slag. *DIK-forum* bevakar förhandlingsområdet, arbetsmarknaden och DIK-yrkenas utveckling. Utöver detta rapporteras bland annat om vad som händer inom bibliotek, museer och informatörsbranschen, samt inom respektive områdes utbildningar. Däremot finns ingen uttalad ambition att bevaka forskningen inom biblioteks- och informationsvetenskap.¹³

Utöver DIK finns det andra fackliga organisationer vilka organiserar anställda som på olika sätt är knutna till biblioteken. Dessa fackförbund har ett intresse av vad som sker inom biblioteken, men agerar i praktiken inte inom själva bibliotekssfärens intresseområde. Inte heller producerar de tidskrifter som direkt riktar sig till biblioteksältet.

Bibliotekstjänst AB

Bibliotekstjänst AB¹⁴ (BTJ) är ingen branschorganisation utan ett affärsdrivande företag, vars tidigare majoritetsägare var dåvarande SAB. BTJ angav under undersökningsperioden som mål att vara folk- och skolbiblioteksmarknadens marknadsledande företag inom området för media och information. Under undersökningsperioden debatterades periodvis inom SABs organisation de etiska problem det innebar att äga ett affärsdrivande företag. Redan 1992 beslutade dock ägaren SAB att upp till 49 % av BTJs aktiestock kunde säljas. Svensk Biblioteks-förening ägde fram till 2003 ännu 75 % av BTJs aktiestock trots en gradvis avveckling av ägandet. Att SAB (och from 2000 SB) under undersökningsperioden ännu var majoritetsdelägare i BTJ gav dock företaget en annan anknytning till biblioteksbranschen än den rent vinstgivande. När delar av BTJs aktier 1996-1998 såldes av fick SAB plötsligt ett stort ekonomiskt överskott. Efter en intern debatt bestämdes att SAB under perioden 1998-2001 skulle donera delar av vinsten från försäljningen till den svenska BoI-forskningen.¹⁵ SABs donation bevakades under hela perioden av *BBL*. Christina Stenberg, dåvarande generalsekreterare för SB, sammanfattar donationen i en notis i *BBL* ”Löftet om forskningspengar fullföljt”. Här informeras om att SB under perioden 1998-2001 genom vinsterna från försäljningen sammanlagt kunnat donera 11 miljoner kronor till svensk biblioteks- och informationsforskning (*BBL* 2000:3 sid 26).

¹³ <http://web.archive.org/web/20021120000550/http://www.dik.se/> (2002-06-30)

¹⁴ <http://www.btj.se/> (2012-05-01)

¹⁵ <http://web.archive.org/web/20020802044552/http://www.btj.se/> (2002-08-02)

Bibliotekstjänst gav också ut en fristående branschknuten tidskrift, *Ikoner – vision och tradition*, som utkom under perioden 1998-2007, med fyra nummer per år och en upplaga på ca 700 exemplar. Nästan samtliga exemplar gick ut till biblioteken. *Ikoner* var en kulturtidskrift med långa essäer, debattinlägg och reflektioner. *Ikoner* hade inte under undersökningsperioden, och har inte heller senare i sina måldokument någon uttalad ambition att föra ut aktuell forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap. Däremot initierade *Ikoner* 2002 Ikoner-akademien, som erbjöd kurser och seminarier inom områden relevanta för bibliotekspersonal.¹⁶

BHS

Det bör kanske påpekas att utbildningarna för biblioteks- och informationsvetenskap som beskrivs nedan har förändrats sedan undersökningsperioden 1994-2002. Sedan 1999 har Bolognaprocessen arbetat med att samordna utbildningen på högskole- och universitetsnivå i Europa. På regeringskansliets hemsida beskrivs Bolognaprocessen som ett samarbete mellan 29 europeiska länder vars syfte är att främja rörlighet, anställningsbarhet och europisk konkurrenskraft inom högre utbildning. Målet är att skapa ett gemensamt europeiskt område för högre utbildning, där akademiska examina blir jämförbara på ett tydligare sätt än tidigare. I Sverige infördes en ny utbildnings- och examensstruktur i enlighet med Bolognaprocessen i juli 2007 i samband med högskolereformen 2007¹⁷.

Med akademiseringen av utbildningen för biblioteks- och informationsvetenskap inleddes den egentliga sociala och kognitiva institutionaliseringen av ämnet i Sverige. 1972 grundades Bibliotekshögskolan i Borås¹⁸, då som en självständig fackhögskola utan förbindelse med universitetsvärlden. Eftersom högskolereformen 1977 bland andra förändringar innebar att all högskoleutbildning skulle anknyta till aktuell forskning inom respektive område inlemmades Bibliotekshögskolan nu med Högskolan i Borås. Akademiseringen av utbildningen fick dock inte något egentligt genombrott ännu. Den nya reformen tillät fortfarande att en högskoleutbildning främst var yrkesförberedande, och BHS förblev en yrkesförberedande utbildning. Den första juli 1993 kom den högskolereform som akademiserade de yrkesförberedande utbildningarna vid högskolor och universitet, så att även dessa ledde till en kandidat- eller magisterexamen. Vid Högskolan i Borås skapades nu två varianter av biblioteks- och informationsutbildning. Förutom en tvåårig påbyggnadsutbildning dit sökande måste ha förberedande valfria 60 högskolepoäng, tillkom en fyraårig utbildning utan krav på tidigare akademiska meriter¹⁹. Bägge utbildningsvarianterna kunde leda till antingen en kandidatexamen eller en magisterexamen, beroende på om den studerande valde att skriva en magisteruppsats eller göra en praktikperiod. Genom sitt samarbete med Centrum för biblioteks- och informationsvetenskap (CBI) vid Göteborgs Universitet kunde BHS även erbjuda en forskarutbildning. 1994 utnämndes Lars Höglund, en av INFORSKs grundare, till Sveriges första professor i biblioteks- och informationskunskap vid CBI (Seldén 1993, s. 31-44).

¹⁶ <http://web.archive.org/web/20100831145810/http://www.bti.se/ikoner/> (2002-07-31)

¹⁷ <http://www.regeringen.se/sb/d/9267> (2011-02-15)

¹⁸ <http://www.hb.se/wps/portal/bhs> (2012-05-01)

¹⁹ <http://web.archive.org/web/20020314083452/www.hb.se/bhs/utb/utbplan.htm> (2002-03-14)

Det finns två tidskrifter som är knutna till BHS och CBI, *Svensk Biblioteksforskning* och *Human IT*. Den viktigaste i BoI- sammanhang är *Svensk Biblioteksforskning*, den publikation vars huvudsyfte var att föra ut den svenska biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen. *Svensk Biblioteksforskning* var en refereetidsskrift som publicerar forskningsartiklar inom BoI. *Svensk Biblioteksforskning* grundades 1987 och sedan 1999 utgavs tidskriften av den gemensamma enheten Bibliotekshögskolan/Institutionen biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås och Göteborgs Universitet. Tidskriften hade en upplaga på 300 exemplar. Fyra nummer per volym gavs ut, och ambitionen var att ge ut en volym per år. Tidskriftens måldokument definierar biblioteks- och informationsvetenskap som ett tvärvetenskapligt ämne och målet är att detta ska synas i sammansättningen av tidskriftens bidrag. Dessutom anges som mål att tidskriften ska fungera som en arena för kommunikation mellan biblioteks- och informationsvetenskapliga forskare, liksom för professionella inom biblioteks- och kultursektorn i Sverige och övriga Norden. *Svensk Biblioteksforskning* blev fr.o.m. januari 2006 tillgänglig som gratis publikation på nätet, men är i dag vilande och utkommer alltså för närvarande inte²⁰.

Human IT är en mångdisciplinär, vetenskaplig tidskrift som startades 1997 av institutionen för ITH. Som en konsekvens av att tidskriften är tvärvetenskaplig ges den från och med 2001 ut gemensamt av samtliga institutioner vid Högskolan i Borås. Tidskriftens syfte är att lyfta fram ny forskning inom digitala medier som kommunikativa och estetiska instrument. *Human IT* innehåller både en referee-sektion och en öppen sektion²¹.

Valfrid är en fristående publiceringsförening vid institutionen för Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan vid Göteborgs universitet och Högskolan i Borås. Valfrids syfte är att främja biblioteks- och informationsforskning, samt annan kulturinriktad forskning. Därför ger man ut publikationer och understödjer forskningsprojekt inom dessa områden²².

Umeå universitet

Efter att Umeå universitet under en period haft ett antal av Borås utlokaliserade utbildningsplatser, startade universitet 1993 en egen utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap²³. Utbildningen är en tvåårig påbyggnadsutbildning som omfattar 80 poäng och avslutas med en magisteruppsats omfattande 20 poäng. Antagningskraven är på 80 tidigare högskolepoäng, varav minst 40 poäng i ett ämne. Grundutbildningen har 30 utbildningsplatser. Utbildningen leds av avdelningen för informationsvetenskap, som är en del av den sociologiska institutionen. Institutionen samarbetar med INFORSK, vars forskarutbildning utexaminerade studenter kan söka till. Under undersökningsperioden var Olle Persson, professor vid Sociologiska Institutionen, utbildningsansvarig. I dag, 2011, har utbildningen omvandlats till en kandidatutbildning²⁴.

²⁰ <http://web.archive.org/web/20020612115813/http://www.hb.se/bhs/svbf/om.htm> (2002-06-12)

²¹ <http://web.archive.org/web/20021212192940/http://www.hb.se/bhs/ith/humanit.htm> (2002-12-12)

²² <http://web.archive.org/web/20020804045222/http://www.hb.se/bhs/valfrid.htm> (2002-08-04)

²³ <http://www.soc.umu.se/> (2012-05-01)

²⁴ <http://web.archive.org/web/20030315174433/http://www.umu.se/soc/biv/utbildning/index.html> (2003-07-25)

Lunds Universitet

1994 startades en utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet, BIVIL²⁵. Utbildningen ges av avdelningen för biblioteks- och informationsvetenskap vid Institutionen för kulturvetenskaper. Även BIVIL är en tvåårig påbyggnadsutbildning omfattande 80 poäng, som avslutas med en 20 poängs magisteruppsats. Antagningskraven är på 80 tidigare högskolepoäng, varav minst 40 poäng i ett ämne. Till grundutbildningen antogs till att börja med 30-33 studenter per läsår. BIVIL utmärker sig bland annat för att komplettera de grundläggande antagningskraven med skriftliga och muntliga lämplighetstest. Undervisningen är baserad på problembaserat lärande, PBL. Från och med 1998 ges även en doktorandutbildning i ämnet och under undersökningsperioden fanns två aktiva doktorander vid institutionen. Utbildningsansvarig under undersökningsperioden var Birgitta Olander²⁶.

Uppsala universitet

1995 startade Uppsala universitet sin tvååriga påbyggnadsutbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap²⁷. Utbildningen är förlagd till Institutionen för ABM, estetik och kulturstudier. Liksom BIVIL använder Uppsala ett kompletterande lämplighetstest utöver de allmänna behörighetskraven på 80 högskolepoäng. Varje år antas 30 studenter. Under undersökningsperioden hade institutionen en forskarutbildning i biblioteks- och informationskunskap, men gav inga egna kurser och höll inga forskarseminarier (Marcusson s. 22). Uppsalas utbildning skiljde sig under första delen av undersökningsperioden från de övriga utbildningarna genom att inte avslutas med en magisteruppsats. Fram till 1997 avslutade studenterna istället utbildningen med en uppsats på 10 poäng samt en praktikperiod omfattande 10 poäng. Utbildningens yrkesperspektiv förstärktes även genom att den benämndes bibliotekarieutbildning, istället för utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap²⁸. Det annorlunda upplägget debatterades bland annat i BBL under undersökningsperioden. 1997 förändrades utbildningen och studenterna fick möjlighet att avlägga antingen en kandidatexamen eller en magisterexamen i ämnet. Utbildningsansvarig under perioden var Janne Backlund²⁹.

Efter vår undersökningsperiods slut startades hösten 2003 en grundutbildning i biblioteks- och informationsvetenskap vid Växjö Universitet³⁰. Även detta var en påbyggnadsutbildning som ledde fram till kandidatexamen. Utbildningen omfattade 120 poäng och för behörighet krävdes 40 högskolepoängs tidigare ämnesstudier. 2010 slogs Växjö universitet ihop med Högskolan i Kalmar och bildade Linnéuniversitet.

²⁵ <http://www.kultur.lu.se/utbildning/masterprogram-i-abm> (2012-05-01)

²⁶ <http://web.archive.org/web/20091112172517/http://www.kultur.lu.se/> (2009-11-12)

²⁷ <http://www.abm.uu.se/> (2012-05-01)

²⁸ <http://web.archive.org/web/20020406021856/http://www.abm.uu.se/abm/bibstudier/profil.asp> (2002-04-06)

²⁹ <http://web.archive.org/web/20020615104052/http://www.abm.uu.se/abm/bibstudier/bibkurs.asp> (2002-06-15)

³⁰ <http://lnu.se/utbildning/program/KGBOA> (2012-05-01)

Kapitel 5: Forskningsöversikt

Biblioteks- och informationsforskning 1900-1988

Från och med 1800-talet har biblioteks- och informationsvetenskapen i Europa utvecklats mot en gradvis framväxande institutionalisering. Detta gäller i än högre grad under senare halvan av 1900-talet, men med stora skillnader mellan olika länder såväl socialt som kognitivt. Orsakerna till den långsamma utvecklingen varierar, men svårigheter att få forskningen finansierad samt bristande samarbete mellan biblioteks- och forskningsvärlden är orsaker som ofta nämns. Detta gäller i hög grad även för Sverige. I ett försök att få en översikt av den svenska BoI-forskningen gjorde Maj Klasson forskningsöversikten *Biblioteksforskning i Sverige: en innehållsanalys av svensk biblioteksforskning/biblioteks- och informationsvetenskap 1900-1988* (Klasson 1990 s. 3-83).

Översikten publicerades 1990. Vid denna tidpunkt saknade svensk biblioteksforskning ännu egna institutioner. Maj Klasson uppger i en intervju från 2008-09-30 att hon under denna tidsperiod var 1:a bibliotekarie vid Linköpings UB och var verksam som forskare vid beteendevetenskapliga institutionen vid Linköpings universitet. Klassons definition av ämnet omfattar både forskning och kulturförmedling; ”Bibliotek- och informationsvetenskap tar sin utgångspunkt i problem kring förmedling av information eller kultur som är lagrad i någon form av dokument.” (Ibid. s. 17).

Klassons studie omfattar ca 700 dokument, och kartlägger den svenska BoI-forskningens utveckling fram till slutet av 1980-talet. BoI-ämnet saknade under Klassons undersökningsperiod egna institutioner i Sverige. Undersökningsperiodens vanligaste forskningsproducenter är forsknings- och folkbibliotek, varför flertalet undersökningar har utförts ur ett biblioteksperspektiv. Klasson beskriver en tillämpad forskning, vars mål är att lösa problem fältet tillfälligtvis ställts inför. Därför är större delen av studierna empiriska, och begreppsliga och teoretiska forskningsstrategier är ovanliga. Denna bild av svensk BoI-forskning innan den sociala institutionaliseringens genombrott, överensstämmer väl med utvecklingen av den kognitiva institutionaliseringen som den beskrivs i kapitel 3.

Först under senare hälften av 1960-talet skedde det enligt Klasson en tydlig ökning av antalet dokument inom övriga områden av BoI-vetenskapen än de rent bibliotekshistoriska (Ibid. s. 30-33). Under 1970-talets början minskade forskningsproduktionen, kanske för att datoriseringen vid de stora forskarbiblioteken tog resurser i anspråk. Under 1980-talet ökade BoI-forskningen återigen. Ett antal

avhandlingar med biblioteksanknytning som täckte flera kategorier inom BoI-området lades fram vid olika institutioner. Den kognitiva socialiseringen av BoI-ämnet hade på allvar börjat etableras i Sverige, och detta medförde att den bristande sociala institutionaliseringen nu på allvar började diskuteras (Ibid. s. 35-46).

I Klassons undersökning formuleras 10 övergripande teman. Av dessa är det fem kategorier som har samlat majoriteten av alla undersökningar, övriga fem kategorier saknar nästan helt forskning. Forskning om förlags- och publiceringsverksamhet, vetenskaplig kommunikation, biblioteks- och informationsprofessioner, metodologi och forskning om bibliotekens och informationsförsörjningens samhällsroll är de kategorier där svensk BoI-forskning fram till 80-talets slut nästan inte alls är representerad. Med undantag för kategorin ”forskning om biblioteksforskning” ryms övriga fyra kategorier som samlat forskning inom den mer traditionella BoI-forskningen (Ibid. s. 31-33).

Av de fem områden som dominerar svensk BoI-forskning fram till 1988 är forskning om bibliotekshistoria det största enskilda området. Fram till 50-talet var det bok- och bibliotekshistoriska arbeten som dominerade. Men i ett längre perspektiv är det kategorin ”forskning om biblioteks- och informationstjänster” som är den mest utforskade. Här samlas många av de delområden som ryms inom den mer traditionella BoI-forskningens områden, t ex olika typer av användarstudier (Ibid. s. 37).

”Forskning om informationsanskaffning/informationssökning” är den kategori vars undergrupper mediebeståndsforskning och användarutbildning har samlat flest dokument. Framförallt under 80-talet när datoriseringen börjar slå igenom i biblioteken produceras forskning kring den nya informationssökningstekniken. En angränsande kategori är ”forskning om lagring och återvinning av information”. Det stora delområdet här är datorbaserad informationssökning. 1973 skapas forskargruppen INFORSK (Informationsforskningsgruppen vid sociologiska institutionen) under ledning av Lars Höglund och Olle Persson. INFORSKs första rapporter börjar publiceras efter 1975. Datorbaserad informationssökning fortsätter att dominera forskningsområdet fram till slutet av 80-talet, då delområdet katalogisering istället blir allt viktigare (Ibid. s. 39, 63).

Området ”forskning om biblioteksforskning” genererar främst forskning från och med 1980-talet. Klassons undersökning visar att forskning som genererats av professionen tenderar att bli extremt nyttoinriktad. Det är också efter 1975 som det på allvar börjar uppmärksammas att den viktigaste biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen sker vid andra institutioner. Frågan om egentlig grundforskning överhuvudtaget kan ske så länge BoI-ämnet inte är institutionaliserat börjar diskuteras. Forskningsfrågan får sitt slutliga svenska genombrott under 80-talet när bibliotekarieutbildningens forskningsanknytning och behovet av en forskarutbildning börjar utredas (Ibid. s. 4).

Biblioteks- och informationsforskningens sociala institutionalisering

Under 1980-talet genomfördes tre olika utredningar som från olika utgångspunkter diskuterade hur biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning skulle kunna byggas upp och utvecklas i Sverige. Samtliga utredningar försökte på olika sätt även att definiera hur den kognitiva basen för ämnet skulle kunna se ut.

Den första utredningen ”Program för biblioteksforskning”, gjordes av en arbetsgrupp tillsatt av rektorsämbetet vid Högskolan i Borås. Bakgrunden till utredningen var högskolereformen från 1977, som stadgade att all högskoleutbildning skulle vila på vetenskaplig grund. Utredningen påbörjades 1978 och färdigställdes 1980. Ämnet biblioteks- och informationsvetenskap var vid denna tid inte institutionaliserat i Sverige, varken i social eller kognitiv form. Målsättningarna för BHS-gruppens arbete blev därför bland annat att se över gällande utbildnings- och studieplaner, etablera kanaler till den internationella biblioteksforskningen samt att verka för att bibliotekarielinjens lärare erhöll forskarkompetens. Utredningen behandlar för första gången i Sverige frågor kring biblioteksforskningen som vetenskaplig disciplin, ämnets utveckling och ställning internationellt och i Sverige, samt möjliga forskningsområden för en utbyggd svensk biblioteks- och informationsvetenskap (Marcusson 2003 s. 23, 25-26).

Den andra utredningen ”Forskningsanknytning av bibliotekarielinjen”, utfördes av Emin Tengström på uppdrag av Universitets- och Högskoleämbetet (UHÄ). Direktiv till utredningen utfärdades i juni 1985 och Tengström lade fram den i december samma år. I utredningen använder Tengström termen biblioteksforskning och biblioteksvetenskap för att definiera ämnet. Biblioteksforskningen var enligt Tengström ännu inte integrerad med informationsvetenskapen, utan befann sig i ett uppbyggnadsskede. Forskningsområdet omfattar därför enligt Tengströms definition endast folkbibliotekens verksamhet (Marcusson 2003 s. 24-25; Klasson 1990 s. 14-15).

I juni 1988 gav regeringen Forskningsrådsnämnden (FRN) i uppdrag att utreda biblioteks- och informationsvetenskapens ställning och att komma med förslag om hur ämnet skulle kunna utvecklas inför 1990-talet. Utredningen ”Biblioteks- och informationsvetenskap – förslag inför 90-talet”, lämnades in i augusti 1989. Utredningen bestod av en avgränsning av forskningsfältet, en genomgång av den existerande svenska forskningen och forskningsinstitutionerna samt en kortfattad internationell utblick. Vidare behandlades behovet av en institutionaliserad biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning i Sverige (FRN 1989 s. 59-70).

Den BoI-vetenskapliga forskningen beskrivs som rotad i samhällsvetenskapliga och humanistiska forskningstraditioner, varför den lånar både teori och metod från andra discipliner. Utredningen ansåg att det också fanns ett behov av att utveckla egna teorier och metoder, även om dessa hämtar inspiration från andra ämnen (FRN 1989 s. 6, 30). Utredningen beskriver hur ämnets ursprung ur olika traditioner skapat två olika konflikter. Det gäller dels huruvida biblioteket ska studeras som institution eller som process, dels huruvida bibliotekets uppgift är informations- eller kulturförmedlande. FRN anger i sin utredning den förstnämnda konflikten som den

centrala och avgränsar bibliotekets processer/funktioner som det centrala studieobjektet. Detta ger enligt FRN ett forskningsfält med större bredd än institutionsalternativet. Konflikt nummer två löses då enligt FRN samtidigt, eftersom funktioner inom både informations- och kulturförmedling även lämpar sig för att studeras som processer. FRN-gruppen ansluter sig till den i dag vedertagna beteckningen av ämnet, forskningsfältet definieras som biblioteks- och informationsvetenskapligt. Ämnesdefinitionen omfattar därför både forskning kring informationsförmedling utan direkt koppling till bibliotekens verksamhet, samt forskning kring bibliotekens kulturförmedlande funktion (FRN 1989 s. 22-26, 30-31).

Biblioteksforskningen 1988-1994

Efter 80-talets olika utredningar kom 90-talets bidrag till den kognitiva institutionaliseringen. 1990 fick en grupp nordiska BoI-forskare under ledning av Pertti Vakkari i uppdrag att utreda vilken forskning som bedrivits inom nordisk BoI-vetenskap de senaste årtiondena. Samtidigt skulle den nordiska forskningen jämföras med den internationella, för att klargöra vilka skillnader och likheter som fanns. Projektet finansierades av NORDINFO, Forskningsrådsnämnden i Sverige samt de institutioner vars representanter deltog i utredningen. I rapporten *Forskning inom biblioteksvetenskap och informatik i Norden. En komparativ studie av kognitiv och social institutionalisering av forskningen samt dess allmänna drag i de nordiska länderna på basen av forskningspublikationer* görs en jämförelse av BoI-forskningens historiska utveckling i Norden. Den behandlar professionaliseringen och ämnets institutionalisering i hela Norden, och försöker peka framåt mot trender och utvecklingstendenser inom biblioteks- och informationsforskningen (Vakkari et al. 1993).

I rapporten kompletteras den svenska historiska översikten med en internationell utblick. Här beskrivs biblioteks- och informationsvetenskapen i Norden som sent kognitivt och socialt mogen och BoI som ett akademiskt ämne beskrivs som en relativt ny företeelse i Norden. Under större delen av 1900-talet var ämnet kopplat till särskilda yrkeshögskolor och det dröjde åtminstone fram till 1970-talet innan ämnet på allvar påbörjade någon akademiseringsprocess. Längre saknade utbildningarna både professorer och forskarutbildningsprogram. Först under 1980-talet fick ämnet sitt egentligen akademiska genombrott. Detta är tjugo år senare än forskningsområdets internationella genombrott, som kom redan på 1960-talet. Finland var det nordiska land där ämnet först etablerades med en hög grad av social institutionalisering: med egna ämnesinstitutioner, professorer och forskartjänster. Utvecklingen i Sverige, Danmark och Norge har varit långsammare. Den nordiska BoI-forskningen avviker även från den internationella genom sin betoning av forskning kring bibliotekshistoria och informationsanskaffning, vilket antas bero på att läroämnet är så nytt att kunskap om andra teman länge saknades. I övrigt har den svenska BoI-forskningen favoriserat studier av bibliotekstjänster, informationslagring- och återvinning samt olika slags användarstudier (Ibid. s. 181-186, 200).

Under 1980-talet när den svenska BoI-forskningen fick sitt egentliga genombrott, ökade forskningsvolymen snabbt i takt med att forskningens sociala

institutionalisering etablerades. Däremot etablerades den svenska forskningen inte internationellt, vilket skedde inom den danska och finska BoI-forskningen. Att nå ut via internationella publiceringskanaler anses vara ett tecken på kvalitet, och här släpade svensk BoI-forskning ännu efter. En hypotes som i rapporten diskuteras som förklaring till detta är att graden av social institutionalisering påverkade forskningens kognitiva institutionalisering, och här låg Sverige ännu efter både Danmark och Finland. När *Forskning inom biblioteksvetenskap och informatik i Norden. En komparativ studie av kognitiv och social institutionalisering av forskningen samt dess allmänna drag i de nordiska länderna på basen av forskningspublikationer* publicerades 1993 stod den svenska BoI-forskning inför sitt stora genombrott när det gällde den sociala institutionaliseringen, men i rapporten betonas att detta antagligen ännu inte hunnit påverka forskningens kognitiva etablering. Som stöd för denna tes diskuteras den svenska BoI-forskningens tillstånd och utveckling med hjälp av Whitleys begreppsapparat. Rapporten avslutades med en kritisk blick på den svenska, professionsstyrda forskning som dominerat och pläderade för vikten av en utveckling inom ämnets bägge olika delar (Ibid. 1993, s. 201-204).

1995 kom undersökningsperiodens tredje översikt över den svenska BoI-forskningen, konferensrapporten *Biblioteken, kulturen och den sociala intelligensen - Aktuell forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap* (Höglund 1994). Forskningsrådsnämnden, Centrum för biblioteks- och informationsvetenskap samt Högskolan i Borås stod bakom konferensen "Aktuell forskning inom biblioteks- och informationsvetenskapen", vars mål var att ge en översikt över den samtida nordiska BoI-forskningen.

Rapporten delas in i fem olika teman. Inom det första temat "Nordiska utblickar över ämnet biblioteksforskning" skriver forskare som Mariam Ginman, Lars Höglund och Erland Munch-Petersen. Temat "Informationsteknologins utmaningar" belystes av bland andra Peter Brody. Inom temat "Bibliotekens organisation, ekonomi och effektivitet" återfinns bidrag av Göran Widebäck, Stina Stensson och Greta Renborg. Temat "Informationsvanor, informationssökning och lärande" behandlades av Maj Klasson, Louise Limberg, och Lars Höglund. Temat "Biblioteken som kultur- och litteraturförmedlare - förr och nu" belystes av Joacim Hansson, Leif Furuhammar, Chatarina Stenberg och Lars Höglund. De svenska bidragen i konferensrapporten gav alltså en bred orientering av den aktuella svenska biblioteks- och informationsvetenskapen, belyst av välrenommerade forskare. Två av bidragen, som bland annat kom att nämnas i de tidskrifter vi granskat, är Lars Höglunds "Institutionalisering och utveckling av ett nytt ämne" och Mariam Ginmans "Paradigm och trender inom biblioteks- och informationsvetenskap". Bägge försöker visa hur ett nytt ämne definieras och växer fram ur den äldre professionspräglade biblioteksvetenskapen. Denna forskningsöversikt har alltså anslutit sig till den internationella definitionen av ämnet, där biblioteks- och informationsforskningen är parallella objekt för forskningen. Vilket forskningsområde som är viktigast för ämnets identitet är dock något som kommer att diskuteras även under den framtida akademiseringsprocessen.

Svensk BoI-forskning 1994-2003

I brist på en forskningsöversikt som täcker den svenska BoI-forskningen efter 1994 har vi i huvudsak använt oss av BHS webbplats och artikelregister från *Svensk Biblioteksforskning*, för att få en bild av hur forskningen utvecklats från 1994 och fram till 2002. Forskare som var aktiva 2002 hade arbetat med sin forskning under flera år och fungerar därmed som en länk bakåt i tiden. Genom att gå igenom vilka forskare och doktorander som var verksamma och vilka projekt eller avhandlingsarbeten de arbetat med har vi fått en överblick över den för undersökningsperioden aktuella forskningen. Denna överblick har, bland annat, legat till grund för vår närläsning av branschorganisationernas tidskrifter och gav oss möjlighet att identifiera resultat.

Förutom i Borås bedrivs det biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning vid utbildningsorterna i Lund, Uppsala och Umeå. Vi har även tagit del av dessa institutioners hemsidor, men det var svårare att få en tydlig bild av vilken forskning som faktiskt bedrevs och vilka som var antagna som doktorander under perioden. Mot slutet av undersökningsperioden var BoI-forskningen vid institutionerna i Lund och Uppsala fortfarande lite utvecklad, och endast ett par doktorander var aktiva. I Umeå bedrevs BoI-forskning i nära samarbete med INFORSK under ledning av professor Olle Persson (Marcusson 2003 s. 21-22).

Den forskning som under perioden bedrevs vid BHS³¹ under ledning av professor Lars Höglund var samlad under fyra delområden eller så kallade teman.³² Dessa var *Bibliotek och kulturpolitik*, *Informationssökning*, *Kunskapsorganisation* och *Information Management*. Forskargrupperna består av professorer, lektorer och andra etablerade forskare och en av deras uppgifter är att handleda institutionens aktiva doktorander.

Forskningsteman vid BHS

Målet för temat *Bibliotek och kulturpolitik* var att ”producera vetenskapligt baserad kunskap om hur bibliotek och liknande institutioner fungerar i samhället, såväl lokalt som regionalt och nationellt”. Gruppens forskningsintresse rör huvudsakligen bibliotekens roll och uppgift på olika organisatoriska nivåer mot bakgrund av, bland annat, ideologiska frågor och förändringar i samhället. Gruppen har som ambition att vidga samarbete mellan forskare och praktiker genom en förbättrad dialog där man ”... ger akt på aktuella problem och frågeställningar ...”. Inom temat bedrivs projekt som huvudsakligen rör kultur- och litteraturpolitik men även projekt som syftar till att öka förståelsen och intresset för forskningen och dess framväxt. Flera av projekten är samarbetsprojekt med andra länder och bland projektledarna märks Lars Höglund, Lars Seldén, Joacim Hansson och Geir Vestheim.

³¹ Länkarna till forskning vid BHS har ändrats och innehållet ser idag annorlunda ut.

³² <http://www.hb.se/bhs/forskning/> (2003-10-14)

Inom detta tema har doktorandernas avhandlingsarbeten i stort att göra med kulturpolitik, folkbiblioteksutveckling och hur förändringar i omvärlden påverkar bibliotekens verksamhet. Tre av de vid BHS publicerade licentiatavhandlingarna rymmer inom detta tema, Catharina Stenberg som forskat om bibliotekens litteraturpolitik, Angela Zetterlund som behandlat utvärderingsteorier för folkbibliotek och Magnus Torstensson som analyserat svensk folkbiblioteksutveckling under perioden 1890-1930³³.

Inom temat *Informationssökning* vilar forskningsintresset på olika aspekter av informationssökning i förhållande till individers och grupperns lärande. Syftet är att ”utveckla kunskap om informationssökningens teori och praktik och kommunicera denna med omvärlden”. Man menar sig därmed utgöra en ”plattform för ett möte mellan det biblioteks- och informationsvetenskapliga fältets praktiker, studenter och forskare, såväl nationellt som internationellt”. Särskilt fokuserar man på hur den nya informations- och kommunikationstekniken förändrat användarnas informationssökning.

Av de fem forskningsprojekt som bedrevs inom temat finansierades fyra med anslag från Skolverket och flera av dem har en stark koppling till fältets praktiker. Samtliga syftar till att ur olika aspekter undersöka informationssökning och lärande. Ett avslutat projekt är den forskningsöversikt över informationssökning och informationsanvändning som gjordes med Louise Limberg som projektledare. Skriften *Informationssökning och lärande – en forskningsöversikt* (Limberg et al. 2002) blev slutsåld på Valfrids förlag och utgör ett bra exempel på forskning som nått ut till fältet.

Forskningsgruppens medlemmar var bland andra Katriina Byström, Louise Limberg, Lars Seldén och Olof Sundin. Av dessa har de tre sistnämnda doktorerat vid BHS under perioden 1994-2003. Avhandlingarna rör huvudsakligen olika aspekter av informationsbeteende³⁴.

Forskningssyftet inom temat *Kunskapsorganisation* är att ”generera kunskap om digitala dokument, deras återvinning och relationerna dokumenten emellan”. Man utskiljer tre delområden ur temat. Delområdet *Digitala dokument och dokumentarkitektur* studerar olika problem med återvinning av digitala dokument. Delområdet *Informationsåtervinning* fokuserar främst på två nya områden inom IR-forskning, nämligen systeminriktad/språkrelaterad och användarorienterad. Slutligen delområdet *Bibliometri* som analyserar de mönster som uppstår när man, oftast kvantitativt, sammanställer publicering och användning av dokument. I och med ökningen av elektronisk publicering har det bibliometriska området utökats till att gälla även elektroniskt publicerat material. Forskargruppen är betydligt mindre än för de tidigare beskrivna temana, och bestod av Katriina Byström och Bo Jarneving samt fem doktorander däribland Mats Dahlström och Monica Lassi³⁵.

³³ <http://www.hb.se/bhs/SemSekWebben/tema1/index.htm> (2003-10-16)

³⁴ <http://www.hb.se/bhs/SemSekWebben/tema3/index.htm> (2003-10-16)

³⁵ <http://www.hb.se/bhs/SemSekWebben/tema2/index.htm> (2003-10-16)

Inom det fjärde forskningstemat *Information Management* intresserar man sig för frågor som rör hur man på ett effektivt sätt organiserar kunskap inom olika typer av organisationer eller företag. 2003 var Information Management ett relativt nytt forskningsämne med en forskargrupp i etablering. Gruppen var liten och bestod av forskare med varierande forskarbakgrund och nationalitet, bland andra professorerna Irene Wormell, Lars Höglund och Tom Wilson. Gunnel Hessler, som hösten 2003 lade fram sin avhandling vid BHS var verksam inom detta tema³⁶.

Doktorsavhandlingar

Åren 1994-2003 doktorerade sammantaget åtta personer vid BHS men ingen avhandling finns noterad vid landets övriga tre institutioner. 1993 fick Birger Hjørland möjlighet att lägga fram sin avhandling *Emnerepraesentation og informationssogning* som kom att bli den första svenska avhandlingen i det nya ämnet biblioteks- och informationsvetenskap. Därefter dröjde det till 1997 innan det blev två till, den ena av Geir Vestheim, *Fornuft, kultur og velferd*, och den andra av Rune Pettersson, *Verbo-visual communication*.

1998 doktorerade Louise Limberg med sin avhandling *Att söka information för att lära. En studie av samspel mellan informationssökning och lärande*. 1999 kom både Lars Seldéns avhandling *Kapital och karriär. Informationssökning i forskningens vardagspraktik* och Joacim Hanssons *Klassifikation, bibliotek och samhälle. En kritisk hermeneutisk studie av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek"*. Därefter dröjde det till år 2003 då både Olof Sundin doktorerade med avhandlingen *Informationsstrategier och yrkesidentiteter – en studie av sjuksköterskors relation till fackinformation vid arbetsplatsen* och Gunnel Hessler med *Identitet och förändring – en studie av ett universitetsbibliotek och dess självproduktion*³⁷.

Licentiatavhandlingar

Under perioden 1994-2003 publicerades fem licentiatavhandlingar vid BHS. 1997 publiceras både Magnus Torstenssons *Att analysera genombrottet för de moderna folkbiblioteksidéerna*, och Angela Zetterlunds *Utvärdering och folkbibliotek : En studie av utvärderingens teori och praktik med exempel från folkbibliotekens förändrings- och utvecklingsprojekt*. 1998 kom Joacim Hanssons *Om folkbibliotekens ideologiska identitet. En diskursstudie*. 2001 kom Catharina Stenbergs *Litteraturpolitik och bibliotek. En kulturpolitisk analys av bibliotekens litteraturförvärv speglad i Litteraturutredningen L 68 och Folkbiblioteksutredningen FB 80*. 2003 publicerades Bertil Janssons *Gabriel Naudé – the Librarian – and his "Advis pour dresser une bibliothèque" of the year 1627*³⁸.

³⁶ <http://www.hb.se/bhs/SamSekWebben/tema4/civo.htm> (2003-10-16)

³⁷ <http://www.hb.se/bhs/bivet/DOKTOR/AVHANDLING:HTM> (2005-03-29)

³⁸ <http://www.hb.se/bhs/bibvet/DOKTOR/LICENT.HTM> (2003-12-02)

Tidskriften *Svensk Biblioteksforskning*

Svensk Biblioteksforskning (SvB) har som mål ”att vara en arena för kommunikation mellan biblioteks- och informationsvetenskapliga forskare och professionella inom biblioteks- och kultursektorn i Sverige och övriga Norden”. Uttalad avsikt för tidskriften är att sprida information om BoI-forskningen till övriga aktörer på biblioteksområdet, men den når i praktiken främst ut till andra forskare. Enligt SvB:s hemsida³⁹ ses BoI-forskningen som ett tvärvetenskapligt ämne, vilket ska avspeglas i sammansättningen av tidskriftens bidrag.

Redaktionen består av en redaktör och en redaktionskommitté. 1994-99 var professor Lars Höglund tidskriftens redaktör och 2000 blir Joacim Hansson biträdande redaktör. Under 2001 utkom inte tidskriften och då utgivningen återupptas 2002 presenterar Joacim Hansson, tidskriftens nye redaktör, *Svensk Biblioteksforskning*s nya utseende och syfte. Hansson betonar att tidskriften skall vara ett naturligt forum för BoI-forskningen såväl som för bibliotekssektorn. Hansson anger som mål för SvB att publicera rapporter, utvärderingar samt projektbeskrivningar från bibliotekssektorn. Även magisteruppsatser skall ha sin givna plats i tidskriften. Hanssons förhoppning är att tidskriften ska ”... bli den brygga mellan bibliotekens praktik och den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen som den kan och bör vara.” (Hansson 2002:1 s. 3).

För att komplettera ovanstående bild av periodens svenska BoI-forskning gjorde vi en översiktsläsning av SvBs artiklar. För att möjliggöra en jämförelse indelades artiklarna utifrån BHS fyra forskningsteman. Det är också värdefullt att se om det finns någon överensstämmelse mellan den forskning som förts ut via branschorganisationernas tidskrifter och den som SvB fört ut. På så sätt kan vi vid analysen av det undersökta materialet se om det finns en överensstämmelse mellan den forskning som forskarna väljer att föra ut, och den forskning som branschen finner intressant.

Det största antalet artiklar korresponderar med BHS första forskningstema, *Bibliotek och kulturpolitik*. 32 artiklar kan placeras under detta tema, och de flesta publicerades under 1996-1997. Majoriteten av dessa artiklar behandlade bibliotekshistoria och bibliotekens utvecklingsarbete. Endast två artiklar under nio år berörde professionen. Under forskningstemat *Informationssökning* återfanns ett tjugotal artiklar. Informationssökning, användarstudier och bibliotekspedagogik för både barn och vuxna utgjorde majoriteten av dessa artiklar. Under forskningstemat *Kunskapsorganisation* placerades 18 artiklar under perioden med en höjdpunkt 1996 och där efter med en fördelning av ungefär två artiklar per år. Intressant nog är det temat *Information Management* som får hela 23 artiklar. 1995 toppas intresset med 7 artiklar medan inga artiklar alls publicerades i ämnet under 1999 och 2000, för att därefter åter öka.

Vid översiktsläsningen av SvB framträdde fokus på artiklar som behandlade BoI-ämnet, BoI-forskningen samt BoI-utbildningen, områden som inte har någon

³⁹ <http://www.hb.se/bhs/svbf/om.htm> (2003-11-25)

motsvarighet inom BHS fyra forskningsteman. Under 1993-1994 fanns sex artiklar som diskuterade en definition av ämnet biblioteks- och informationsvetenskap. Artiklar som rör BoI-forskningen har nio artiklar fördelade under hela perioden medan utbildningen bara behandlas i tre artiklar, och då endast 1993.

Vi noterar att de forskare som publicerar sig flest gånger också fördelat sina artiklar relativt jämnt under hela perioden 1993-2002. De forskare som publicerat sig med minst fyra artiklar under perioden är Birger Hjørland, Lars Höglund, Bosse Jonsson, Maj Klasson och Louise Limberg. Den nya forskarutbildningens doktorander börjar publicera sig från och med 1997, bland dessa kan nämnas Gudrun Thórsteinsdóttir, Joacim Hansson, Angela Zetterlund och Mats Dahlström.

I kapitlen tre, fyra och fem har vi behandlat institutionaliseringen av ämnet biblioteks- och informationsvetenskap, akademiseringen av utbildningen och aktörer inom biblioteksområdet. I det följande redovisas den kartläggande undersökning som gjorts för att ta reda på vilken svensk BoI-forskning som förmedlats till biblioteksområdet via branschtidskrifterna.

Kapitel 6: Undersökningens resultat

Den första tolkning som görs i källanalysen är innehållslig. Målet är att ge en sammanhängande bild av materialets struktur och helhet, där materialet bedöms både innehållsligt och språkligt, med inlagda citat som belysande exempel. Vi har valt att behandla var tidskrift för sig. Först kommer en inledande profilbeskrivning som grundar sig på vår noggranna läsning av tidskrifterna. I profilen har vi valt att exemplifiera med den utländska BoI-forskning vi funnit samt de avhandlingar som berör biblioteksområdet men som gjorts inom ett annat ämne. Efter profilen redovisas undersökningens resultat som sorterats under de åtta rubriker vi förklarat i kapitel ett: BoI-akademisk verksamhet, grund- och forskarutbildning, debatt, svensk BoI-forskning, BoI-avhandlingar, magisteruppsatser, projektrapporter och forskningsöversikter samt konferenser och seminarier. Resultaten presenteras huvudsakligen i kronologisk ordning under respektive rubrik. I vissa fall, där så anges, har resultaten sammanförts efter tematiska kriterier. Därefter sammanfattas och analyseras resultaten för varje tidskrift. De tre sammanfattningarna jämförs och analyseras slutligen i kapitel sju.

I tidskrifterna är det vanligt, särskilt i *TD*, att skribenterna presenteras i anslutning till artikeln. Där artikelförfattarna presenteras i resultatredovisningen är det denna presentation som använts. Det är således skribentens sysselsättning vid publiceringstillfället som åsyftas. En källkritisk bedömning har varit artikelns längd, vilken angetts i redovisningen, utom när det gäller *TD*. Artiklar i *TD* är nästan alltid av ungefär samma längd. Därför anges längd på artikeln enbart då den avviker från normen. För att bedömningen skall vara så likvärdig som möjligt har kalendarier och notiser om kommande konferenser inte räknats som resultat.

Undersökningens material är mycket omfattande och sammanställningen har varit både tidsödande och svår. Vi är medvetna om att det finns en risk att resultat kan ha förbisetts, men i vissa fall där till exempel frånvaron av ett förväntat resultat varit särskilt förvånande har detta kontrollerats, både en och två gånger.

Biblioteksbladet

Biblioteksbladets profil

Som nämnts i kapitel 4 är *Biblioteksbladet*, *BBL*, ett medlemsorgan för Svensk Biblioteksförening. *BBL* utkommer med tolv nummer per år och vår undersökning omfattar således 90 nummer av tidskriften från perioden 1994-2002. Redaktionen har givetvis varierat under undersökningsperioden. 1994, när undersökningen börjar, var

Ylva Mannerheim redaktör och ansvarig utgivare och Annina Rabe var redaktionssekreterare. Det fanns också en redaktionskommitté som förändrades något för varje år. 1994-2000 utgjordes dess kärna av Christina Tovoté, Agneta Lindh och Lena Trenter. 1998 lämnade Ylva Mannerheim över utgivaransvaret till Tina Lindemalm. Marianne Steinsaphir blev redaktör, Annina Rabe reporter och Joneta Belfrage medlem av redaktionskommittén. Under 1999 tog Marianne Steinsaphir över som chefredaktör, Joneta Belfrage blir ansvarig utgivare och Annina Rabe redaktör.

När Marianne Steinsaphir övertar chefredaktörskapet förändras *BBL*. Från att ha haft en redaktionell struktur som mer tydligt präglats av dess funktion som medlemsorgan, utvecklades den till att mer likna en konventionell tidskrift. Bland annat infördes en redaktör, fasta reportrar och en formansvarig i tidskriften. Processen förefaller vara fullt genomförd 2001, då någon redaktionskommitté inte längre redovisas i tidskriften. Detta år knyts Henriette Zorn till tidskriften som fast frilansjournalist, Annina Rabe är redaktör och Johannes Rudberg är recensionsansvarig. Denna konstellation fortsätter också under 2002, med undantag för att Annicka Eriksson övertar redaktörskapet. Listan över de mest frekventa artikelförfattarna förändras också. 1994 till 1997 återfinns medlemmar av redaktionskommittén bland de mest frekventa skribenterna, framför allt Christina Tovoté och Ola Gustafsson. Från och med 1998 är det, med undantag av den till *BBL* knutna frilansjournalisten Henriette Zorn, medlemmar i redaktionen som utgör de oftast förekommande artikelförfattarna. Under åren 1999-2002 var de tre mest frekventa artikelförfattarna Marianne Steinsaphir, Henriette Zorn och Annina Rabe.

Enligt vad Marianne Steinsaphir uppgav vid en telefonintervju den 17 mars 2005 garanterar ett policydokument från SB att *BBL* ska vara en från styrelsen i Svensk Biblioteksforening oberoende tidskrift. Den enda avdelning i tidskriften där styrelsen kan redovisa egna åsikter är under vinjetten ”föreningsnytt”. Steinsaphir säger i intervjun att *BBLs* primära mål är att bevaka biblioteksvärlden inifrån, och att målgruppen utgörs av samtliga som kommer i kontakt med biblioteksvärlden. Bevakningen är därför bred, och redaktionens policy är att ta in all debatt. Just när det gäller debatten tar *BBL* inte ställning till det publicerade materialet. I övrigt står redaktionen bakom allt publicerat material, vilket Marianne Steinsaphir betonar inte är samma sak som att den delar alla åsikter som diskuteras. En garant för en viss homogenitet hos tidskriften är enligt Steinsaphir att redaktionen hellre låter *BBLs* egna medarbetare skriva material, än att ta in artiklar skrivna av för tidskriften okända skribenter. Enligt Steinsaphir fanns ett intresse hos *BBL* att bevaka den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen, men det var praktiska problem med att bevaka området. Det var svårt att få tag i bra forskningsrelaterade artiklar. År 2000 fick Joacim Hansson, då forskare i biblioteks- och informationsvetenskap vid Göteborgs universitet, i uppdrag att i krönikeform bevaka forskarvärlden under vinjetten ”Fönster mot forskarvärlden”. Krönikorna upphörde 2003, och efter att en kort tid ha ersatts med artikelserien ”Från forskning och fakultet” har enligt Steinsaphir någon lämplig ersättare inte gått att finna.

Stilistiskt präglas artiklar skrivna av *BBLs* ordinarie medarbetare av en neutralt hållen journalistprosa, utan några speciella stilistiska markörer. Materialets format medför naturligt en blandning av långa och korta artiklar, notiser, debatter och annonser. Vid läsning av *BBL* är det därför inte bara antalet artiklar i ett visst ämne som visar

tidskriftens intresseprofil, utan även om ämnet får breda ut sig i längre artiklar, eller hänvisas till notis- eller recensionsavdelningarna.

Bland *BBLs* fasta avdelningar finns ett förord där chefredaktören kommenterar tidskriftens aktuella innehåll. I varje nummer finns också ett kalendarium som listar konferenser, seminarier och andra aktiviteter av intresse för medlemmarna. ”Recensioner” och ”boknotiser” är två olika avdelningar, där notiserna behandlar böckerna på några rader medan recensionerna är något mer utförliga. Under vinjetten ”sab nytt” som senare ersätts av ”föreningsnytt” finns till exempel informationsmaterial som berör ämnesgruppernas verksamhet, men också mer allmänna nyheter som berör föreningen. Under dessa vinjetter bevakades bland annat försäljningen av BTJ.

I tidskriftens policydokument finns som uttalat mål att skildra biblioteksvärlden inifrån, och att *BBL* prioriterar bevakningen av folkbibliotekens verksamhetsområden ligger i linje med detta mål. Hit hör till exempel reportage om specifika biblioteks förändringsarbete, projekt, omorganisation och liknande ämnen. Även forskningsbiblioteken tas upp, men i betydligt mindre omfattning. Undantaget är 1996 då *BBL* bevakade BIBSAM:s utredning ”Studenternas bibliotek”. Det sker också en kontinuerlig bevakning av områden som kvalitetsmättnings- och utvärderingsmetoder, marknadsföring och referensarbete. Referensundersökningar är av särskilt intresse för *BBL*, vilket delvis kan bero på intresset hos läsekretsen. Många av artiklarna i detta ämne återfinns därför under debattvinjetten. Det mest omfattande exemplet är den debatt som seglade upp när Statens kulturråds utredning *Det här var svårt* publicerades (Jansson, B. 1996).

På andra plats hamnar *BBLs* bevakning av politiska och samhällseliga förändringar som kommer att påverka biblioteken. Hit räknas till exempel artiklar om lagförslag, politiska anslagsförändringar, besparingar, EU-bidrag och liknande material. *BBL* bevakar kort sagt flitigt det omgivande samhällets interaktion med biblioteken. Biblioteken i IT-samhället är det ämnesområde som hamnar på tredje plats. Från och med 1996 skrivs det årligen ett tjugotal artiklar i ämnet. Redan tidigt i undersökningsperioden bevakas frågor som berör IT och upphovsrättsliga problem gällande digital publicering och lagring av information. Under perioden kan en perspektivförändring skönjas. De tidigaste artiklarna behandlar IT ur ett tekniskt professionellt perspektiv, och här visas även en förhoppning om ökad respekt för professionen i anknytning till IT-utvecklingen inom biblioteken. De senare åren dominerar användarperspektivet och professionen förefaller vara integrerad med den nya tekniken, utan att några större förhoppningar om ökad status uttrycks i samband med detta.

Under hela undersökningsperioden skriver *BBL* om skolbibliotek och bibliotekspedagogik. Vid några tillfällen specialbevakar *BBL* området. Åren 1995 och 2002 ägnar *BBL* skolbiblioteken var sitt temanummer. 1997 gör SAB en utredning om gymnasiebiblioteken som väcker livlig debatt hela året. 1998-1999 förs en liknande debatt i samband med kunskapslyftet. I nummer 1994:1 recenserar Agnes Nobel Brigitte Kühnes avhandling *Biblioteket - skolans hjärna? - Skolbiblioteket som resurs i det undersökande arbetsättet på grundskolan*. Louise Limberg recenserar i nummer 2002:9 (s. 22) en norsk avhandling *Et sted å laere eller et sted å vaere?: en case-studie av elevens bruk og opplevelse av skolebiblioteket* av Elisabeth Tallaksen

Rafste. Limberg ser avhandlingen som ”ett värdefullt bidrag till fördjupad förståelse för gymnasiebibliotekets roll”.

I *BBL* recenserar även avhandlingar i ämnen som litteratursociologi, bibliotekshistoria och litteraturvetenskap. Som intressant exempel på en längre, forskningsinspirerad artikel intervjuar Mats Myrstener i 1995:2 Marion Leffler med anledning av hennes avhandling *Böcker, bildning, makt. Arbetare, borgare och bildningens roll i klassformeringens Lund och Helsingborg*. Mats Myrstener, doktorand i litteratursociologi och återkommande skribent i *bis*, ägnar avhandlingen en tvåsidig artikel och sammanfattar avhandlingens slutsats med att ”... borgarklassens läsvanor snabbt överfördes på de intellektuella inom arbetarrörelsen ...” (1995:2 s. 46). Sammanlagt behandlas under perioden tio avhandlingar i ämnen som gränsar till BoI-vetenskapen. De ägnas bara korta recensioner och blir, med undantag för Lefflers avhandling, inte föremål för någon egen artikel.

När det gäller *BBLs* intresse för utländsk BoI-forskning, kan en sporadisk bevakning noteras. Engelsk och amerikansk BoI-forskning nämns ibland i notisform. Enda undantaget är en längre recension i nummer 2002:1 av Jakob Harnesk, som berömmar Peter Brophys bok ”The library in the twenty-first century: new services for the information age”. Även den nordiska BoI-forskningen bevakas sporadiskt. I nummer 2002:2 görs en tematisk recension av aktuell finsk BoI-forskning. Först ut är Heli Lampela som recenserar Audunsons & Lunds *Det siviliserte informasjonssamfunn: folkbibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid*. Audunson och Lund, professorer inom norsk biblioteksforskning, var redaktörer för boken som innehåller fjorton bidrag från nordiska forskare. Lampela är inte positiv. På samma uppslag recenserar Magnus Torstensson i positiva ordalag Ilkka Mäkinens (red.) antologi *Finnish public libraries in the 20:th century*. Ibland omnämns utländsk BoI-forskning i någon krönika, men någon överblick av den internationella BoI-forskningen ges inte i *BBL* under perioden.

Resultat av undersökningen av *BBL*

BoI-akademisk verksamhet

I nummer 1995:3 kommer en första notis där *BBL* noterar att sammanslagningen mellan Bibliotekshögskolan i Borås och Centrum för biblioteks- och informationskunskap vid Göteborgs universitet fortsätter. I nummer 1997:5 finns också en notis om att Staffan Lööf blivit ny institutionschef på Bibliotekshögskolan i Borås. I nummer 1997:10 meddelar Ylva Mannerheim i en kort ledare att regeringen utlovat en ny professur till BHS, och att tjänsten i jämställdhetssyfte ska tillsättas med en kvinna. Sedan dröjer det till nummer 2000:3 innan en notis meddelar att fyra nya professorer i biblioteks- och informationsvetenskap har installerats vid BHS, och de får en ytterligt kort presentation. Några sidor längre fram i avdelningen ”sab nytt” skriver Joneta Belfrage, SAB:s ordförande, om installationen i Borås. Belfrage påpekar att Birger Hjørlands professur omnämns som SAB-professuren ”...eftersom SAB, genom sin stora satsning på forskning, varit med om att finansiera den” (s. 27). Sammanfattningsvis kan det konstateras att den BoI-akademiska verksamheten inte

ägnas något större intresse i *BBL*. Sammanlagt återfinns under denna rubrik fyra notiser, en text från avdelningen för internt föreningsmaterial, samt en ledare som kort nämner regeringens löfte om en kvinnlig professur.

Grund- och forskarutbildningen i BoI

I det samlade materialet som berör utbildningen finns sex notiser där det informeras om antagningssiffror, nya kurser vid BoI-institutionerna mm. Under ”sab nytt” från nummer 1999:3 meddelas att SAB:s styrelse har diskuterat bibliotekarieutbildningen och enats om att yrkets komplexitet kräver en akademisk, problemorienterad utbildning på magisternivå. I nummer 2002:7 finns en annan notis som redovisar vilken linje *BBL*s redaktion intar till utbildningen. Här rapporterar Steinsaphir från ett seminarium på bok- och biblioteksmässan om fältets tre myter kring den nya BoI-utbildningen. Myterna är att studenterna varken lär sig någonting om skönlitteratur, katalogisering eller klassificering. Steinsaphir vill istället att den nya utbildningen bejakas. ”Myter har vi fått nog av” (s. 13).

1994 hade bibliotekarieutbildningen nyligen blivit ett forskningsanknutet akademiskt ämne och detta år återfinns fem längre artiklar som alla behandlar den nya bibliotekarieutbildningen. I nummer 1994:2 skriver Barbro Blomberg en helsidesartikel, ”här utbildas framtidens bibliotekarier”, om den nya bibliotekarieutbildningen i Lund. Utbildningen beskrivs som krävande, problemorienterad och inriktad mot framtidens nya bibliotekarieroll. ”Branschen förändras hela tiden ... satsar vi på en bibliotekarieutbildning som passar morgondagens arbetssituation i informationssamhället...” (s. 41). I en längre artikel på samma uppslag skriver Staffan Lööf, biträdande institutionschef vid BHS, under rubriken ”praktiken i den nya bibliotekarieutbildningen” om hur praktiken ska integreras i den nya akademiska utbildningen.

I den första artikeln i nummer 1994:3 ”Nya djärva grepp på BHS” beskriver Ann-Christine Nyström, informatör vid BHS informationsavdelning, den nya forskarutbildningen. De sju första amanuenserna i Borås presenteras och av dessa får Joacim Hansson, Angela Zetterlund och Agneta Blomberg uttala sig om sin planerade forskning och hur de ser på BoI-forskningen (s. 82). I nästa artikel intervjuas Lars Höglund av Adina Gisselson under rubriken ”Lars Höglund, Sveriges förste professor i biblioteks- & informationsvetenskap”. Höglunds bakgrund vid INFORSK i Umeå beskrivs, liksom hans arbete för att få till stånd en professur i ämnet biblioteks- och informationsvetenskap. På frågan vilka forskningsområden han ser som särskilt angelägna svarar Höglund bland annat ”att forska kring bibliotekens aktuella verksamhet och problem ...” (s. 83).

I nummer 1994:5 införs vinjetten ”Utbildningsnytt” i *BBL*. Här skulle de utbildningsansvariga själva kunna informera om utbildningarna. Detta blev dock det enda nummer där vinjetten återfinns. Under rubriken ”premiär för bibliotekarieutbildningen i Uppsala” får de utbildningsansvariga där, Jan-Eric Backlund och Gunnar Sahlin, presentera den nya utbildningen i en längre artikel.

1996 kartläggs de olika BoI-utbildningarna för första gången i *BBL*. I nummer 1996:5 skriver Jakob Harnesk en tvåsidig artikel med rubriken ”dagens

bibliotekarieutbildning - en rundresa” där han kartlägger de fyra olika BoI-utbildningarna. Romulo Enmark beskriver här BHS som ”... en stentuff utbildning” (s. 132). Olle Persson, forskare vid Umeå Universitet, betonar att ”det är frågan om en akademiskt inriktad utbildning på hög nivå” och bedömer forskningsanknytningen som utbildningens flaggskepp (s. 132). Birgitta Olander på institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap i Lund, BIVIL, betonar utbildningens IT-profil och att utbildningen konsekvent tillämpar PBL. Beskrivningen av bibliotekarieutbildningen vid Uppsala universitet avviker från de övriga. ”Där de andra betonar sin akademisering, talar man i Uppsala om en yrkesutbildning” (s. 132). I anslutning till Harnesks artikel intervjuar Barbro Blomberg under rubriken ”Vad väljer studenterna?” studenter från de olika utbildningarna om vad som styrts deras val av utbildning, och om den lever upp till deras förväntningar.

BBL behandlade i nummer 1998:8 situationen för barnbibliotekarierna. I den inledande artikeln ”Nya barn - samma eldsjälar” kommenterade Annina Rabe och Marianne Steinsaphir Eva Jonssons artikel ”Morgondagens barnbibliotekarie” (s. 2). Eva Jonsson beskriver hur de nya BoI-utbildningarna, med undantag för BHS, bortprioriterar möjligheten att specialisera sig till barn- och ungdomsbibliotekarie. ”Dagens studenter söker sig istället till de utbildningar som ger jobb och pengar” IT-kurserna har tagit över (s. 3). I nummer 1999:3 refererar en helsidesartikel med rubriken ”Bibliotekariestudenter ser möjligheterna på arbetsmarknaden” till två BHS-rapporter samt en DIK-enkät. Författaren, själv BHS-student, beskriver arbetsmarknaden som god för bibliotekarier som gått de nya utbildningarna. I nummer 2000:1 under rubriken ”Nyexaminerade bibliotekarier får bra jobb” reflekterar Ingemar Larsson över två DIK-undersökningar bland 97-98 års utexaminerade studenter. I artikeln uppgavs att åtta av tio av dessa inom tre månader fick kvalificerade jobb. Avslutningsvis intervjuades Birgitta Olander i nummer 2002:10 under rubriken ”Konkurrens om universitetslektorer på bibliotekarieutbildningen” om hur bristen på lektorer gjort att antagningen till BIVIL skjutits upp. ”Det är fruktansvärt svårt att rekrytera universitetslektorer, det finns helt enkelt för få ...” (s. 7). Temat om BoI-utbildningen börjar med entydigt positiva skildringar, men avslutas med konstaterandet att bristen på lektorer riskerar att påverka utbildningens akademiska kärna.

Debatt

Under perioden debatteras grund- och forskarutbildningen i *BBL* men även den så kallade ”SAB-donationen”. Under vinjetten ”DEBATT” i nummer 1996:6-7 försvarar två studenter sin utbildning med anledning av en artikel om anställningsintervjuer i nummer 1996:5 ”Från ansökan till anställningsintervju”. En av de intervjuade bibliotekscheferna uttryckte närmast i förbigående att BIVIL kanske var attraktivare än de mer traditionella utbildningarna. Studenterna skriver ”... vi vill inte bli bortsorterade av våra presumtiva arbetsgivare på grund av det faktum att vår studieort är Borås och inte Lund” (s. 179). I nummer 1996:8 protesterar en Uppsalastudent under samma vinjett mot Harnesks bild av utbildningen i den tidigare nämnda artikeln ”dagens bibliotekarieutbildning - en rundresa”. Harnesk anklagas för att förmedla en bild som är ”... otidsenlig och inskränkt ...” (s. 236). Men akademiseringsdebatten förs även av andra än studenterna.

Under vinjetten ”Debatt och kommentar” i nummer 1998:7 skriver bibliotekschef Tommy Olsson ett långt inlägg med rubriken ”Bibliotekarieutbildningen i praktiken avskaffad”. Olsson beskriver den akademiserade utbildningen som ”... vi i praktiken har avskaffat bibliotekarieutbildningen ...” (s. 20). Kritiken bemöts i direkt anslutning till Olssons artikel av Staffan Lööf, prefekt vid BHS, och Birgitta Olander, studierektor vid BIVIL. Lööf välkomnar en debatt om utbildningen ”... vi strävar efter att utveckla utbildningen i riktning mot en djupare akademisering ... därför att det på sikt gynnar de svenska biblioteken” (s. 21). Birgitta Olander menar i sitt genmäle att de färdighetskunskaper Olsson önskar snabbt föråldras: ”Utan generaliserbara kunskaper baserade på förståelse och helhetssyn klarar de ... sig inte länge” (s. 22). Debatten avslutas i nummer 1998:10 med genmälet ”Bibliotekarieutbildningen ännu en gång”. Olsson framhärdar behovet av en tydligare koppling mellan teori och praktik, bland annat genom att hänvisa till de bristande möjligheter till specialisering till barnbibliotekarie som behandlas i *BBLs* temanummer 1998:8.

Efter 1998 upphör *BBLs* bevakning av grundutbildningen inom BoI. Istället kommer BoI-forskningens bristande forskningsanslag att bevakas. Denna del av *BBLs* bevakning av BoI behandlar genomförandet av SAB:s donation av elva miljoner kronor till den svenska biblioteks- och informationsforskningen. Många av texterna återfinns under vinjetten ”sab nytt” och inte bland det redaktionella materialet. *BBLs* roll som språkrör för SAB kommer därför att i ovanligt hög grad präglade denna del av resultaten.

Donationen möjliggjordes av att en styrelsemajoritet inom SAB under 1998 genomdrev en försäljning av SAB:s aktiemajoritet i BTJ. Redan i en ledare i nummer 1997:9 med rubriken ”SAB:s 11 forskningsmiljoner gynnar bibliotek, kvinnor och humaniora” nämner Mannerheim de bristande anslagen till BoI-ämnet och de elva miljoner SAB beslutat att donera till svensk BoI-forskning. Under rubriken ”Årsmötet och Bibliotekstjänst AB” följer Mannerheim sedan upp förordet med en tresidig redovisning av SAB:s årsmöte. Artikeln återfinns på *BBLs* förstasidor, vilket visar att redaktionen bedömde ämnet som betydelsefullt. Styrelsens argument för en försäljning fokuserade på det problematiska i att en intresseorganisation som SAB ägde ett affärsdrivande företag, där man var både kund och ägare. SAB hade sedan 1994 sagt sig vilja stödja svensk BoI-forskning. När aktieförsäljningen frigjorde kapital, höjdes röster inom SAB som argumenterade för att en del av vinsten borde anslås till svensk BoI-forskning. Detta motiverades bland annat med professionsfrågan: ”Pengarna till biblioteksforskningen kommer att höja yrkets status” (s. 3). I anslutning till den ovan nämnda artikeln ”Årsmötet och Bibliotekstjänst AB” redovisades under rubriken ”SAB ger 11 miljoner till biblioteksforskningen” hur anslagen skulle fördelas under perioden 1997 till 2000. Den första utdelningen skulle bidra till BHS nya BoI-professur. Enligt SAB skulle övriga institutioner få ta del av senare utdelningar. Redan i nästa nummer, i ledaren till 1997:10, skriver Mannerheim återigen om donationen ”BHS julklapp till BHS: 2 miljoner till SAB-professuren”. Bevakningen avslutas med en notis i nummer 1997:10 med rubriken ”Kvinnoprofessur till biblioteks- och informationsvetenskap i Borås”

Det fanns dock motståndare till beslutet. I nummer 1997:10 skriver Greta Renborg under vinjetten ”sab nytt” inlägget ”SAB, BTJ, biblioteken och folkbildningen”, där hon argumenterar mot försäljningen. På samma plats bemöter Tina Lindemalm, dåvarande ordförande i SAB, kritiken med inlägget ”Styrelsen följer årsmötets beslut”. I samband med inlägget finns även en anonym notis om att en motion mot försäljningen lämnats in. Bevakningen av donationen har karaktären av internt föreningsmaterial. Av 1997 års fem artiklar och två notiser har fyra skrivits av Ylva Mannerheim, SAB:s dåvarande press- och informationschef, tillika redaktör och ansvarig utgivare för *BBL*. Ytterligare två skribenter, Renborg och Lindemalm, är medlemmar i SAB, och hälften av 1997 års material om ämnet återfinns på föreningssidorna.

I nummer 1998:1 skriver Marianne Steinsaphir en helsidesartikel med rubriken ”SAB tillgodoser uppdämt forskningsbehov”. SAB sägs nu ha överlämnat de första två av totalt elva miljoner donerade kronor till forskarutbildning vid BHS. Under ”sab nytt” i nummer 1998:3 rapporterar Mannerheim från SAB:s vårmöte. I en helsidesartikel refereras mötesdeltagarnas debatt om de bristande forskningsanslagen. Representanter från de olika institutionerna vittnar om SAB-donationens betydelse för forskningen. Under samma vinjett i nummer 1998:7 ägnas en osignerad helsida åt att presentera de fem nya doktorander som finansierats av SAB-donationen. Detta är det enda tillfälle där *BBL* presenterar SAB-doktoranderna och deras forskningsområden. 1998 ägnas alltså tre längre artiklar åt SAB-donationen och forskarutbildningen, men två av dessa artiklar återfinns på tidskriftens föreningssidor.

I nummer 1999:3 återfinns en notis under ”sab nytt” som informerar om fördelning av forskningsanslagen under 1999. I ytterligare en notis i nummer 2000:3 signerad Christina Stenberg (då generalsekreterare i SAB) meddelas att SAB nu fullföljt det beslut att dela ut elva miljoner till BoI-forskningen som togs på årsmötet 1997. Stenberg noterar att forskarutbildning startat på samtliga utbildningsorter, att antalet professorer ökat samt att SAB:s donation resulterat i doktorandprestationer. Men trots dessa framgångar beskrivs läget för BoI-forskningen som ”... mycket allvarligt när nu SAB:s ekonomiska satsning på forskning upphör ...” (sid. 26). Som avslutning på temat SAB-donationen skriver Christina Persson, ställföreträdande prefekt vid BHS och ledamot i SAB:s styrelse, i nummer 2001:8-9 under vinjetten ”föreningsnytt” ett inlägg om den svenska BoI-forskningens brist på medel. Svårigheten att finansiera en forskarutbildning gör antalet disputerade fåtaliga. Som exempel nämns den tidigare SAB-doktoranden Gudrun Thorsteinsdottir, som måste hitta nya finansiärer. Bristen på lektorer hotar grundutbildningen och därmed ämnets akademisering. ”SAB har tackat för sig efter en väl känd och mycket uppskattade insats, men vem ska nu bry sig” (s. 41).

Svensk BoI-forskning

Joacim Hansson är den förste BoI-forskaren som i *BBL* skriver om sitt eget ämne. I nummer 1996:8 skriver han under rubriken ”SAB-systemet 75 år” en tvåsidig artikel om hur SAB-systemet växte fram i Sverige. Hansson presenteras som doktorand vid Centrum för biblioteks- och informationsvetenskap vid Göteborgs universitet. Artikeln är egentligen en presentation av Hanssons kommande avhandling, och har därför försetts med fotnoter av författaren.

1996 sjösätter Centrum för biblioteks- och informationsvetenskap vid Göteborgs Universitet forskningsprojektet "Bibliotek i förändring" (BiF). Projektet finansieras av FRN och har som mål att undersöka hur folkbibliotekets service anpassas till samhällets förändringar. Gudrun Thorsteinsdottir, som själv arbetar med projektet, beskriver i artikeln "Folkbibliotek i förändring" BiF som en kartläggning av hur folkbibliotekens service påverkas av samhällsförändringar och ny informationsteknologi: "Vi försöker således beskriva folkbibliotekens situation och förändringar mot bakgrund av förändringar i bibliotekens omvärld" (1998:4 s. 19).

I ledaren till nummer 2001:4 skriver Marianne Steinsaphir om att 15-20 procent av de nyutexaminerade bibliotekarierna valt att arbeta på andra bibliotek än de offentliga. Utifrån detta frågar sig Steinsaphir om biblioteksdelen inom BoI-utbildningen/forskningen håller på att marginaliseras och hur detta i så fall påverkar bibliotekens roll som demokratisk frizon. I samma nummer utvecklas frågan i en längre artikel med titeln "Forskningen tappar biblioteksperspektivet" där Steinsaphir intervjuar Joacim Hansson. Hansson får här utveckla temat att forskning och utbildning håller på att förlora kontakten med biblioteken. Istället prioriteras studiet av kontextlösa informationsflöden. Hansson säger att "... de kulturellt och socialt orienterade delarna inom utbildning och forskning håller på att marginaliseras till förmån för en mer instrumentell informationsförmedling" (s.18). Först ett år senare återfinns nästa artikel inom temat BoI-forskning. I nummer 2002:5 skriver Joacim Hansson och Christian Bondesson en artikel med rubriken "Biblioteksskvaller från drottning Kristinas Stockholm". I artikeln refereras en artikel av Bertil Jansson om 1600-talsbibliotekarien Gabriel Naudé, som tidigare publicerats i "Svensk Biblioteksforskning" nummer 2000:1.

2000 introducerar *BBL* ett försök att regelbundet informera om svensk såväl som internationell BoI-forskning. Joacim Hansson, forskare vid BHS, knyts till *BBL* som krönikör med uppgift att informera om aktualiteter inom BoI-forskningen. Eftersom Hansson var redaktör för *Svensk Biblioteksforskning* torde han vara väl insatt i ämnet. Totalt elva krönikor skrevs under vinjetten "Fönster mot forskarvärlden". 2002 tillför *BBL* ytterligare en fast avdelning inom BoI-ämnet. Under vinjetten "från forskning och fakultet" presenterades nyheter från svensk BoI-forskning, men artikelserien upphörde efter endast fyra artiklar. Sammanlagt gör dessa satsningar att det sker en markant ökning av det forskningsrelaterade materialet från och med 2000, även om ökningen inte slår igenom helt förrän 2002. Den regelbundna förekomsten av forskningsrelaterat material i tidskriften försvinner dock när Hanssons krönikor upphör från och med 2003. Eftersom dessa krönikor tillkom för att regelbundet ge *BBL*s läsare information inom forskningsområdet har vi valt att redovisa dem i deras ursprungliga kronologi.

I förordet till nummer 2000:4 introducerar Marianne Steinsaphir den nya avdelningen "Fönster mot forskarvärlden". Målet är att "ge återkommande inblickar i den pågående biblioteksforskningen" (s. 2). Hanssons yrkesgärning presenteras kort. I nummer 2000:4 återfinns så vinjetten "Fönster mot forskarvärlden" för första gången. I krönikan för Hansson fram tesen att svensk BoI-forskningen mer än den internationella fokuserar på folkbibliotekens och låntagarnas roll. Detta ger enligt Hansson forskningen en politisk legitimitet, vilket bland annat visas genom de nya professurer som inrättats i ämnet. Bibliotekssektorn har genom SAB:s ekonomiska bidrag varit medskapare till utvecklingen. Även utbildningen har bidragit genom att

etablera och expandera forskningen. Hansson betonar vikten av dialog mellan biblioteken och forskningen. ”Betrakta gärna denna spalt som..., genom att lyfta fram och belysa en pågående forskning med biblioteken i centrum, söker att bidra till denna dialog” (ibid., s. 14).

I nästa nummer (2000:5) recenserar Hansson den första rapporten om biblioteksbranden i Linköping. Hansson beskriver rapporten som ett exempel på aktuell BoI-forsknings allmängiltighet. ”... som ... kan hjälpa oss att strukturera ett kaos och peka på det meningsfulla i människors handlanden och reaktioner” (ibid. s. 5). I den tredje krönikan nummer (2000:7) diskuterar Hansson själva forskningsämnet. Var befinner sig BoI-vetenskapen på skalan mellan den tvärvetenskapliga och den klassiska akademiska disciplinen. En klassisk disciplin definieras enligt Hansson av en ämneskärna till vilken det knyts lämpliga teorier och metoder. Tvärvetenskaplig forskning saknar denna kärna, teorier och metoder hämtas från andra akademiska discipliner. Hansson granskar aktuella internationella ämneskonferenser, och finner här en BoI-forskning som studerar flera olika ämnen och därmed definieras som tvärvetenskaplig. Detta är enligt Hansson en fördel ”... för utvecklandet av professionen” (ibid. s. 24). I årets sista krönika, i nummer 2000:8, argumenterar Hansson för behovet av ny forskning för att lösa folkbibliotekens problem. ”... den bild av biblioteken som förmedlas ... tenderar att fokusera på deras instrumentella informationsförmedlande uppgifter på bekostnad av mer kulturella ... delar av verksamheten.” (ibid. s. 18).

I nästa års inledande krönika, i nummer 2001:3, diskuterar Hansson hur folkbibliotekens roll förändras i ett samhälle där de offentliga institutioner som skapat biblioteken vittrar sönder. Enligt Hansson kan man vända sig till den engelska biblioteksforskningen, där bibliotekens arbete efter de stora välfärdsprojekten analyserats. Denna forskning skulle enligt Hansson kunna visa på nya vägar för folkbiblioteken. I nästa krönika (2001:4) argumenterar Hansson för att den bibliotekshistoriska forskningen varit olyckligt fokuserad på decennierna runt sekelskiftet 1900. Hansson menar att IFLA:s konferens ”Round Table on Library History” utgör ett intressant avbrott i detta mönster. Konferensen behandlade enligt Hansson bibliotekshistoria kring 1960- och 70-talet. Enligt Hansson skulle forskning kring andra undersökningsperioder än förra sekelskiftet generera nya vetenskapliga perspektiv, vilket folkbiblioteken skulle kunna dra nytta av.

Nästa krönika kommer inte förrän i dubbelnumret 2001:8-9. Hansson diskuterar här återigen om det är biblioteks- eller informationsdelen som är viktigast för ämnets kärna. Enligt Hansson kräver BoI-forskningens legitimitet att denna måste ske i ett institutionellt sammanhang av samhällelig relevans. Hansson refererar till Birger Hjørland som menar att ”... utgångspunkten i samhällets ’minnesinstitutioner’ skapar förutsättningar att utveckla ämnets spännvidd på ett sätt som får tydlig inriktning med hög samhällelig relevans” (ibid. s. 38). Hansson förefaller här att argumentera för en biblioteksforskning vars uppgift är att bidra till en biblioteksutveckling i samhällsnyttans tjänst. I årets sista nummer, 2001:10, skriver Hansson om hur företagsekonomiska teorier och metoder från ämnet Information Management (IM) integrerats med BoI-forskningen och bidragit med ökad kreativitet och relevans. Hansson saknar dock kopplingen till folkbiblioteken.

I årets första krönika i nummer 2002:3 summerar Hansson resultat från den nordiska folkbiblioteksforskningen under 2001. Han tar upp antologin *Det siviliserte informationssamfunn ; folkebibliotekenes rolle ved ingangen til en digital tid*, som beskriver den norska forskningen, samt Köpenhamnskonferensen "Nordic Seminar on Public Library Research". Hansson avfärdar 70- och 80-talens biblioteksforskning med att "... den förnumstiga marknadsdiskurs som dominerade stora delar av 80- och 90-talen ... nu nästan är borta." (ibid. s. 7). Aktuell nordisk BoI-forskning betonar enligt Hansson istället folkbibliotekens samhällseliga värde som meningsskapande institution. I nästa krönika, i nummer 2002:5, skriver Hansson under rubriken "Återväxten säkrad" om den svenska BoI-forskningens institutionella etablering. Denna beskrivs av Hansson som god, antalet avhandlingar i ämnet har ökat och nya doktorander antas. Krönikan i nummer 2002:7 behandlar det enligt Hansson problematiska förhållandet mellan biblioteks- och informationsvetenskapen och bibliotekssektorn. Hansson reflekterar här över hur de fyra olika bibliotekarieutbildningarna formulerar det BoI-vetenskapliga ämnet. Hansson beskriver Umeå och Borås som präglade av en mer akademisk ämnessyn, befriade från professionstyngda kopplingar till bibliotekssektorn. I Uppsala och Lund betonas däremot kopplingen mellan bibliotekssektorn och BoI-vetenskapen. Detta är enligt Hansson en av anledningarna till att Borås och Umeås institutioner är synliga inom den internationella BoI-forskningen. Hansson uttrycker en förhoppning om att ett ökat antal forskare kommer att göra de mer biblioteksriktade utbildningarna synliga på forskningsarenan, vilket skulle gynna hela bibliotekssektorn. Detta är Hanssons sista krönika i *BBL*, men detta annonseras varken av tidskriften eller av Hansson själv.

I ledaren till nummer 2002:8 skriver Marianne Steinsaphir att *BBL* nu utökas med vinjetten, "från forskning och fakultet", där representanter från forsknings-, universitets- och högskolebibliotek, samt utbildningarna, kommer att skriva. Andra ämnen än forskning behandlas här, varför bara två artiklar är intressanta i vår undersökning. Först ut är Louise Limberg, universitetslektor vid BHS. Under rubriken "kreativ forskning om informationssökning" skriver Limberg med utgångspunkt från ISIC:s konferens i Lissabon om aktuell forskning kring informationssökning och användarstudier. Limberg exemplifierar med några forskningsprojekt hon anser att bibliotekssektorn och professionen skulle kunna ha praktisk nytta av. Nästa artikel kommer i nummer 2002:10. Jenny Johannisson, doktorand vid BHS, skriver om sin forskning under rubriken "Folkbibliotek som mötesplats för kulturvetenskapliga utmaningar". Johannissons forskning kring kulturpolitikens relation till samhällsförändringar syftar till att skapa möjligheter att genomföra omvärldsanalyser av folkbibliotekens villkor. "Att försöka förstå vägen fram till en ny kulturpolitisk strategi för Göteborgs stad handlar... om att försöka skapa ny kunskap om hur relationen mellan folkbibliotek och demokrati ser ut." (ibid. s. 13).

I *BBL*s årsregister för 2001 anges nummer 2001:10 som ett temanummer om forskning. Detta anmäls däremot inte i själva tidskriften, men numret innehåller två artiklar under vinjetten "bibliotek och forskning". I den första artikeln under detta tema, "Bibliotekariens paradox", skriver Eva Alopaeus och Elisabeth Axelsson, som själva är bibliotekarier, om att kontakten mellan forskning, utbildning och praktik måste förbättras. "Kopplingen forskning-praktik har starka beröringspunkter med

konceptet Evidence Based Librarianship (EBL), som innebär användning av forskningsresultat som en del av beslutsunderlagen i bibliotekariens arbete” (ibid. s. 3). Magdalena Gram, forskarutbildad bibliotekarie på KB, skriver under samma vinjett. I artikeln "Kommunikation med forskarsamhället nödvändig" behandlas vikten av forskarutbildade bibliotekarier på biblioteken, och Gram skiljer här inte mellan folk- och forskningsbibliotek.

BoI-avhandlingar

Som tidigare konstaterats har samtliga avhandlingar i ämnet biblioteks- och informationsvetenskap behandlas i kortfattade recensioner, vilket inte möjliggör någon fördjupad bild av avhandlingen, ämnet eller forskaren. I nummer 1998:10 recenserar Heli Lampela Louise Limbergs avhandling *Att söka information för att lära: en studie av samspelet mellan informationssökning och lärande*. Limberg granskar i sin avhandling en gymnasieklass fördjupningsarbete. Recensenten beskriver ämnet som viktigt men finner den empiriska delen av avhandlingen mest intressant. Lars Seldéns avhandling *Kapital och Karriär - informationssökning i forskningens vardagsrum* recenseras i nummer 2000:3 och recenseras av Catta Torhell. Seldén försöker besvara frågan varför forskare inte använder sig av de informationsresurser som bibliotek och andra informationsförmedlande institutioner har. Han visar att den socialt inriktade informationssökningen vid konferenser och informella möten värderas högre än informationssökningar på bibliotek. Enligt Torhell är detta "... en på alla sätt gedigen avhandling" (s. 22). I nummer 2000:4 recenserar Birgitta Rydberg avhandlingen *Klassifikation, bibliotek och samhälle: en kritisk hermeneutisk studie av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek* av Joacim Hansson. Rydberg beskriver avhandlingen som en imponerande lärd och intressant hermeneutisk analys av hur SAB:s klassifikationssystem växte fram.

Den sista avhandling som behandlas i *BBL* är en licentiatavhandling. I nummer 2000:5 recenserar Jan Hoff *Litteraturpolitik och bibliotek: En kulturpolitisk analys av bibliotekens litteraturförvärv speglad i Litteraturutredningen L68 och Folkbiblioteksutredningen FB80* av Catharina Stenberg. Avhandlingen bygger på en utredning Stenberg tidigare gjort, och Hoff kritiserar bland annat hennes användning av Pierre Bourdieus kultursociologiska teorier på frågor om bibliotekariernas urval av skönlitteratur.

Magisteruppsatser

Den första magisteruppsatsen inom biblioteks- och informationsvetenskap vid BHS omnämns i en notis under vinjetten "utbildningsnytt" i nummer 1995:3. Uppsatsens titel är *Stifts- och landsbibliotek i Linköping ur ett "mjukt" perspektiv* av Arja Mäntykangas. Ett år senare, i nummer 1996:6-7, återfinns den första magisteruppsats som behandlas i artikelform. Adina Giselsson skriver under rubriken "Fritid till sjöss: sjömansbiblioteket och HKF undersökta" två sidor om Per-Axel Hellmans magisteruppsats *Biblioteket går till sjöss*. Hellman har en bakgrund som sjöman och hans uppsats analyserar det kultur- och informationsutbud som erbjuds på svenskflaggade handelsfartyg.

Redaktionen omnämner inte alltid att de uppgifter *BBL* refererar till härstammar från magisteruppsatser eller andra akademiska arbeten. Ett exempel är ett referat av Jesper Nyström i nummer 1997:5 från konferensen ”Marknadsföring - är IT lösningen?” som hölls i Lund den 28-29 april 1997. Artikeln refererar bland annat Charlotte Åstrands föredrag om bibliotekens hemsidor. Att föredraget bygger på en magisteruppsats av Åstrand och Anna Brummer nämns inte. Uppsatsen, *Bibliotek på Internet - en undersökning av elektroniska biblioteks hemsidors form, innehåll, struktur och användarstöd* belönades med Collijn-priset 1997. Magisteruppsatsen *Quo Vadis bibliotekarie* av Jesper Ducander granskar de fyra olika bibliotekarieutbildningarna. Uppsatsen uppmärksammas av chefredaktören Marianne Steinsaphir vid två tillfällen i *BBL* nummer 1998:5. Dels anmäls uppsatsen i hennes ledare, dels presenteras uppsatsen i ett tvåsidigt uppslag under rubriken ”Universalsnillet har blivit generalist”. Steinsaphir tar i artikeln avstamp i uppsatsen för att analysera dilemmat kring den förändrade bibliotekarierollen och en yrkesidentitet som "... inte entydigt låter sig definieras" (ibid. s. 12-13).

I nummer 1998:8, i artikeln "Webbtanten nya tidens sagotant", refererar artikelförfattaren Ingemar Larsson till Maria Börmans uppsats *Webbsidor för barn - karakteristiska drag och begränsningar*. Uppsatsen diskuterar varför bibliotekens hemsidor är så dåligt anpassade till barn. Börman efterlyser en webbstrategi byggd på kunskap om hur barn uppfattar text, ljud och grafik. Mats Schagers och Göran Ternebrandts magisteruppsats *Deckaren och den goda bokens agenter - en attitydhistorisk undersökning av deckarens ställning på folkbiblioteken 1903-1998* behandlar utvecklingen av bibliotekens inställning till deckare. Marianne Steinsaphir behandlar uppsatsen i en helsidesartikel i 1998:10. Två bibliotekarier med konstvetenskap som ämnesområde, Anna Dahl och Magdalena Gram, recenserar i nummer 1999:3 i en tvåsidig artikel uppsatsen *Konsten att vara konstbibliotek: en studie i hur nordiska konstbibliotek motsvarar internationella kriterier* av Eva Larsson och Malin Nyström. Enligt Larsson och Nyström visar de nordiska konstbiblioteken en låg profil och i uppsatsen ger de bland annat konkreta rekommendationer för att höja profilen. Joneta Belfrage, ordförande i SAB, skriver i nummer 2000:1 under rubriken ”Bibliotekarier dör ju aldrig” en tvåspaltig artikel om uppsatsen *Kompetens som lockbete. En studie i lokala och centrala biblioteksföreträdares syn på marknadsföring av bibliotekariekompetens gentemot politiker* av Ingela Agert och Henrik Tengström. Belfrage diskuterar uppsatsens påstående att politiker inte känner till bibliotekariens kompetens eller vad biblioteksarbete egentligen innebär.

I ett temanummer (2000:2) om ungdomar och bibliotek behandlar Annina Rabe under rubriken ”Biblioteken och subkulturen” en uppsats från BHS om hur biblioteken ska attrahera ungdomar. Titeln på uppsatsen av Eva Westlin, Martina Ramstedt och Erika Ågren anges inte, och vi har inte lyckats spåra den i BHS databas. Uppsatsförfattarna rekommenderar bland annat att ungdomarna själva ska vara med och utforma bibliotekens ungdomsverksamhet.

I nummer 2001:10 skriver Marianne Steinsaphir en helsidesartikel under rubriken ”Omstritt bibliotek ur två synvinklar”. Artikeln behandlar en magisteruppsats om det nya Almedalsbiblioteket i Visby, *Det svenska biblioteksväsendet i förändring. En fallstudie av Bibliotekscentrum i Visby ur ett internationellt perspektiv* av Wilhelm Widmark. Han undersöker de processer och problem som kan uppstå vid

sammanslagningen av folk- och högskolebibliotek. Jan Ristarp, f d chef för Stockholms stadsbibliotek, ägnar i nummer 2002:6 en helsidesartikel åt Marie Rörlings uppsats *Konsensus och konkurrens mellan kommunalt kapital i Stockholm. En diskursanalys av politik och biblioteksideologi*. Uppsatsen behandlar de förändringar Stockholms stadsbibliotek genomgick under 90-talet, då långtgående besparingar motiverade av teori och ideologi inlånad från företagsekonomin förändrade verksamhetens villkor. Under rubriken ”90-talets paradigmskifte”, beskriver Ristarp bibliotekets förändringar under 90-talet, dels utifrån egna erfarenheter som bibliotekschef, dels utifrån uppsatsens slutsatser.

Under vinjetten ”inblick” skriver Christer Hermansson i nummer 2002:8 lättsamt och kåserande om uppsatsen *Library anxiety: en undersökning av psykologiska aspekter kring studenters upplevelser av sitt universitetsbibliotek* av Cecilia Herdenstam. Han avslutar artikeln med ett "självttest" för bibliotekarier, där ett jakande svar på fler än två av fem påståenden bekräftar att läsaren har biblioteksångest.

Enligt uppgift från Henrik Åslund, ordförande i Collijnjuryn sedan år 2000, instiftades Collijnpriset 1996 av Svenska Bibliotekariesamfundet, för att fira samfundets 75-årsjubileum. Namnet valdes för att hedra Isak Collijn, riksbibliotekarie och initiativtagare till grundandet av Svenska Bibliotekariesamfundet 1921. Från och med 1996 delas Collijnpriset ut till bästa magisteruppsats. När Svenska Bibliotekariesamfundet och Sveriges Allmänna Biblioteksförning år 2000 slogs samman till Svensk Biblioteksförning övertog den nya föreningen utdelningen av de olika priser respektive organisation fört med sig. Först när Svensk Biblioteksförning bildades började BBL att mer regelbundet bevaka Collijnpriset och pristagarna uppmärksammas i början inte i någon större omfattning. Första året gick priset till Magdalena Svanberg för uppsatsen *Att organisera kunskap: en fallstudie i strukturering och klassificering av språkvetenskap*. 1999 års pristagare, Jesper Ducander respektive Johanna Nilsson uppmärksammade inte med några egna artiklar eller notiser om priset. Som ovan nämnts uppmärksammar Marianne Steinsaphir i *BBL* nummer 1998:5 Ducanders uppsats i en artikel som analyserade dilemmat kring den förändrade bibliotekarierollen, men något omnämnande av själva utnämningen med åtföljande prismotivering görs varken för Ducander 1998 eller Nilsson 1999. Först från och med 2001 ges priset större plats i tidskriften. I nummer 1996:3 nämns Collijnpristagaren kort i en helsidesartikel där Maria Granér, sociala rådets ordförande för Uppsala studentkår, kräver att universitetsbiblioteken ska satsa mer på kurslitteratur, läsplatser och IT. I nummer 1997:4 uppmärksammas i en kort anonym notis att Anna Brummer och Charlotte Åstrand fått Collijnpriset för uppsatsen *Bibliotek på Internet - en undersökning av elektroniska biblioteks hemsidors form, innehåll, struktur och användarstöd*. Denna uppsats nämns även i nästkommande nummer i en rapport från konferensen ”Marknadsföring - är IT lösningen?” (1997:5). Först här presenteras uppsatsens innehåll, som bland annat behandlar utformningen av bibliotekens hemsidor och hur dessa kan förbättras. I nummer 2000:3 uppmärksammar Jesper Lindau i en kort notis att Marita Fagerlind och Gunilla Gisselquist fått Collijnpriset för uppsatsen *Metadata enligt Dublin Core: tillämpningar och konsekvenser i de svenska söktjänsterna SAFARI, Svenska miljönätet och Svesök*. I nummer 2001:5 meddelas i en halvsidesartikel av Peter Axelsson att Henrik Schmidt och Anna Åkerberg fått priset för uppsatsen *Ny form för framtiden? Uppfattningar om identiteten hos de nya högskolebiblioteken i Malmö och*

på Södertörn. Artikeln innehåller en kort presentation av uppsatsförfattarna samt prismotiveringen. I nummer 2002:5 uppmärksammar Peter Axelsson ånyo i en halvsidesartikel att Linda Karlsson fått priset för uppsatsen *Högskolebiblioteket i den pedagogiska processen*. Artikeln innehåller en kort presentation av uppsatsförfattaren samt en prismotivering.

I en artikel i nummer 1999:7 skriver Marianne Steinsaphir om hur Säfte 1999 utsågs till årets bibliotek av DIK-förbundet. Med anledning av detta beslöt biblioteket att 1999 instifta ett eget pris, Säftepriset, till bästa BoI-uppsats. I nummer 2001:7 uppmärksammas i en spalt att Säftepriset på 5 000 kronor vardera delats ut till Annci Almqvist och Petra Wallgren för uppsatsen *Vår beredskap är god - folkbibliotekets beredskap inför framtiden*. Men först i nummer 2002:8 uppmärksammar en kort notis att Säfte bibliotek inbjuder till sin uppsatspristävling som kallas "Framtidsspanare", och har till syfte att stimulera till uppsatser som kan bidra till fortsatt utvecklingsarbete vid små och medelstora folkbibliotek.

Projektrapporter och forskningsöversikter

Artiklar som behandlar projekt förekommer sporadiskt i *BBL*. I nummer 1994:1 återfinns Brigitte Kühnes utförliga recension av Elsa Gomez rapport *Skolbiblioteksforskning. En svensk bibliografisk översikt för åren 1970-1992 med några internationella jämförelser*. Det framgår inte av recensionen, att detta är en delrapport från ett FRN-finansierat projekt med namnet "Informationsförsörjning och kulturförmedling". Rapporten kartlägger den svenska forskningen kring skolbibliotek i ett Sverige som ännu saknade egna institutioner för BoI-forskning. Kühne uppskattar rapporten för att den identifierar de senaste årtiondenas viktigaste undersökningar inom BoI-området.

I nummer 1994:10 publiceras den första artikeln i *BBL* som behandlar internationell BoI-forskning som eget ämne. Mariam Ginman skriver en tvåsidig artikel med titeln "från fragment till holism - paradigm och trender inom biblioteks- och informationsvetenskap". Ginman gör en historisk översikt av de paradigmer hon anser präglat biblioteksvetenskapen, från 20-talets definition av biblioteket som social institution fram till vår tid där själva informationsförsörjningsprocessen framstår som disciplinens kärna (ibid. s. 302). Artikeln återger samma resonemang som Ginman för två år senare, i sitt bidrag till forskningsrapporten "Biblioteken, kulturen och den sociala intelligensen. Aktuell forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap". Bakgrunden till rapporten var det forskningsprogram om BoI-ämnet som FRN initierade 1988. 1994 följde FRN och Centrum för biblioteks- och informationsvetenskap upp satsningen med en konferens i Borås för de forskare som erhållit FRN:s anslag. Lars Höglund blev sedan redaktör för den forskningsrapport där ett urval av bidragen publicerades. Rapporten recenserades av Göran Gellerstam i *BBL* nummer 1996:2, och de trettio bidrag som ingår definierar enligt Gellerstam periodens svenska BoI-forskning. Gellerstam nämner kort flertalet bidragsgivare, men redogör utförligt för Ginmans bidrag som "... inte bara forskare utan alla verksamma på biblioteksfältet ... borde känna till" (ibid. s. 61).

I artikeln "Biblioteken och PR i föränderliga tider" (1996:3) skriver Christina Tovoté om sitt projektarbete vid BHS i ämnet kulturadministration. Hon har undersökt hur

PR-verksamhet på kommunbiblioteken i Sverige såg ut 1995. Resultaten varierar, men Tovoté menar ändå att biblioteken på vissa håll medvetet använder PR-verksamhet för att försvara en krympande verksamhet. I *BBL* nummer 2000:7 skriver Annina Rabe under rubriken ”Regeringsmiljoner till skolbiblioteken” om projektet ”Språkrum”, som drevs av Skolverket på uppdrag av regeringen. Projektet hade fått nio miljoner att fördela och uppgiften var att stödja kreativa läs- och skrivmiljöer i skolan, samt att utveckla skolbibliotekets pedagogiska roll. Artikeln behandlar även starten av ett projekt inom ramen för ”Språkrum”, med namnet ”Helvetesgapet: Ett brobygge i 00-talet med fokus på skolbibliotek och kreativ skolmiljö”. Projektet innebar en satsning på att utveckla gymnasiebiblioteken, och att utbilda rektorer inom skolbiblioteksområdet. Annina Rabe gör senare under rubriken ”Skolbibliotek i fortsatt utveckling” en längre uppföljning av Språkrumsprojektet i *BBL* nummer 2001:8-9. Artikeln tar upp både projekt ”Språkrum” och ”Helvetesgapet”. Däremot får läsaren inte i någon av artiklarna veta att ”Helvetesgapet” och ”Språkrum” var forskningsanknutna. BHS drev 2001-2003 läs- och skrivprojektet ”LÅSK” som en egen forskningsdel av ”Helvetesgapet”, där även Språkrum var ett forskningsanknutet delprojekt. I nummer 2002:9 tar *BBL* upp projekten i en osignerad artikel med rubriken ”Fakta om skolverksprojekt inom skolbiblioteksområdet”. I artikeln nämns att ”Språkrum” genererat en rad publikationer.

Konferenser och seminarier

Biblioteksforskaren Bosse Jonsson rapporterar i nummer 1996:2 under rubriken ”Är bibliotekarierna inte särskilt litterata” utförligt från ett FRN seminarium. Rubriken refererar till ett inlägg från Barbro Thomas från KUR, som hävdar att bibliotekarier inte läser forskningsredogörelser. Enligt Jonsson visar konferensen att det forskats mycket lite kring Sveriges folkbibliotek. Magnus Torstenssons och Angela Zetterlund respektive forskningsprojekt rörande folkbibliotek som bägge redovisades på seminariet, är undantag. Torstensson berättade om folkbibliotekens idéhistoriska utveckling, medan Zetterlund redovisade hur utvärderingar utformas och förstås i arbetet med utveckling av folkbibliotek. Avslutningsvis refererades Lars Höglunds information om ett kommande forskningsprojekt vid institutionen i Göteborg, vars syfte var att utreda hur samhällsförändringar och ny teknik påverkar bibliotekens roll som informationscentraler och kulturförmedlare.

I nummer 2001:5 skriver Annina Rabe en längre artikel under rubriken ”Vad bygger framtidens bibliotek? Byggnaden eller bibliotekariens attityd”, som behandlar tidskriften *Ikoners* seminarium om bibliotekens identitet år 2010. På seminariet diskuterades en enkät som gått ut till bibliotekschefer på folk- och högskolebibliotek, och till biblioteksstudenter i Borås och Umeå. Resultatet visade att cheferna saknade bibliotekarier med professionellt självförtroende och ledaregenskaper. Detta var egenskaper eleverna ansåg sig sakna, men inte trodde var eftertraktade. Med anledning av enkäten talade Birgitta Olander, dåvarande föreståndare vid institutionen för Biblioteks- och informationsvetenskap i Lund, om vikten av att rekrytera rätt studenter till utbildningarna.

I nummer 2002:8 skriver Annika Stenlund under rubriken ”Nya satsningar på e-böcker” om ett seminarium om e-boken på Bok- och biblioteksmässan. Mats Dahlström, i artikelingressen presenterad som doktorand vid BHS, diskuterade i

seminariet skillnaderna mellan e-böcker och pappersböcker och hur dessa skillnader kan omvandlas till e-bokens fördel

Vi antar att en del av det material som presenteras vid olika konferenser kan vara relaterat till BoI-forskning, men inte kunnat identifieras som detta, eftersom det inte framgått av artikelmaterialen. I några fall har vi upptäckt att det är forskningsrelaterat material som förts fram vid en konferens, eftersom vi haft förkunskaper i ämnet.

Analys av *BBL*

Den BoI-akademiska verksamheten ägnas ett förstrött intresse i *BBL*. Undersökningsperioden uppvisar fyra notiser; en kort text av SABs ordförande i en spalt för intern föreningsinformation, samt några rader i en ledare som nämner regeringens löfte om en kvinnlig professorstjänst. Betraktas information om den BoI-akademiska verksamheten som en spegling av *BBLs* intresse för den sociala institutionaliseringen, är genomslagskraften för denna del av ämnet dålig. *BBLs* intresse fokuseras på utbildningen, inte på institutionerna.

Den del av den sociala institutionaliseringen som intresserar *BBL* är den svenska biblioteks- och informationsvetenskapliga grund- och forskarutbildningen. 1994 är det år som har störst antal artiklar i ämnet, och intresset domineras helt av de nya utbildningarna som beskrivs i odelat positiva ordalag. Av 1994 års sammanlagt sex artiklar är det dock två som skrivits av utbildningsrepresentanter. Genom att ta in artiklar utifrån visar *BBL* i dessa fall ett mer passivt intresse. Sedan dröjer det ett år innan ämnet kortfattat omnämns igen. Först 1996 presenteras fyra längre artiklar om utbildningarna. Först skriver Harnesk om utbildningarna, och finner Uppsalautbildningen hantverksmässig, varefter Blomberg undersöker studenternas attityd till utbildningen. Harnesks artikel kritiseras senare i en insändare av arga studenter, och även följande artikel är en insändare där två Uppsalastudenter försvarar sin utbildning. Bägge insändarna återfinns under *BBLs* debattvinjett. Av 1996 års fyra artiklar är det alltså två som initierats av *BBLs* redaktion, medan två utgörs av repliker från studenter som under debattvinjetten protesterar mot den bild tidningen ger av deras utbildning.

Det sista blocket om utbildningen kommer 1998. Ingen av detta års fyra artiklar har dock initierats av *BBL*. Först återfinns två temaartiklar om barnbibliotek där BoI-utbildningarnas brist på specialisering för barnbibliotekarier omnämns. 1998 publiceras också Tommy Olssons debattinlägg om BoI-utbildningens förfall, vilket bemöts i två olika artiklar från Olander och Lööf, samt ett avslutande genmäle från Olsson. Den debatt om BoI-ämnet, sammanlagt sex artiklar, som finns i *BBL* ägnas alltså helt åt utbildningen. Avslutningsvis finns en artikel där en representant för utbildningen intervjuas om hur bristen på lektorer hämmar utbildningen. Härfter upphör den egentliga utbildningsbevakningen. 1999 och 2002 återfinns två disparata notiser, om det minskade antalet sökande till utbildningarna, samt om mytbildningen kring akademiseringen.

Sammanlagt återfinns alltså 16 artiklar och tre notiser under rubriken Grund- och forskarutbildningen i biblioteks- och informationsvetenskap. Bevakningen

återkommer vartannat år under perioden 1994-1998, och flertalet artiklar dyker upp i kluster. Under åren 1996 och 1998 dominerar dock artiklar där intressenter utanför *BBLs* redaktion står för materialet. Antalet artiklar är flest 1994, när utbildningarna just startat, men inte förrän 1996 presenteras utbildningarna i ett par längre, fördjupande artiklar. Nästa kluster av artiklar dyker inte upp förrän 1998 i *BBLs* temanummer om barnbibliotek, i ett par artiklar som bland annat även behandlar utbildningarnas styvmoderliga inställning till barn- och ungdomsbibliotekarier. Någon bevakning av utbildningarna sker alltså inte primärt, utan dessa nämns mer i förbigående när barnbibliotekens roll diskuteras. Efter 1996 planas intresset ut för den rena grundutbildningen, för att efter 1998 bli nästan obefintligt under resten av undersökningsperioden. Efter 1997 förflyttas istället *BBLs* intresse från grund- till forskarutbildningen, vilket hänger ihop med bevakningen av SAB:s donation av 11 miljoner kronor till svensk BoI-forskning.

Från årsskiftet 1997 fram till år 2000 bevakar *BBL* SAB:s donation till biblioteks- och informationsforskningen, resultaten av donationen samt bristen på forskningsanslag. Den del av utvecklingen som berör ekonomiska och organisatoriska förändringar skildras främst i några längre artiklar. Viktig information ges också i notisform på SAB:s sidor "sab nytt", som senare omvandlas till SB:s sidor "föreningsnytt". Nästan hela *BBLs* bevakning av den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskarutbildningen (undantaget 1994 års artikel "Nya djärva grepp på BHS") berör SAB-donationen till den svenska BoI-forskningen. Endast i samband med donationen diskuteras bristen på forskningsanslag samt vilket problem detta utgör för ämnets akademisering när grundutbildningen hotas. Sammanlagt behandlas SAB-donationernas effekt på svensk BoI-forskning samt problemen med de bristande forskningsanslagen i tio artiklar och tre notiser. Under de två första åren bevakades donationen mer regelbundet och artiklarna återfinns bland *BBLs* ordinarie artikelmaterial. Den oftast förekommande skribenten under denna period är chefredaktören Ylva Mannerheim, och bevakningen rör främst donationens fördelning. Endast en av artiklarna berör den forskning som donationen vill stödja. Under donationsperiodens sista tre år krymper rapporteringen till två kortare notiser och ett lite längre inlägg, som diskuterar konsekvenserna av den bristande forskningsfinansieringen. Alla tre texterna återfinns inom tidskriftens sidor för föreningsinformation. Kanske kan den minskade bevakningen ha ett samband med att Marianne Steinsaphir nu blir redaktör för *BBL*. I motsats till Ylva Mannerheim var Steinsaphir aldrig styrelsemedlem i SAB. Sammanlagt återfinns sju av totalt tretton texter inom avdelningen för föreningsinformation, vilket kan ge intrycket av att *BBLs* redaktion bedömer forskarutbildningen inom biblioteks- och informationsvetenskap som främst en intern fråga för SABs medlemmar. Den röda tråden i denna del av materialet visar inledningsvis på SAB-donationernas möjlighet att påverka den svenska BoI-forskningens framtid, men mynnar ut i en pessimistisk betraktelse över hur bristen på forskningsanslag kan påverka hela den framtida akademiseringen av ämnet.

Bortsett från Joacim Hanssons krönikor är längre artiklar rörande svensk BoI-forskning fåtaliga, sammanlagt återfinns här fem texter. Varken artiklar om enskilda forskare eller om BoI-ämnet förekommer mer än i något enstaka fall. Istället är det folkbiblioteken som utgör huvudintresset. Av temats fem artiklar är två skrivna av Hansson. En artikel belyser den egna kommande avhandlingen, den andra är ett

bibliotekshistoriskt kuriosainslag. Bägge Steinsaphirs artiklar behandlar BoI-forskningens bristande biblioteksansknytning, en av dem är en intervju med Hansson som får utveckla detta tema. Steinsaphirs artiklar passar, liksom Thorsteinsdottirs artikel om kartläggningen av folkbibliotekens service, in i *BBLs* biblioteksorienterade intresseprofil. Det kan noteras att Joacim Hansson uppenbarligen även präglar *BBLs* allmänna BoI-bevakning.

Från och med år 2000 gör *BBL* ett unikt försök att i krönikeform ge en utblick över BoI-forskningen. *BBL* anlitar då Joacim Hansson som skribent med uppdrag att informera och debattera kring aktuell BoI-forskning. Under vinjetten ”forskning pågår” återfinns 11 artiklar där Hansson diskuterar aktuell biblioteks- och informationsforskning. Hansson använder bland annat sina krönikor till att driva tesen att biblioteksforskningen utgör en hotad del av det biblioteks- och informationsvetenskapliga ämnet. Detta underminerar enligt Hansson forskningens och därmed hela ämnets legitimitet. 2002 införs ytterligare en ny vinjett i *BBL* ”från forskning och fakultet”. Vinjetten återkommer vid fyra tillfällen, men bara två artiklar är relevanta för vår undersökning. Här utgör Limbergs konferensrapport om nya teoriers genomslag ett undantag från fokuseringen på folkbiblioteken, medan Johannisons text om folkbibliotek och kulturpolitik faller in i fåran. I nummer 2000:10 presenteras avslutningsvis vinjetten ”bibliotek och forskning” i ett temanummer om forskning. Vinjetten är en engångsföreteelse och här återfinns bara två artiklar. Innehållsmässigt överensstämmer de dock med Hanssons krönikor under samma period. Även i dessa bägge artiklar argumenteras för en starkare koppling mellan forskningen och biblioteken. Sammanlagt gör dessa tematiska satsningar att totalt 15 artiklar med forskningsrelaterat material introduceras mellan åren 2000-2002. Ökningen sker stegvis, den slår inte helt igenom förrän 2002. Hanssons krönikor upphör 2003 och andra satsningar på att belysa BoI-ämnet uteblir. Därmed försvinner också den ökande andelen forskningsrelaterad information i tidskriften .

Sammanlagt återfinns alltså 19 artiklar i *BBL* under temat svensk BoI-forskning, varav hela 15 artiklar återfinns under olika vinjetter som berör forskningstema. Dessa 15 texter återfinns under tre år av undersökningsperioden, vilka utgör en kulmen av ett forskningsintresse som sedan planar ut. Att *BBL* överhuvudtaget gjorde detta försök att föra ut BoI-forskning till sina läsare är unikt i vårt undersökningsmaterial. De ambitioner Steinsaphir för fram i sin ledare är också höga, målet är att ge återkommande inblickar i den aktuella BoI-forskningen. Därför kan det tyckas lite märkligt att så lite egentligt forskningsmaterial återfinns i texterna. Av de sammanlagt 19 texterna behandlar endast tre aktuell svensk BoI-forskning. Övriga texter diskuterar och debatterar främst biblioteks- och informationsforskningens behov av att betona just biblioteksforskningen, och behovet av att anknyta forskningen till praktisk folkbiblioteksverksamhet. Eftersom Joacim Hansson kan knytas till 12 av dessa artiklar är genomslagskraften hos detta tema starkt knutet till hans roll som skribent i *BBL*. Även Marianne Steinsaphir driver denna tes i sina bägge texter om BoI-forskningens framtid i Sverige. Att denna linje präglar *BBLs* forskningsrapportering är alltså inte ägnat att förvåna. När det gäller frågan om varför inte fler exempel på konkret forskning förs fram i *BBL* kan man bara spekulera. Den aktuella forskning som faktiskt utförs på olika BoI-institutioner verkar inte intressera lika mycket som debatten kring behovet av en mer biblioteksrelaterad BoI-forskning.

Kanske kan forskningsrapporteringen tolkas som ett tecken på just den klyfta mellan forskningen och fältet, som *BBL* i olika sammanhang säger sig vilja överbrygga?

Det mest frapperande exemplet på denna klyfta mellan forskningen och *BBL* är rapporteringen kring de svenska avhandlingarna i ämnet. Fem BoI-avhandlingar recenserar under undersökningsperioden; Myrsteners, Seldéns, Limbergs, Hanssons och Stenbergs. Samtliga BoI-avhandlingar tas upp i recensionsavdelningen och får med undantag för Stenbergs licentiatavhandling goda omdömen. Eftersom recensionerna inom denna avdelning hålls mycket korta ges inte utrymme för någon fördjupad bild; varken av ämnet, avhandlingen eller forskaren. Trots positiva omdömen i den egna tidskriften ägnas alltså ingen av avhandlingarna någon egen längre artikel. Den enda längre artikel som behandlar svensk BoI-forskning är Hanssons tvåsidiga artikel, som bygger på hans egen kommande avhandling om SAB-systemets historia. Den färdiga avhandlingen i sig renderar dock även den endast en kort recension. Ändå är Hansson den forskare som haft störst genomslag i *BBL*. *BBLs* måldokument uttrycker inte som mål att föra ut BoI-forskning. Men *BBL* är en tidskrift där den ansvarige utgivaren i ett förord formulerat som mål att föra ut BoI-forskning, och sedan försökt att introducera regelbunden forskningsbevakning under sammanlagt tre olika vinjetter. Därför är det inte orimligt att diskutera varför de få avhandlingarna som producerats i BoI-ämnet inte renderat mer än kortare recensioner. Den vilja att föra ut BoI-forskning till läsekretsen som formuleras av Steinsaphir, när av någon anledning inte riktigt fram till den egentliga forskningens tydligaste exempelyttringar – de färdiga avhandlingarna i ämnet.

Om avhandlingar inte förefaller väcka något större intresse i *BBL* så gäller motsatsen för grundutbildningens magisteruppsatser. *BBL* redovisar 12 längre artiklar samt en notis, som bygger på 11 magisteruppsatser. Eftersom Ducanders uppsats resulterade i två texter genererar 11 uppsatser totalt 12 artiklar. Samtliga dessa artiklar är skrivna av *BBLs* utvalda skribenter, och av dessa är fyra skrivna av *BBLs* ansvarige utgivare. I motsats till materialet om utbildningarna återfinns här inte debattinlägg av skribenter utan anknytning till tidskriften. Temat för bevakningen är det starkt fokuserade intresset för uppsatser om folkbiblioteken. Endast tre artiklar behandlar uppsatser med annat innehåll, som specialbibliotek, BoI-utbildningen och professionen. En av uppsatserna används som bakgrundsmaterial utan att artikeln omnämner att det är en magisteruppsats som refereras. Sammanlagt anser vi att *BBL* visar ett jämförelsevis starkt intresse för magisteruppsatserna. Denna bedömning beror inte främst på antalet artiklar. Under undersökningsperioden publicerades en flod av magisteruppsatser i ämnet, medan avhandlingarna endast var fem till antalet. Detta gör att jämförelser av antalet artiklar blir irrelevant. Men samtliga artiklar om uppsatserna erbjuder längre texter och fördjupande information. I jämförelse med de knapphändiga recensioner som ägnas avhandlingarna, verkar grundutbildningens uppsatser onekligen väcka ett starkare publicistiskt intresse hos redaktionen.

I jämförelse med intresset för magisteruppsatserna är intresset för Collijnpriset mer sporadiskt. Collijnpriset omnämns sex gånger, men att det är Svenska Bibliotekariesamfundet som instiftat priset nämns inte när det delas ut första gången 1996. Av undersökningsperiodens sju Collijnpristagare presenteras bara fem närmare. Två år, 1998 och 1999, omnämns priset överhuvudtaget inte. Endast två gånger blir de belönade uppsatserna ämne för egna artiklar. Säfte biblioteks pris för bästa magisteruppsats hinner endast delas ut två gånger under undersökningsperioden.

Priset omnämns tre gånger, men två av artiklarna behandlar själva prisets uppkomst, inte de belönade uppsatserna. Det är dock svårt att dra slutsatser av ett så litet material.

Under rubriken projektrapporter om svensk BoI-forskning finns sex resultat. Samtliga utgörs av längre artiklar, och två av projekten beskrivs av forskarna själva. Gomez delrapport av det FRN-finansierade projektet "Informationsförsörjning och kulturförmedling" recenserar av Brigitte Kühne. Att detta är en forskningsrapport framgår dock inte av recensionen. Nästa projekt "Folkbibliotek i förändring" finansierades också av FRN. Göran Widebäck och Stina Stensson vid Företagsekonomiska institutionen i Lund ville här initiera ett forskningsprojekt om kompetensutveckling på folkbibliotek. Om projektet sedan förverkligas meddelas aldrig i *BBL*. Det fjärde projektet "Språkrum" redovisas av Annina Rabe, en av *BBL*s fasta medarbetare under denna period. Rabe ger en utförlig beskrivning av projektet i två olika artiklar, men att det är forskningsanknutet och finansierat av Skolverket framgår aldrig. Sammanlagt erbjuder artiklarna intressant presenterad, fördjupad information. Det kan dock noteras att de fyra artiklar som inte är skrivna av delaktiga forskare missar att informera läsaren om att det är vetenskapliga projekt som skildras.

Konferenser och seminarier där vi identifierat BoI-forskning omfattar sex artiklar. Av dessa är det dock bara tre artiklar som egentligen behandlar svensk BoI-forskning, de andra nämner bara något ämne eller forskare i förbigående. De tre konferensrapporter om BoI-forskning som läsaren delges i *BBL* är utförligt och intressant skrivna. Men då antalet konferensrapporter i övrigt är högt i *BBL* bedömer vi att tre rapporter med forskningsrelaterad information är ett litet resultat för undersökningsperioden. Vi antar att det funnits mer forskningsrelaterad information som blivit presenterad vid olika konferenser, men att detta inte alltid kunnat identifieras i artikelmaterial.

Den debatt om BoI-forskning som återfinns i *BBL* gäller BoI-utbildningen. För att den röda tråden skulle bli lättare att följa valde vi därför att lägga debattresultaten för *BBL* i anslutning till avsnittet om BoI-utbildningen. Sammanlagt återfinns sex artiklar under rubriken debatt. Två av dessa har karaktären av partsinlagor, de är insändare från studenter som vill argumentera mot hur deras utbildning skildrats i *BBL*. Bibliotekschefen Tommy Olsson kritiserar sedan i ett debattinlägg den då fortfarande nya akademiska utbildningen. Han bemöts av två representanter för de nya utbildningarna och får sedan plats för ett avslutande genmäle. Eftersom utbildningens representanter redan i samma nummer bemöter Olssons inlägg på ett gemensamt debattuppslag, måste *BBL* ha kontaktat dessa i förväg. Detta visar onekligen på ett intresse från redaktionens sida. Men det totala antalet debattinslag som rör BoI-vetenskap är ändå mycket litet. Inslag av debatt och diskussion återfinns när det gäller bristen på anslag till BoI-forskningen, men detta blir aldrig ämne för någon egen debatt. Ämnet i sig diskuteras även i Joacim Hanssons artiklar, som ju bitvis har en ganska polemisk karaktär. Men inte heller där blir BoI-vetenskapen ämne för en egen debatt. Vi konstaterar att *BBL* stundtals kan bli ett livligt debattforum när det gäller ämnen som engagerar läsarna, t ex professionsfrågor eller referensarbete. Däremot förefaller det svårt att i *BBL* få igång en debatt om ämnet biblioteks- och informationsvetenskap.

bis

bis profil

Tidskriften *bis* utkommer med fyra nummer per år. För vår undersökningsperiod 1994-2002 innebär det trettiosex undersökta nummer. Föreningen Bibliotek i samhälle (BiS) är som tidigare nämnts en socialistisk förening för biblioteksanställda och andra med intresse för biblioteksfrågor. Tidskriften *bis* är föreningen BiS organ som speglar föreningens allmänna intresseprofil. Föreningens styrelse utgör redaktion för tidskriften *bis* och utser inom sig tidskriftens redaktör. Enligt föreningens stadgar framförs styrelsens/redaktionens åsikter på ledarplats, i övrigt framförda åsikter är den enskilde artikelförfattarens. Under hela den undersökta perioden var Lennart Wettmark ansvarig utgivare för tidskriften. Ingrid Atlestam, Mats Myrstener, Lena Lundgren och Eva Svegborn är några av de personer som varit med i redaktionsgruppen under större delen av perioden.

Både de ordinarie medarbetarnas, men även andra skribenters, språkliga tilltal är betydligt mer personligt i *bis* än i undersökningens andra tidskrifter där språket är mer neutralt hållet. Vi har valt att i högre grad än för de andra tidskrifterna använda oss av citat i vår redovisning av de resultat vi funnit i *bis*. Anledningen är att vi anser att citaten eventuellt gör det möjligt för oss att göra en tolkning av redaktionens förhållande till forskningen. Några av *bis* skribenter är personer med biblioteks- och informationsvetenskaplig forskningsbakgrund. Oftast skriver de i *bis* inte om sin forskning utan om någonting helt annat. Dessa artiklar har inte räknats som resultat och syns därför inte i denna framställning.

Till sin struktur liknar *bis* och *Biblioteksbladet* varandra mycket. Långa och korta artiklar, notiser, debatter och annonser samsas om utrymmet. Tidskrifterna liknar även varandra till innehållet på så sätt att båda ägnar sig åt att i hög grad skriva om bibliotekens verksamhetsområden, förnyelsearbeten och olika biblioteksprojekt. *bis* intresse är fokuserat på folkbiblioteken och särskilt deras historia, gärna ur ett folkbildnings- och arbetarrörelseperspektiv. Flera skribenter i *bis* har ett eget forskningsintresse som är bibliotekshistoriskt, vilket innebär att många artiklar och recensioner har denna inriktning.

Det övergripande målet för föreningen BiS är demokratifrågor och ett rättvist biblioteksväsen. En stor del av innehållet i *bis* handlar naturligt om de projekt som föreningen är initiativtagare till som till exempel ”Sydafrikaprojektet” och ”Det rättvisa biblioteket”. Från och med 1999 intresserar man sig även för situationen på Kuba utifrån informations- och yttrandefrihetsfrågor. Rapporteringen om IFLA och särskilt FAIFEs verksamheter är omfattande, och mot undersökningsperiodens slut skrivs det förhållandevis mycket om frågor gällande WTO och GATS.

Under hela vår undersökningsperiod, men särskilt från och med 1996, förhåller sig *bis* till Internet och dess påverkan på folkbiblioteken och bibliotekariernas därmed eventuellt nya yrkesroll. Främst bevakar *bis* Internets betydelse för, eller som eventuellt hot mot, demokratin och yttrandefriheten. Men intresset gäller även upphovsrätt och andra praktiska frågor för biblioteken. Med början 1999 men främst från och med år 2000 diskuteras frågan om Internetfilter och censur mycket intensivt.

1999 tillkommer även rubriken ”webbåret som gick” i tidskriften, med syftet att var tredje månad informera om nyheter på Internet. En annan återkommande rubrik är ”notiser” där aktuell information av varierande slag presenteras. Här har till exempel biblioteks- och informationsvetenskapliga magisteruppsatser, men även avhandlingar presenterats.

Mats Myrstener var under vår undersökningsperiod en av tidskriftens ordinarie medarbetare tillika doktorand vid avdelningen för litteratursociologi vid litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet. Hans eget avhandlingsarbete ges relativt stort utrymme jämfört med de BoI-vetenskapliga avhandlingar som berörs i *bis* under perioden. I nummer 1996:1 skriver Myrstener utifrån sitt avhandlingsarbete en tvåsidig artikel om ”folkbildning, folkbibliotek och social kontroll”. I nummer 1997:1 återkommer han under rubriken ”Folkbiblioteket som samhällsförändrare och samhällsbevarare, som folkbildare och tillhandahållare av lättviktslitteratur” med ett tre sidor långt PM till sin avhandling. I slutet av artikeln namnges den färdiga licentiatavhandlingen och det noteras att den kommer att publiceras under hösten i Valfrids skriftserie. Åke Åberg, som inte presenteras för läsaren, recenserar på en helsida i nummer 1998:2 den färdiga avhandlingen *På väg mot ett stadsbibliotek. Folkbiblioteksväsendets framväxt i Stockholm t o m 1927*. Avhandlingen och Myrsteners arbete bedöms positivt. Ytterligare en avhandling som berör biblioteksområdet presenteras i *bis* under perioden. I nummer 1999:3 gör Mats Myrstener en tre sidor lång recension av Marion Lefflers avhandling *Böcker, bildning, makt. Arbetare, borgare och bildningens roll i klassformeringen i Lund och Helsingborg 1860-1901*. I stort är Myrstener positiv till avhandlingen. Han anser dock att Lefflers material skulle vunnit på en jämförelse med situationen i andra delar av Sverige, och att analysen bitvis kunde fördjupats.

Utländsk BoI-forskning är ett område som *bis* bevakar ytterst lite. Som exempel kan nämnas nummer 2001:4 där Siv Wold-Karlsen skriver om det norska biblioteksforskningsprojektet *Det siviliserte informasjonssamfunn. Folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid*. Projektet handlade bland annat om bibliotekariers medvetenhet om sin yrkesroll och om informationsteknologin som ideologi. Därutöver innehåller vårt material ett par enstaka artiklar och några korta notiser om utländsk BoI-forskning. Trots detta har vi en känsla av att *bis* medarbetare var rätt väl insatta i både den svenska men också den utländska forskningen. I nummer 1997:2 beklagar man att *Biblioteksbladet* inte kommer att fortsätta med Greta Renborgs spalt ”utkiken”. I denna spalt refererade och recenserade Renborg diskussioner, debatter och böcker från utländska bibliotekstidskrifter. Enligt *bis* var detta värdefullt och nödvändigt för de svenska bibliotekens utveckling. Krönikan avslutas med att man erbjuder Renborg plats som utkik i *bis*.

Resultat av undersökningen av *bis*

BoI-akademisk verksamhet

I undersökningens första nummer, 1994:1, presenteras den för tidskriften nya rubriken ”biblioteksforskning pågår” som får en kort introduktion där man påpekar att

man redan i det första numret av tidskriften *bis* påtalade vikten av en ”målinriktad biblioteksforskning” (ibid. s. 18). Det förklaras att institutionen Centrum för biblioteks- och informationsvetenskap funnits sedan ett par år och är placerad vid Göteborgs universitet, men med nära anknytning till Bibliotekshögskolan i Borås. Vidare skrivs att Erland Munch-Petersen varit tillförordnad professor och att Lars Höglund vid årsskiftet tillträtt som ordinarie innehavare av professuren samt att de första sex doktoranderna antogs 1993. Redaktionen ”förutsätter att det nu finns ett stort intresse för att veta vad slags forskning som bedrivs vid denna länge efterlängta institution.” (ibid.). Därför har man inbjudit de sex doktoranderna (vilka de är framgångs inte) att presentera sig och sin forskning. De två första presenteras redan i samma nummer tillsammans med den första framlagda avhandlingen. Avslutningsvis påpekas att det:

... bedrivs biblioteksforskning på många andra institutioner vid landets universitet, men blott denna i Göteborg har biblioteksforskning som sin primära uppgift. Den som vill få en mer allsidig bild av svensk biblioteksforskning läser självklart tidskriften med just detta namn!”

bis 1994:1 s. 18

Därefter följer en presentation av de två första doktoranderna samt en artikel av Siv Wold-Karlsen angående Birger Hjørlands avhandling (se nedan).

I nummer 2000:3 finns en kort intervju med Christina Persson, då nyutnämnd prefekt på BHS med anledning av att hon tilldelats Bengt Hjelmquists pris för framstående folkbiblioteksinsatser. På frågan om vad Persson vill uppnå med sin forskning svarar hon att hon utifrån en teoretisk grund vill undersöka problemen kring folkbibliotekens legitimitet. Hon hoppas vidare att klagoranden i frågan skulle kunna användas vid konkret tillämpning i praktiken.

Grund- och forskarutbildningen i BoI

Eva Svegborn, *bis*-medarbetare, skriver i nummer 1995:3 om den nya bibliotekarierollen. Hon ger några olika exempel på artiklar som diskuterat ämnet samt summerar kort den nya bibliotekarieutbildningen i Umeå. Efter att ha studerat kursplan och litteraturlistor anser Svegborn att utbildningen verkar vara ”ganska handfast och användbar” (ibid. s. 11). Ett nummer senare redovisas en enkät man låtit studenter från utbildningarna i Borås och Umeå samt tidskriftens egna läsare svara på. Enkätens syfte var dels att provocera till debatt och dels att ta reda på om den påstådda generationsmotsättningen mellan nyutbildade bibliotekarier och 40-talistgenerationens bibliotekarier fanns. Svarsfrekvensen var dock så låg att man inte kunde dra några egentliga slutsatser. Nummer 1996:2 är ett temanummer om Internet och bibliotek ur ett antal olika perspektiv, skrivet och sammanställt av Siv Wold-Karlsen. Bland annat beskrivs vilka Internetkurser som erbjuds vid utbildningen i Borås och pågående magister/kandidatarbeten med Internetanknytning namnges. Den enda Wold-Karlsen läst verkar vara en magisteruppsats och redovisas kort.

I nummer 1998:2 kommenteras under rubriken ”notiser” att ämnet biblioteks- och informationsvetenskap ”... som ska ge bibliotekspraktiken den länge efterlängta forskningsanknytningen, som ska förklara vad vi gör, hur vi gör och varför...” (ibid. s. 4) är på väg att förlora biblioteksanknytningen. Man hänvisar till internationell

debatt där det hävdas att intresset fokuseras till informationsdelen av ämnet. Enligt *bis* kan man se en liknande trend i Sverige eftersom endast ett fåtal av de avhandlingar som är under arbete berör bibliotek. I nummer 1998:4 publiceras artikeln ”Folkbildare eller cybrarian?” av Greta Renborg. Artikeln var ursprungligen publicerad i Uppsala Nya Tidning och Renborg funderar här kring begreppet folkbildning. Hon ställer sig frågande till en artikel hon läst av Birgitta Olander, ansvarig för utbildningen i Lund, där Olander uttalat sin syn på folkbildningstanken. Olanders svar på Renborgs artikel publiceras i direkt anslutning till artikeln. Man kan säga att Olander och Renborg inte är överens i sin syn på vare sig bibliotekariens eventuellt folkbildande uppgift eller den nya bibliotekarieutbildningen. I nummer 1999:1 svarar Renborg på Olanders replik och efterlyser en fortsatt diskussion i ämnet.

Under hela vår undersökningsperiod rapporterar Greta Renborg från ”Bok och biblioteksmässan” i Göteborg. Hon nämner dock aldrig någonting som har med biblioteks- och informationsvetenskap att göra utom år 2002:4. Renborg skriver ytterst kort om ett seminarium där Christina Persson, prefekt BHS, försökte ”ta död på några missförstånd och myter.” (ibid. s. 13). Vilka myter och missförstånd som åsyftas framgår inte. Troligen handlade det om den inte längre existerande praktiken på landets BoI-utbildningar, eftersom Renborg avslutningsvis poängterar att hon inte låter sig övertygas om att det akademiska ämnet inte skulle kunna omfatta praktik.

Debatt

Ingen rubricerad debatt gällande den svenska BoI-forskningen förekommer i *bis* under perioden.

Svensk BoI-forskning

I nummer 1994:1 introduceras rubriken ”biblioteksforskning pågår” och sex doktorander bereds plats att presentera sin forskning. Två av dem kommer till tals i detta nummer och doktoranderna presenterar själva sin forskning utifrån de frågor *bis* ställt. Först skriver Detlef Quast om sitt arbete med avhandlingen *Rationalitet, dynamiskt kaos och självorganisation i biblioteken - en organisationsteoretisk och kunskapsteoretisk studie*. Han förklarar på vilket sätt hans arbete skiljer sig från den forskningssyn man valt vid institutionen i Göteborg och beskriver arbetets frågeställningar. Quast skriver att arbetet kommer presenteras som färdig doktorsavhandling under våren 1994 och nämner forskare han samarbetat med, däribland Munch-Petersen. Nästa doktorand som presenterar sig är Göte Edström. Edström inleder med att beskriva de frågor som var upphovet till avhandlingsarbetet, vilket rör folkbibliotekens referensarbete och då särskilt personalens inställning till detta arbete. Enligt Edström var målet att undersökningen skulle kunna användas vid undervisningen på BHS, men även vara intressant för biblioteksältet. Quasts artikel är drygt två sidor lång och Edströms drygt en sida.

Som inledning till rubriken ”biblioteksforskning pågår” i nummer 1994:3 skriver man att det nu ”antas nya doktorander i en takt som överträffar *bis* utgivning, men det kommer mera ...” (ibid. s. 9). Man rekommenderar återigen sina läsare att ta del av tidskriften *Svensk Biblioteksforskning* men även informationsbladet *Mimer* för vidare

läsning inom forskningsområdet folkbildning. Därefter följer ytterligare två av de sex doktoranderna. Först beskriver Magnus Torstensson, i en fyra sidor lång artikel, ämnet för sitt avhandlingsarbete som ”de svenska folkbibliotekens utveckling ca 1890-1930; aktörer och strukturer” (ibid.). Han går bland annat igenom valet av metod, orsaken till ämnesvalet och diskuterar varför ämnet är intressant för bibliotekspraktiken. Nästa doktorand är Louise Limberg som beskriver den teoretiska bakgrunden till sitt ämne, vilket är informationssökning och lärande. Vidare beskriver hon val av metod samt gör ett försök att visa på de resultat undersökningen syftade till. Limbergs artikel är drygt tre sidor lång. Efter dessa två nummer försvinner rubriken ”biblioteksforskning pågår” utan att, som ursprungligen var tänkt, samtliga sex doktorander har presenterat sig.

I en tre sidor lång artikel i nummer 1996:1 beskriver Lars Seldén sitt arbete med en undersökning där man ”... försöker förstå den informationsanskaffningssituation som nybörjade doktorander i företagsekonomi befinner sig i” (ibid. s. 14). Det framgår inte av artikeln vem Lars Seldén är eller var han är verksam, inte heller att ”undersökningen” rimligtvis torde vara ett led i Seldéns pågående avhandlingsarbete. Artikeln avslutas med referenser, både till Seldéns tidigare arbeten och till ett antal andra etablerade BoI-forskare.

I nummer 1998:2 skriver Mats Myrstener i en notis om artikeln ”Lokala bibliotek som studieområde” av Göran Widebäck och Christina Persson publicerad i *Svensk Biblioteksforskning*. Myrstener intar en ganska överlägsen attityd och förmodar att artikelförfattarna är ”unga skribenter” (ibid. s. 21). I nummer fyra samma år kommer en ganska arg replik från Christina Persson, Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap vid Göteborgs Universitet. Hon hoppas avslutningsvis i sitt inlägg på en fortsatt diskussion om forskning kring folkbibliotek men att Myrstener då vill ”diskutera - inte raljera.” (ibid. s. 10). I direkt anslutning ber Myrstener om ursäkt.

BoI-avhandlingar

Som vi redovisat ovan presenteras rubriken ”biblioteksforskning pågår” i nummer 1994:1, och en av artiklarna gäller en avhandling. Siv Wold-Karlsen skriver i en tresidig artikel om Birger Hjørlands doktorsavhandling *Ämnesrepraesentation og informationssøgning. Bidrag til en teori på kundskabsteoretisk grundlag*. Hon skriver utifrån några aspekter som direkt berör hennes eget arbete vid Världshusets bibliotek i Göteborg. Hon anser att det är en ”välskriven och föredömligt pedagogisk avhandling, väl värd att läsa” (ibid. s. 22) vilket hon avslutningsvis hoppas att många ska göra. Under rubriken ”notiser” i nummer 1996:4 skriver *bis*-redaktören, Lennart Wettmark, om ”bok- och biblioteksmässan” i Göteborg. Han kommenterar att man i BHS monter kunde ”beskåda en imponerande utgivning av uppsatser och avhandlingar från avdelningen för biblioteks- och informationsvetenskap vid Göteborgs universitet och från BHS eget förlag Valfrid” (ibid. s. 21). Redaktören skriver att han köpte två skrifter varav den ena var Joacim Hanssons magisteruppsats och den andra var Magnus Torstensson licentiatavhandling *Att analysera genombrottet för de moderna folkbiblioteksidéerna. Exemplet Sverige och några jämförelser med USA*. Avhandlingen får endast några raders presentation och inget omdöme.

1998:4 skriver Mats Myrstener en tvåsidig artikel om Geir Vestheims doktorsavhandling *Fornuft, kultur og velferd : ein historisk-sosiologisk studie av norsk folkebibliotekspolitik*. Myrstener är i stort sett positiv till avhandlingen och drar, utifrån sin egen forskning, paralleller till svenska förhållanden under samma period. Däremot är Myrstener tveksam till avhandlingens teoretiska grund och ifrågasätter huruvida de sociologiska teoretikerna Habermas och Bourdieu kan ha något att tillföra förståelsen av den norska folkbibliotekspolitiken. Utifrån Vestheims val av teori funderar Myrstener kring innehållet i det biblioteks- och informationsvetenskapliga ämnet.

I nummer 2000:2 skriver Siv Wold-Karlsen en tvåsidig artikel om Joacim Hanssons doktorsavhandling *Klassifikation, bibliotek och samhälle. En kritisk hermeneutisk studie av "Klassifikationssystem för svenska bibliotek"*. Efter att först ha redogjort för innehållet i avhandlingen går Wold-Karlsen över till att diskutera, kritisera och polemisera mot Hanssons metod, slutsatser och analys. Tommy Sundin, som inte presenteras, skriver i nummer 2002:3, under rubriken "ängslig vetenskapsprosa" om Catharina Stenbergs licentiatavhandling. Sundin inleder artikeln med att berömma Stenbergs tidigare utredning och skriften *Skönlitteratur på bibliotek*. Han redogör för sina höga förväntningar på avhandlingen *Litteraturpolitik och bibliotek : en kulturpolitisk analys av bibliotekens litteraturförvärv speglad i Litteraturutredningen L 68 och Folkbiblioteksutredningen FB 80* som han dock menar gjort honom besviken. Sundin är kritisk till avhandlingen men framför allt till det akademiska arbetssättet och tar avstamp i denna kritik för att ytterligare ifrågasätta värdet av den svenska BoI-forskningen samt den akademiserade utbildningen.

Magisteruppsatser

Den första biblioteks- och informationsvetenskapliga uppsats som nämns i *bis* under vår undersökningsperiod är Joacim Hanssons magisteruppsats *Tillblivelsen av Klassifikationssystem för svenska bibliotek*. Detta sker, som vi nämnt ovan, i en notis i nummer 1996:4 angående "bok- och biblioteksmässan" i Göteborg. Notisförfattaren nämner den avhandling han köpt, för att därefter kort referera innehållet i Hanssons "läsvärda" uppsats (ibid. s. 22).

Nummer 1997:2 är ett temanummer om referensarbete och Lena Lundgren bidrar med två långa artiklar om barn och referensarbete. I den första skriver hon om sitt eget uppsatsarbete, *Barn frågar - kan biblioteken svara?* en del av hennes magisterutbildning vid BHS. Det framgår inte tydligt att arbetet är en magisteruppsats och inte heller när den gjordes. Artikeln är mer än fyra sidor lång och Lundgren redogör grundligt för sina frågeställningar, själva undersökningen samt dess resultat. I direkt anslutning till artikeln skriver Lundgren ytterligare en där hon jämför tre aktuella undersökningar om referensarbete i syfte att dra generella slutsatser. De undersökningar som jämförs är förutom Lundgrens egen uppsats, Anna-Lena Höglunds undersökning *Äntligen en riktig fråga!* och magisteruppsatsen från BHS *Referensverksamhet och referensbeståndets användning på två folkbibliotek - Linköping och Norrköping* av Elisabeth Axelsson. Under rubriken "notiser" nämns i nummer fyra samma år magisteruppsatsen *Bryggan. Ett samverkansprojekt mellan folkbibliotek och föreningar i Västervik* av Gunvor Alnervik. Det framgår inte av notisen vid vilken utbildning uppsatsen är gjord.

I nummer 1998:2 presenteras under rubriken ”notiser” två magisteruppsatser från BHS. Den första är *Bibliotek i informationssamhället. Bibliotekets och bibliotekariens roll i informationssamhället såsom den framträder i svensk bibliotekspress åren 1984-1996* av Tina och Vladimir Indrikson. Enligt *bis* innehåller uppsatsen inte några nyheter men man konstaterar att *bis* fanns med i undersökningen. Den andra är Jesper Ducanders magisteruppsats *Quo vadis bibliotekarie? - Bibliotekarierollen utifrån en analys av de fyra utbildningarna i biblioteks- och informationsvetenskap i Sverige* som anses vara mycket läsvärd.

Erik Edwardson och Jonas Elofsson presenterar i en lång artikel i nummer 2000:2 sin B- uppsats *Frihet under ansvar? Regleringen av folkbibliotekens Internetresurser*. Uppsatsen handlar om tillgången till fri information på Internet och belyser problemen med Internetfilter samt folkbibliotekens förhållningssätt till detta. Med anledning av Edwardsons och Elofssons artikel gör *bis*-redaktionen ett nummer senare en liten undersökning där man ställt frågor till bibliotek som infört Internetfilter. I nummer 2001:1 skriver Ingrid Atlestam om BiS årsmöte där temat var ”Informationsfrihet eller censur - Internet i folkbiblioteken”. Enligt Atlestam var en inbjuden talare Erik Edwardson som fortsätter att skriva sin magisteruppsats på samma tema.

Lena Lundgren skriver i nummer 2001:3 en tresidig artikel om två magisteruppsatser från utbildningen i Uppsala. Carl Bergströms *Moralpanik och censur- 1970-talets kiosklitteraturdebatt* och Kristian Fredéns *Kvalitetsmysteriet - Analys av förhållningssättet till begreppet ”skönlitterär kvalitet” i 1970-talets skräplitteraturdebatt, begränsat till två bibliotekstidskrifter*. Båda uppsatserna berör tidskriften *bis* 70-talshistoria och Lundgren menar att de kan ge perspektiv på den aktuella Internet- och censurdebatten. Lundgren är dock något kritisk till båda uppsatserna som hon anser lider av perspektivlöshet men avslutar med: ”Dessa invändningar hindrar inte att man läser uppsatserna med intresse och det är givet att de magisteruppsatser som nu produceras i en strid ström vid bibliotekarieutbildningarna borde spridas och läsas betydligt mera i biblioteksvärlden.” (ibid. s. 28).

Under ”notiser” i nummer 2002:2 skrivs att: ”En strid ström av magisteruppsatser produceras vid de olika ”bibliotekarieutbildningarna”. Total koll på detta informationsflöde har *bis* tyvärr inte resurser att ha, utan det blir bara lite vaskande vid strandkanten eller snarare på nätet” (ibid. s. 4).

Ett av dessa guldkorn är enligt *bis* uppsatsen *Den felande länken - Urval och kvalitetssäkring av Internetlänkar på folkbibliotek* av Christian Dahl och Christina Möller från utbildningen i Lund. Uppsatsen bekräftar *bis* önskan om att arbetet med att samla länkar borde samordnas. I samma nummer skriver Siv Wold-Karlsen en artikel om Erik Edwardson och Jonas Elofssons magisteruppsats *Aspekter på folkbibliotekens Internetsatsningar - Verksamheter - Intentioner - Regleringar* från BHS. I innehållsförteckningen till nummer tre anges att Marie Rörling sammanfattar sin ”uppmärksammade magisteruppsats” (ibid. s. 2). I Rörlings artikel framgår det dock inte att det hon skriver om är hennes egen magisteruppsats. Läsaren får inte veta vare sig uppsatsens titel eller utbildningsort. Artikeln heter ”folkbibliotek och marknad analys av diskurser”, är fem sidor lång och replikeras i direkt anslutning av två politiker. Samma år i nummer fyra presenterar Ingrid Atlestam i artikeln

”Rösternas torg” sitt bidrag till en antologi om e-voting. Atlestam ingick i Justitiedepartementets grupp för IT och demokrati och av noterna framgår att hon bland annat tagit del av två magisteruppsatser. Den ena är *Internetanvändning på folkbibliotek. En studie av loggarna från den publika Internetanvändningen på Malmö stadsbibliotek* skriven av Finn Axelsson och Per Mattsson vid utbildningen i Lund. Den andra är *Internetetik på bibliotek* av Eva Forsberg och Kirsi Peltonen från BHS.

Projektrapporter och forskningsöversikter

I nummer 1995:3 presenteras följande korta recension under rubriken ”notiser”.

För den som vill kolla läget vad gäller biblioteksforskning i Sverige och viss mån Norden, just nu rekommenderas en ny lunta på drygt 400 sidor utgiven av publiceringsföreningen Valfrid, knuten till BHS och biblioteksvetenskapliga institutionen i Göteborg, med stöd av Forskningsrådsnämnden. Innehållet består av bidrag tillkomna i samband med den forskningskonferens som hölls i Borås i november 1994. Biblioteken, kulturen och den sociala intelligensen heter boken.

bis 1995:3, s. 6.

I nummer 1998:2 skriver Margaretha Ullström, gymnasiebibliotekarie, om arbetet med projektet ”Helvetesgapet” vars ambition var att väcka läslust bland unga pojkar. Projektet bedrevs mellan 1997-98 och finansierades av Statens kulturråd. Vi väljer att notera denna artikel här eftersom projektet senare får biblioteks- och informationsvetenskaplig anknytning i och med att Louise Limberg, BHS, blir projektledare för LÄSK- projektet. Detta projekt var forskningsdelen av det större projektet ”Helvetesgapet” som bedrevs på uppdrag av Skolverket.

I nummer 2000:3 skriver Hellen Andersson, verksam vid Barn- och Ungdomsavdelningen på Karlstads Stadsbibliotek, om projektrapporten *Barn frågar - kan biblioteken svara? Om referensarbete för barn och ungdomar*. Rapportförfattare var bland andra Lena Lundgren och Kerstin Rydsjö. Andersson redogör kort för Lundgrens magisteruppsats som låg till grund för projektet och är positiv både till projektet och till projektrapportens innehåll. Hon avslutar artikeln med en förhoppning om att det ska komma ”fler kloka skrifter inom detta stora forskningsfält där Lena just vänt ett av de första bladen!” (ibid. s. 24).

I nummer 2002:2 under ”notiser” tar man upp den preliminära slutrapporten till ”projekt samhällsinformation vid Göteborgs stadsbibliotek”. Rapporten var sammanställd av Anette Eliasson, Karen Nowé och Christina Persson, forskare från biblioteks- och informationsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet, som under tre år följt projektet. Rapporten beskrivs som intressant och notisen avslutas med följande oemotståndliga citat:

På ett enkelt och lättöverskådligt sätt lyckas forskarna nysta lite i de flesta trådar i biblioteksdebatten och det utan att nämna Bourdieu en enda gång! Denna BHS husgud, som tycks ha fungerat som någon slags kvalitetsmarkör i en del uppsatser är nu i Nangijala och kommer tyvärr inte att personligen längre bidra till vårt kulturella kapital.

bis 2002:2, s. 4

Under ”notiser” i nummer 2002:4 beskrivs *Informationssökning och lärande - en forskningsöversikt* av Louise Limberg, Frances Hultgren och Bo Jarneving kort under rubriken ”onödigt vetande”. Forskningsöversikten bedöms som:

... en tradig uppräknig av forskningsrapporter som visar vad vi som jobbar med ungdomar och informationssökning redan vet, men visst ett och annat korn går att vaska fram. Dessutom kan det kanske förhindra mer forskning som visar vad andra redan vet och dokumenterat.”

bis 2002:4, s. 4

Konferenser och seminarier

Inga resultat noterade i *bis* under perioden.

Analys av *bis*

Tidskriften *bis* har som tidigare nämnts inte någon egentlig målsättning att bevaka den svenska biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen. Ovanstående visar att *bis* ändå har ett intresse för och håller sig informerad om vad som sker med BoI-forskningen både i Sverige men även i Norden. Dels kan detta bero på att flera av redaktionsmedlemmarna under perioden har forskningsanknytning och dels på att några ofta återkommande skribenter är BoI-forskare. I det första numret 1994 är man mycket entusiastisk till det nya ämnet och den nya akademiska utbildningen. Presentation av de sex doktorander man tänkt sig fullföljs inte utan endast fyra doktorander ges, eller tar sig, möjligheten att presentera sig själva och sitt forskningsområde. Dessa fyra doktorander är Detlef Quast, Göte Edström, Louise Limberg och Magnus Torstensson. Av dessa är det endast Louise Limberg som 2003 lagt fram en färdig doktorsavhandling, vilket inte kommenteras i *bis* under perioden. Däremot nämns Torstenssons licentiatavhandling i en kort notis.

Den svenska forskning som nått *bis* läsare under perioden 1994-2002 består främst av färdiga avhandlingar i ämnet samt ett relativt stort antal magisteruppsatser. Lars Seldén skriver förvisso om sin forskning 1996, men av artikeln framgår det inte för läsaren att det rör sig om en forskare som beskriver sitt forskningsarbete. Myrstener tar 1998 upp en artikel publicerad i *Svensk Biblioteksforskning* vilket genererar en viss debatt om yrket och utbildningen. För vår undersökning är det främst intressant eftersom det tyder på att åtminstone någon av tidskriftens ordinarie skribenter läser denna skrift, som man vid flera tillfällen uppmanat *bis*-läsarna att läsa.

Fem avhandlingar i ämnet biblioteks- och informationsvetenskap behandlas under perioden och av dessa är två licentiatavhandlingar. De doktorsavhandlingar som presenteras är Hjørlands, Vestheims och Hanssons, samtliga i en egen artikel, där avhandlingarnas innehåll redovisas och bedöms. Förutom Hjørlands avhandling är det egentligen ingen som får särskilt goda omdömen. Magnus Torstenssons licentiatavhandling kommenteras vid ett tillfälle i en kort notis men bedöms inte.

Till en början var *bis* mycket entusiastisk till institutionaliseringen av ämnet biblioteks- och informationsvetenskap. Förutom en hel del tyckande angående ämnet biblioteks- och informationsvetenskap som kommer till uttryck i skribenternas artiklar så har vi endast funnit ett resultat som berör ämnet. Det är 1998 som man

under rubriken ”notiser” menar att den svenska forskningen är inriktad på informationsvetenskap och inte på biblioteksvetenskap. Den nya bibliotekarietutbildningen är inte heller något *bis* intresserar sig särskilt för. 1995 gör Eva Svegborn en liten analys av utbildningen genom att studera kursplanen för utbildningen i Umeå, men i övrigt är det vid ett fåtal tillfällen som utbildningen bevakas. Greta Renborg uttrycker sin kritiska åsikt vid ett par tillfällen. Renborg ingår inte i tidskriftens redaktion och kan därför inte sägas stå för dess åsikt, men hon anlitas flitigt som skribent av *bis* under perioden.

Trots det minimala intresset för grundutbildningen försöker *bis* ändå skaffa sig en överblick av magisteruppsatserna. Under perioden har vi noterat tretton magisteruppsatser och en B- uppsats. Den sistnämnda som till att börja med presenterats av författarna själva, får intressant nog återverkningar dels som en fortsatt undersökning av redaktionen och dels i form av en inbjudan till att medverka vid föreningen BiS årsmöte. Uppsatsens ämne ligger i och för sig i linje med föreningens intresse för demokrati och yttrandefrihetsfrågor, men det är ändå ganska anmärkningsvärt. Den efterföljande magisteruppsatsen av samma författare blir omskriven i egen artikel där skribenten tagit intryck av uppsatsen. Utöver nämnda B-uppsats är det två uppsatsförfattare som bidragit med att publicera sina uppsatser och den ena av dem, Lena Lundgren, är en av tidskriftens medarbetare. Förutom Edwardson och Elofssons magisteruppsats är det tre uppsatser som beskrivs i artikelform. Fem uppsatser omnämns i notisform och två har använts som artikelunderlag vilket framgår av referenslistan. En artikel tar upp två magisteruppsatser från utbildningen i Uppsala där båda bland annat berör *bis* 70-tals historia. Två magisteruppsatser är skrivna vid utbildningen i Lund och resten är skrivna vid utbildningen i Borås. I stort sett samtliga uppsatser har sitt fokus på folkbibliotekens verksamheter. Collijn-priset och de årliga pristagarna uppmärksammas inte alls, även om en vinnaruppsats noteras men inte på grund av att den är prisbelönad. Språkligt är det intressant att man 1996 talar om en ”imponerande utgivning” av uppsatser för att 2001 och 2002 beskriva det som en ”strid ström”. 2001 talar man om att magisteruppsatserna borde spridas och läsas i högre utsträckning i biblioteksvärlden för att 2002 övergå till att ha verkat drunkna eftersom man säger sig inte ha någon ”heltäckande koll”.

BoI-vetenskapliga rapporter och forskningsöversikter är sällan förekommande i materialet. Under perioden noteras en konferensrapport och en forskningsöversikt, där den senare anses som onödig. Vidare noteras en projektrapport, som bedöms positivt, och ytterligare en tas upp i en egen artikel av en ickeredaktionell skribent. Det rapporteras inte från några BoI-vetenskapliga konferenser eller seminarier under perioden. Inte heller förekommer någon direkt debatt om det biblioteks- och informationsvetenskapliga ämnet, även om man kanske kan säga att det görs i indirekt form.

Vi tolkar *bis* förhållande till den svenska biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen som i viss mån negativ mot undersökningsperiodens mitt och slut. Generellt tolkar vi det som att *bis* anser att de svenska forskarna är för lite intresserade av biblioteksforskning och för mycket av informationsforskning. Vidare tolkar vi att man anser att forskningen är för teoretiskt akademisk och i vissa delar onödig, samt att man efterlyser en mer praktiskt tillämpbar forskning. Tidskriften följer med i den biblioteksdebatt som eventuellt förekommer, även i andra tidskrifter

och då särskilt *BBL*, och bevakar det mesta som rör biblioteken, smått som stort. Till skillnad från *Biblioteksbladet* har *bis* ingen uttalad ambition att bevaka den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen, men gör det likväl.

Tidskrift för Dokumentation

Tidskrift för dokumentations profil

Tidskrift för dokumentation (TD) utkommer med fyra nummer per år vilket innebär trettiosex undersökta nummer 1994-2002. Ansvarig utgivare är under perioden först Björn Tell och från och med år 2000 Jakob Harnesk. I nummer 1997:1/2 skriver Tell en ledare med anledning av TLS 60-års jubileum. Här konstaterar han att det varit föreningens strävan att "överbrygga klyftan mellan nuet och framtiden, mellan forskning och tillämpningar och mellan utvecklingsprojekt och användarna." (ibid. s. 8). Vi tolkar detta som att föreningen hade en vilja att fungera som kommunikationskanal mellan forskning och praktik. 2002:1 skriver Jakob Harnesk, vice ordförande i föreningen tillika ansvarig utgivare för *TD*, tillsammans med Tove Persson, föreningens ordförande, en gemensam ledare. Här ger de en förklaring till föreningens namnbyte och förklarar att tidskriften fortsatt kommer att ges ut i tryckt form men med ett nytt och delvis utvidgat redaktionsråd. De nya redaktionsmedlemmarna som presenteras i ledaren, kommer från fyra av de nordiska länderna, och bland dem märks professor Mariam Ginman, Åbo akademi, samt professor Irene Wormell verksam vid Högskolan i Borås. Ledarskribenterna förklarar att syftet för *TD* skall vara att "... tjäna som ett kvalificerat forum, där såväl forskare inom det biblioteks- och informationsvetenskapliga området som yrkesverksamma, som bedriver kvalificerat FoU-arbete kan publicera sig." (ibid. s. 2). De nämner även att det anses vara meriterande att publicera sig i *TD* och att tidskriften indexeras i utländska databaser, men menar vidare att *TD* inte skall vara en forskningstidskrift eftersom läsarna till största delen består av yrkesverksamma informationsspecialister.

Tidskrift för dokumentation skiljer sig ganska markant från de övriga tidskrifterna. Den typ av korta artiklar, notiser och recensioner som är en del av innehållet i *BBL* och *bis* saknas nästan helt i *TD*. Ett nummer av *TD* inleds ofta, men inte alltid, med en ledare vanligen skriven av ansvarig utgivare. Ledarskribenten presenterar ofta numrets artiklar och ger dem ett sammanhang men ledaren kan även vara av mer diskuterande eller trendinformerande karaktär. I de fall då ledaren presenterar en artikel med BoI-vetenskapligt innehåll har det i vår undersökning inte räknats som ett resultat. Efter ledaren följer ett antal långa artiklar som relativt ofta är bearbetningar av anföranden hållna vid föreningens två årliga konferenser. Varje artikelförfattare presenteras med foto och en liten yrkespresentation. I regel inleds varje artikel med ett abstract och avslutas med en källförteckning. I många fall är det genom källförteckning, abstract och den inledande presentationen, och inte av artikeln i sig, som det varit möjligt att påvisa att artikelförfattaren tagit del och använt sig av utländsk- eller svensk BoI-forskning. Många av artiklarna i *TD* är således inte skrivna av forskare utan det handlar om forskning som faktiskt nått ut och implementerats. Det har därför varit svårare att se vad som kan räknas som resultat när det gäller *TD* än för undersökningens övriga tidskrifter. Ett exempel på denna typ av resultat som

berör den svenska BoI-forskningen kan nämnas. I nummer 2002:4 skriver Ola Pilerot, bibliotekarie vid högskolebiblioteket i Skövde, om begreppet informationskompetens. Inledningsvis önskar han att man i det praktiska biblioteksarbetet skulle förstärka kontakterna med aktuell forskning och ägna sig i högre utsträckning åt evidence-based librarianship. Pilerot behandlar begreppet informationskompetens genom att använda sig av aktuell forskning och i källförteckningen återfinns bland andra utländska forskare som Kuhlthau och Bruce men även svenska som Limberg samt konferensen "Mötesplats inför framtiden, 2002".

Debatterande inslag förekommer sparsamt i *TD* under den undersökta perioden. I nummer 1998:2 förekommer för första gången under vår undersökningsperiod en rubricerad "debatt", där Jan-Eric Malmquist och Lars Klasén debatterar digitalisering och fulltextsökningar i databaser som ArtikelSök. Även recensioner förekommer ytterst sparsamt i *TD* och ett av de få exempel som förekommer är i nummer 1998:1 där Björn Tell recenserar boken *Success Factors for Fee-Based Information Services* skriven av Irene Wormell (1996). Boken bedöms positivt och Tell menar att publikationen kan användas i undervisningen vid de biblioteks- och informationsvetenskapliga institutionerna samt som fortbildning av redan yrkesverksamma.

Till största delen behandlar artiklarna i *TD* informationssökning, särskilt i databaser, och informationsåtervinning. Allmänt kan sägas att artiklarna från undersökningsperiodens början till stor del handlar om sökningar i traditionella databaser men från och med 1995 börjar artiklarna mer och mer beröra utvidgningen av Internet som möjlig konkurrent till de traditionella databaserna. 1996 börjar artiklar om elektronisk publicering och de för biblioteken relevanta följderna så som upphovsrätt, bevarande och tillgängliggörande av denna typ av dokument, bli mer frekventa. 1997 ändras fokus så smått från att gälla specialisternas möjlighet att söka på Internet till att diskutera hur man kan lära användarna att söka informationen samt kvalitetsgranska den. Från och med 1999 ökar antalet artiklar om bibliotekariens nya pedagogiska roll och de ökade kraven på bibliotekariens IT-kompetens. Löpande under åren, och då särskilt under 1995, förekommer många artiklar som rör kvalitetsmätning av biblioteksområdet samt managementfrågor.

I vår undersökning noterades ursprungligen artiklar om biblioteksrelaterade avhandlingar framlagda i angränsande ämnen som resultat under egen rubrik. I *TD* förekommer endast en avhandling under perioden som var av intresse och då i form av en av de få recensionerna. I nummer 1995:2/3 recenserar Bengt Alexanderson Lena Olssons doktorsavhandling *Det datoriserade biblioteket. Maskindrömmar på 70-talet*. Det framgår inte av recensionen inom vilket ämne avhandlingen är gjord. Avhandlingen som lades fram vid Linköpings universitet behandlar projektet Libris tidiga historia och utveckling och får en mycket positiv recension. Alexanderson avslutar med att rekommendera avhandlingen för läsning vid bibliotekarieutbildningen.

Vi bedömer att en relativt stor del av *TD*s material består av artiklar som grundar sig på, eller är, utländsk BoI-forskning. Den utländska BoI-forskningen ligger utanför arbetets ramar men det är möjligt att konstatera att forskningen ofta kommer från de engelskspråkiga länderna, men även i viss mån från de nordiska grannländerna. Som exempel kan nämnas en artikel i nummer 2001:2 av Irene Wormell som tillsammans

med en seniorforskare vid Stadsbiblioteket i Århus, gjort en bibliometrisk analys över Online-konferenserna i London under en tjugofemårsperiod. Artikeln inleds med att författarna konstaterar att det finns mycket få studier som behandlar konferensers effekt och vetenskapliga resultat, eller som analyserar deras egentliga värde. Studien gjordes vid Centrum for Informatriske Studier vid Biblioteksskolen i Köpenhamn. Ytterligare ett exempel kommer från nummer 2002:4 där Mariam Ginman skriver tillsammans med doktoranden Rajesh Singh. I artikeln "Challenges and Issues in the Application of Marketing Principles in LIS Environment: An Experience", beskriver de en undersökning vid institutionen som hade till syfte att undersöka bibliotekariers medvetenhet om begreppet "marketing" och om dess principer verkligen används i bibliotekens praktik.

Resultat av undersökningen av *TD*

BoI-akademisk verksamhet

Nummer 2000:2/3 får närmast betraktas som ett temanummer över den svenska biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen. Hela fem av numrets sju artiklar är skrivna av representanter från den svenska BoI-forskningen. Dessa är Lars Höglund tillsammans med Staffan Lööf, Louise Limberg, Irene Wormell, Birger Hjørland och Lars Seldén, samtliga verksamma vid BHS. Tre av bidragen behandlas under denna rubrik och två bidrag under rubriken BoI-avhandlingar. Det framgår inte av numrets ledare vem som tagit initiativet till detta BoI-nummer och artiklarna kommenteras inte heller. Den första artikeln, "Bibliotekshögskolan i Borås – förändring och utveckling" är skriven av Staffan Lööf, enhetschef och Lars Höglund, professor och forskningschef vid BHS. De tackar inledningsvis för att de i *TD* erbjudits tillfälle att beskriva och exemplifiera arbetet vid BHS och hoppas vidare att numret ska kunna "bidra till kommunikationen mellan olika aktörer i omvärlden" (ibid. s. 28). De skriver att utbildningen i Borås varit med om stora förändringar de senaste åren och menar att ett område de nu söker stärka är kontakten mellan utbildningen/forskningen och praktikerna på området. Artikeln beskriver den nya utbildningens orsaker och förutsättningar samt dess nuvarande mål och organisation. Till största delen handlar artikeln om BoI-forskningen vid BHS men i viss mån även om forskningen vid de övriga utbildningarna. Lööf och Höglund presenterar olika initiativ man tagit till ökad kontakt med praktikerna och nämner bland annat den planerade konferensen "Mötesplats inför framtiden".

Ytterligare två av artiklarna handlar om ämnet biblioteks- och informationsvetenskap och är skrivna av Irene Wormell och Birger Hjørland. Båda artiklarna bygger på deras respektive installationsföreläsningar då de utnämndes till professorer i biblioteks- och informationsvetenskap vid BHS den 17 mars 2000. Wormell menar i sin artikel att ämnets fokus är på väg att, och behöver, flyttas från bibliotek till information. I artikeln beskriver hon ämnets historiska utveckling och den pågående akademiseringen av utbildningen. Som avslutning uttrycker Wormell en förhoppning om att hon själv kommer "... att bidra till den fortsatta akademiseringen av ämnet biblioteks- och informationsvetenskap och höja utbildningens kvalitet och nivån inom ämnet Information Management." (ibid. s. 50). Birger Hjørland definierar i sin artikel

begreppet kunskapsorganisation som det centrala området inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Hjørland belyser principerna för kunskapsorganisation, om detta är nödvändigt i framtiden när det gäller elektroniska dokument och vilken roll framtidens biblioteks- och informationsspecialister kommer att spela. Hjørland diskuterar de principer som ligger till grund för kunskapsorganisation bland annat utifrån Joacim Hansson doktorsavhandling. Hjørland avslutar med att slå fast att akademiseringen av yrket är nödvändigt. Sist i numret återfinns en annons från BHS där man söker bidrag till konferensen "Mötesplats inför framtiden".

Grund- och forskarutbildning i BoI

De tre ovan nämnda artiklarna handlar förvisso delvis om grund- och forskarutbildningen men avspeglar huvudsakligen det institutionella arbetet.

Debatt

Det enda debattförsök som rör biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning under perioden kommer från Joacim Hansson, som i nummer 2001:3 skriver en lång artikel om "Biblioteken som problemområde i biblioteks- och informationsvetenskap". Hansson vill bidra till en diskussion om BoI-ämnets karaktär med utgångspunkt från artiklarna i nummer 2000:2/3 och särskilt vill han diskutera Hjørlands och Wormells bidrag. Hansson menar att han som forskare ser en marginalisering av biblioteksdelen av ämnet och skriver avslutningsvis att ett tvärvetenskapligt ämne som biblioteks- och informationsvetenskap inte endast har en kärna. Trots Hanssons förhoppning leder artikeln inte till vare sig en vidare diskussion eller någon debatt i *TD*.

Svensk BoI-forskning

Detlef Quast publicerar sig i *TD* 1995:4 som första svenska forskaren i biblioteks- och informationsvetenskap under den undersökta perioden. Quast forskade i biblioteks- och informationsvetenskap vid Göteborgs Universitet, och presenteras inledningsvis som nyligen färdig med sin avhandling och att han fortsatt forskar vid Columbia University i USA. Artikeln handlar om det som Quast kallar fuzzyneurala nätverk, ett ämnesområde som, enligt Quast, försöker förstå hur databassystem bör konstrueras för att söka så flexibelt men samtidigt så precist som möjligt i ett ökande antal olika typer av dokument. Quast skriver i sin sammanfattning att många forskare i världen arbetar med fuzzyneurala nätverk och att det verkar vara en ny betydelsefull forskningsansats.

I nummer 1999:2 skriver Mats Dahlström en mycket lång artikel med titeln "När är en text?". Dahlström belyser det svåra med att avgränsa vad som är en text när man talar om digital text och särskilt hypertext. Dahlström presenteras som doktorand vid BHS och att hans doktorandstudier behandlar "kritiska hypertexteditioner av litterära verk". Det framgår inte av artikeln i sig att Dahlström är forskare och inte heller om innehållet i artikeln på något sätt berör hans eget forskningsarbete. Syftet med artikeln är enligt Dahlström att genom att analysera en utvald definition av text visa hur definitionen låter sig användas på digitala medier. I nummer 1999:3 bidrar Olof

Sundin med artikeln "Nurses – a User Group in Development – and some Implications for Library and Information Professionals". Sundin presenteras som doktorand vid Göteborgs Universitet och Högskolan i Borås och att hans doktorandstudier undersöker sjuksköterskors informationsstrategier i förhållande till deras professionella kunskapsdomän. Sundin skriver inledningsvis att artikeln grundar sig på hans erfarenheter som bibliotekarie och forskare. Artikeln baseras på ett anförande av Sundin vid en konferens i Estland om kvalitet i medicinsk informationsservice.

BoI-avhandlingar

Som tidigare nämnts kan nummer 2000:2/3 betraktas som ett temanummer över den svenska BoI-forskningen. Förutom de tre tidigare presenterade artiklarna publicerar sig Louise Limberg och Lars Seldén. I presentationen av Louise Limberg sägs det att hon är lektor och forskare vid Högskolan i Borås och att artikeln bygger på hennes avhandling *Att söka information för att lära. En studie av samspel mellan informationssökning och lärande*. Lars Seldén presenteras som lektor vid BHS och att artikeln bygger på hans avhandling *Kapital och karriär: Informationssökning i forskningens vardagspraktik*. Båda artiklarna beskriver de respektive undersökningarna, syftet med dem och dess slutsatser. Båda artikelförfattarna avslutar med att visa på den relevans undersökningarna kan ha för yrkesverksamma inom området.

Magisteruppsatser

De två följande artiklarna från undersökningsperiodens början är inte magisteruppsatser men dock vid utbildningarna gjorda fördjupningsarbeten och presenteras därför under denna rubrik. I artikeln "Framför dataskärmen – Bibliotekarierollen i datasamhället", i nummer 1994:4, skriver Anna Lindegren, bibliotekarie och utexaminerad från Borås 1990. Artikeln presenteras såsom ursprungligen skriven som en fördjupningsuppgift inom ramen för en informationsteknologisk påbyggnadskurs. Det är alltså inte fråga om en magisteruppsats och det går inte att utläsa av artikeln var kursen hölls eller hur många poäng arbetet omfattade. Syftet med arbetet var att diskutera bibliotekarierollen i datasamhället, och Lindegren menar att bibliotekarierna tydligare behöver definiera sin yrkesroll för att kunna marknadsföra sig bättre och behålla sin position i framtiden. I nummer 1995:4 presenteras en artikel baserad på ett projektarbete vid institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap i Lund. Inte heller här är det fråga om en magisteruppsats utan ett arbete inom utbildningens ram. Åsa Härstedt, Berit Wijk och Annika Österlind presenterar sitt arbete i artikeln "Med siktet inställt på TARGET – En undersökning av DIALOGs TARGET- funktion". Författarna presenterar arbetets syfte, som bestod i att undersöka för och nackdelar med den nya DIALOG funktionen, samt redovisar undersökningens resultat och slutsatser.

I artikeln "Hur bevara elektroniska dokument?" av Mats G. Lindquist i nummer 1996:1/2, finns en referens i texten till magisteruppsatsen *Datoriserat lärande. Ett pedagogiskt perspektiv på datorprogram för barn* skriven 1995 av Anette Eliasson vid BHS. Artikeln i stort handlar om elektronisk publicering och långsiktigt

bevarande av dessa, den korta referensen till magisteruppsatsen berör den nya marknaden av multimediaprodukter. Eva Alopaeus, bibliotekschef vid Kliniska centralbiblioteket på Sahlgrenska universitetssjukhuset, diskuterar i nummer 1998:2 i artikeln ”Servqual – ett kvalitetsutvärderingsinstrument för bibliotek?”, metoden Servqual som ett sätt att mäta servicekvalitet och tjänstekvalitet på bibliotek. Alopaeus refererar i artikeln till sin egen magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap, *Uppfattningar om kvalitet på medicinska bibliotek*. Artikeln är inte en bearbetning av magisteruppsatsen, utan uppsatsen används tillsammans med andra studier för att föra Alopaeus resonemang.

Första gången en magisteruppsats presenteras av författarna själva är i nummer 1998:3/4, där Monica Lassi och Hanna Maurin beskriver sitt examensarbete vid BHS. Uppsatsen *20 år online – Diskussionen kring online informationssökning i Sverige under 1975-1995* presenteras i en lång artikel där uppsatsens syfte och resultat redovisas. Syftet var att få en bild av diskussionen kring on-line informationssökning i Sverige under den angivna perioden och författarnas huvudsakliga källor var *NORDINFO-nytt*, *TELDOK*, *Tidskrift för Dokumentation* samt *TLS information*. I nummer 2001:1 bidrar Miriam Björkhem och Jessica Lindholm med artikeln ”Så funkar det! Metadataformatets roll i det digitala biblioteket”. Enligt presentationen bygger artikeln delvis på deras magisteruppsats *Metadata för det digitala biblioteket. Objektbeskrivning av elektroniska resurser*, från BIVIL. De inleder med att förklara vad som menas med ett digitalt bibliotek. Därefter övergår de till att diskutera för och nackdelar med olika beskrivningsformat allt för att biblioteken skall kunna tillgängliggöra sina elektroniska samlingar. I artikeln ”2001 – ett e-äventyr. Vägval och strategier vid implementering av e-boken i det vetenskapliga biblioteket” i nummer 2002:4, skriver Katarina Jandér om e-boken och vilka möjligheter biblioteken har att integrera dessa i sitt bestånd. Det framgår inte av artikeln att den baseras på en magisteruppsats, däremot framgår det av abstract att artikeln baseras på en studie som resulterade i en magisteruppsats. Av referensförteckningen framgår det att uppsatsen är gjord vid utbildningen i Lund.

Projektrapporter och forskningsöversikter

I artikeln ”Biblioteksservice till företag – En studie inom livsmedelsbranschen” i nummer 1994:3, skriver Birgitta Berg, bibliotekarie vid Institutet för livsmedelsforskning, om ett projekt som utförts med stöd från BIBSAM. Undersökningen syftade till att ta reda på hur och på vilket sätt företag använder sig av bibliotek i sin informationssökning. I artikeln hänvisar Berg till vad Lars Höglund och Olle Persson kommit fram till i liknande undersökningar.

I artikeln ”Knowledge management för riksdagen i Finland – Några reflektioner utifrån en rapport”, 2001:3, analyserar Arja Mäntykangas, doktorand i biblioteks- och informationsvetenskap vid BHS, begrepp som knowledge management, kunskap och livslångt lärande ur ett företagsperspektiv. Den finska rapporten rörde finska ledamöters möjligheter att hantera den ökande kunskaps- och informationsmängden i det dagliga livet. I nummer 2002:1 skriver Irene Wormell en artikel baserad på en rapport för NORDINFO. I artikeln ”Bibliometric analyses for the evaluation of subject portals” påpekar Wormell att detta är den andra, nyligen gjorda,

undersökningen vid Centrum för Informatiska studier vid BHS och hon konstaterar att undersökningen fått mycket bra respons.

Konferenser och seminarier

Följande två artiklar behandlar inte svenska konferenser men vi väljer att ändå visa dem här eftersom skribenten drar paralleller till den svenska BoI-forskningen. I ledaren i nummer 1996:3/4 skriver Björn Tell med anledning av en konferens anordnad av Danmarks Biblioteksskole om "Perspektiv på biblioteks- och informationsvetenskap". Konferensens deltagare kom från 25 olika länder och övervägande delen av talarna utgjordes av professorer, lärare och doktorander och därför ägnades, enligt Tell, stort utrymme åt läroämnets avgränsningar. Tell menar att det är "förståeligt att just lärare önskar klart veta vad ämnet egentligen handlar om, något som för dem som arbetar på fältet dock är trivialt." (s. 49). Han rekommenderar konferensrapporten för vidare läsning och intresserar sig därutöver för två bidrag som behandlar IR, dess historia och utveckling. I nummer 1998:1 rapporterar Björn Tell från invigningen av "Center for Informatiske Studier" vid Danmarks Biblioteksskole i Köpenhamn. Artikeln inleds med att Tell konstaterar att BoI-forskningen vid DBS spelar en mer framträdande roll internationellt än vad forskningen vid de svenska institutionerna gör. En förklaring till detta kan enligt Tell vara att ämnesområdet i Sverige är spritt vid olika institutioner i landet. I övrigt handlar inte artikeln om svensk BoI-forskning.

Analys av *TD*

Som vi tidigare nämnt består *TDs* innehåll huvudsakligen av i artikelform bearbetade anföranden hållna vid föreningens höst- och vårkonferenser. Tidskriften innehåller ofta en ledare och därefter ett antal långa artiklar. Små notiser eller recensioner förekommer i princip inte alls. När det gäller *TD* har det inte alltid varit enkelt att se vad som går att räkna som resultat eftersom det är vanligt att artiklarna refererar till BoI-forskning. Oftast är dock den forskning man hänvisar till inte svensk utan utländsk, vilket inte är konstigt eftersom många artiklar i *TD* är skrivna av utländska skribenter. I profilen nämner vi ett exempel på denna typ av implementerad forskning där forskningsresultat faktiskt nått ut och påverkat.

Mot slutet av den undersökta perioden finns ett slags temanummer (2000:2/3) som syftar till att visa för praktikerna hur den svenska BoI-forskningen ser ut, men tyvärr framgår det inte vem som är initiativtagare till numret. En artikel är skriven av en professor i ämnet samt en utbildningsansvarig. Dessa två skriver om ämnet och akademiseringen av utbildningen och ger sin syn på framtidens bibliotekarier. Därefter är det två nyinstallerade professorer som uttalar sin syn på ämnet och sedan beskriver två forskare sina respektive avhandlingar. Dessa två artiklar där Limberg och Seldén skriver om sina respektive avhandlingar är de enda svenska BoI-avhandlingar som behandlas i *TD* under perioden. Samtliga artikelförfattare är hemmahörande vid BHS och man har således inte valt att visa på skillnader vid de olika utbildningarna eller ge exempel på forskning därifrån. Förutom de tre artiklarna ovan som även behandlar utbildningen finns det inga artiklar i *TD* under perioden

som enbart handlar om den biblioteks- och informationsvetenskapliga grund- eller forskarutbildningen. Man kan tycka att åtminstone de BoI-avhandlingar som publicerats under perioden skulle ha recenserats i *TD*, men så är inte fallet.

Vid flera tillfällen påtalar redaktionen att det anses meriterande att publicera sig i *TD* och att tidskriftens artiklar indexeras i svenska och utländska databaser. Under perioden är det, förutom artiklarna ovan, endast tre svenska BoI-forskare som skriver om sin forskning. När det gäller Detlef Quast förhåller vi oss tveksamma. Den nämnda avhandlingen finns inte med på BHS webbplats över publicerade avhandlingar men han fanns år 2003 med på listan över forskarstuderande. Under 1999 publicerar sig både Mats Dahlström och Olof Sundin men i Dahlströms fall framgår det inte explicit av artikeln att innehållet har med hans forskning att göra.

Under den undersökta perioden förekommer vid tre tillfällen magisteruppsatser, två från Lund och en från BHS, omarbetade i artikelform. Eftersom artiklarna inte presenteras som bidrag från föreningens konferenser utgår vi ifrån att det är författarna själva som tagit initiativet till att publicera sig. Alla tre uppsatserna handlar på olika sätt om hur biblioteken påverkas av digitalisering, ett ämne som är i enlighet med tidskriftens profil och som läsarna förväntas vara intresserade av. En av uppsatserna har även använt sig av *TD* i sin undersökning. Utöver dessa tre artiklar finns två magisteruppsatser nämnda i artiklar där man tagit del av uppsatserna och använt dem som informationskälla.

Vare sig magisteruppsatser eller BoI-forskare som representerar utbildningarna i Umeå eller Uppsala återfinns i *TD* under den undersökta perioden. De forskare som publicerar sig är hemmahörande i Borås och de magisteruppsatser som figurerar kommer antingen från BHS eller från utbildningen i Lund.

Artiklar som redovisar forskningsöversikter av den svenska BoI-forskningen förekommer inte i *TD* under perioden. Däremot redovisas tre rapporter. Den första är inte en BoI-vetenskaplig undersökning men man har använt sig av och gjort jämförelser med undersökningar gjorda av svenska BoI-forskare. Nästa rapport är finsk men artikelförfattaren är en svensk BoI-forskare som analyserar och reflekterar över rapporten. Den tredje rapporten räknas till svensk BoI-forskning och artikelförfattaren är professor i ämnet vid BHS. Samtliga rapporter är relevanta för *TDs* läsare och de två första handlar om företag och informationshantering.

Några artiklar som handlar om svenska konferenser i ämnet eller svenska forskare som deltagit vid BoI-konferenser förekommer inte i *TD* under perioden. Inte heller verkar några svenska BoI-forskare anlitas som talare vid föreningens egna konferenser, eller så har dessa anföranden inte omarbetats i artikelform för publicering i tidskriften. Kanske har artiklarna i nummer 2000:2/3 sitt ursprung i någon av föreningens konferenser, men detta framgår i så fall inte för tidskriftens läsare.

Efter nummer 2000:2/3 där den svenska BoI-forskningen kommer till tals försöker Joacim Hansson få till stånd en debatt/diskussion i *TD* rörande BoI-ämnets karaktär, en önskan som i inte får något svar under resten av den undersökta perioden.

2002 skapas ett nytt redaktionsråd för tidskriften och man väljer då att knyta två BoI-forskare till verksamheten. Professor Irene Wormell som då blir medlem av redaktionsrådet publicerar sig flera gånger under de senare åren av undersökningsperioden. I policydokumentet för tidskriften finns ingen uttalad målsättning att bevaka den svenska BoI-forskningen. *TD* förhåller sig inte heller till den BoI-forskning som publiceras, men insänt material betraktas naturligtvis som intressant och relevant för läsarna. Eftersom många av artikelförfattarna i *TD* använt sig av, om inte svensk så i alla fall utländsk BoI-forskning, kan man med lite god vilja säga att *TD* fungerar som ett slags indirekt kanal för forskningen. Man får som läsare en bild av att BoI-forskning existerar och att den kan användas. Någon heltäckande beskrivning av den svenska BoI-forskningen får man inte som läsare men möjligen en indikation på vilka svenska BoI-forskare som önskar bli publicerade i *TD*.

Kapitel 7: Analys och slutsatser

Analys

Nedan följer käll- och innehållsanalys där resultaten för de tre tidskrifterna jämförs. *BBL* och *bis* liknar varandra till struktur, men utkommer med så olika antal nummer per år att resultaten inte kan jämföras kvantitativt. Däremot är det i viss mån möjligt att göra en kvalitativ jämförelse. *TD* är kvantitativt jämförbar med *bis*, men däremot inte strukturellt. *BBL* och *bis* är de källor som till sitt innehåll mest påminner om varandra och därför är intressantast att jämföra.

Jämförande källanalys av *BBL*, *bis* och *TD*

Det undersökta materialet bedömdes huvudsakligen som varande förstahandskällor. Undantaget skulle kunna vara resultat där en skribent återger en forskares resultat, ett resultat som då passerat skribentens filter. I dessa fall skulle ett resultat kunna bedömas som sekundärkälla. Vi använder dock inte materialet för att uttala oss om forskningens innehåll, och det är först då källan skulle behöva bedömas som sekundärkälla. I vår undersökning fungerar materialet alltså även i detta fall som förstahandskälla.

Som vi tidigare nämnt har det varit problematiskt att de olika tidskrifterna skiljer sig så mycket åt sinsemellan, och att artikelmaterialet är så disparat och heterogent. Vi bedömer att *BBL* och *bis* är de publikationer som mest påminner om varandra. Båda präglas av en ideologisk profil i så motto att de företräder en viss typ av värderingar som tillåts slå igenom i tidskrifterna. *bis* har en starkare ideologisk profil och ibland ett tendentiöst innehåll som inte går att förbise vid en analys. *BBL* har jämförelsevis en mer neutral framtoning. Men att värderingarna inte är så starkt politiskt färgade, och inte redovisas lika öppet, innebär inte att de inte finns där. Båda tidskrifterna ger från olika perspektiv röst åt biblioteksältet

Tidskriftsartiklar är till sin natur offentliga, producerade av en institutionell källa, och det saknas ett nära förhållande mellan avsändare och mottagare. Men det ligger i en tidskrifts natur att det ändå existerar en relation mellan tidskriften och dess målgrupp. Tidskriften kan inte existera utan att nå ut till och på olika sätt påverka sin målgrupp. Relationen mellan *bis* och dess målgrupp avspeglas bland annat i hur *bis* medarbetare tilltalar sin läsekrets. Bitvis läggs ett språkligt filter av mycket personlig prägel över texterna. Detta förtroliga tilltal skapar i praktiken inte någon egentlig relation mellan

sändare och mottagare. Istället tolkar vi detta som ett uttryck för tidskriftens ideologiska karaktär. Det finns i *bis* ofta ett språkligt tilltal som skulle kunna provocera till debatt utanför den egna målgruppen. *BBL* har ett mer neutralt språkbruk vilket inte hindrar att tidskriften tar ställning till och öppet redovisar sina värderingar. Det material som publiceras i *TD* har däremot ett mer akademiskt språk, vilket skapar ett tilltal som syftar till att innehållet upplevs som professionellt och tillförlitligt. De tre tidskrifterna utgör tillsammans tre olika punkter på en språklig skala med *BBL* i mitten.

Både *BBL* och *bis* innehåller likartade typer av källor såsom reportage, notiser, recensioner, debattinlägg, kalendrier och konferensrapporter. Vilka som är de egentliga upphovsmännen till materialet varierar. När det gäller *bis* är det, med undantag för de gånger där enskilda forskare berättar om sin forskning, huvudsakligen *bis* egna medarbetare som författat artiklar och notiser. Även när det gäller insänt material präglar redaktionens urval innehållet som helhet. Målgruppen utgörs av verksamma inom bibliotekssektorn med intresse för biblioteksfrågor. *bis* skriver för en läsekrets som vi bedömer har gemensamma erfarenhetsramar och värderingar. När det gäller *BBL* skrivs majoriteten av innehållet av fasta frilansskribenter eller av tidningens egna medarbetare. Även här gäller att oavsett artikelförfattare finns det en fast redaktion som medvetet väljer artiklar enligt en bestämd redaktionell policy, vilket skapar ett ideologiskt sammanhängande budskap. Därför anser vi att *BBL* och *bis* kan bedömas som språkrör för redaktionen eller föreningen, och därmed vara meningsfulla att jämföra. *TD* däremot är till sitt innehåll mycket olik *BBL* och *bis*. *TD*s material består huvudsakligen av artiklar som är bearbetningar av anföranden från föreningens två årliga konferenser, ansvarig utgivares ledare, insänt material samt ibland recensioner. Det är föredragshållarna själva som skrivit artiklarna, som sedan publiceras i tidskriften. Detta ger tidskriften en karaktär av konferensrapport. Eftersom tidskriftens redaktionsmedarbetare inte själva skriver artiklar i särskilt hög utsträckning blir inte *TD* ett språkrör på samma sätt som *BBL* och *bis*. Därför blir en normativ analys av innehållet, där tidskriftens attityd till forskningen ska tolkas, inte meningsfull när det gäller *TD*.

Det är inte genom det språkliga tilltalet som *TD*s förhållande till BoI-vetenskapen blir synligt, utan genom urvalet av artiklarnas specifika innehåll. *TD* har en mycket tydlig linje när det gäller vilka vetenskapliga resultat man väljer att föra ut till målgruppen. Som diskuterats i kapitel 3 och kapitel 5 förs under hela perioden en debatt om vad som utgör den kognitiva kärnan i biblioteks- och informationsvetenskapen. Det insända artikelmaterial som publiceras i *TD* kommunicerar ett annat ställningstagande i denna fråga än vad som görs i *BBL* och *bis*. I denna del av analysen blir det därför både möjligt och intressant att jämföra samtliga tidskrifter med varandra.

Som tidigare sagts i kapitel två befinner sig en berättande källa alltid på en glidande skala mellan motpolerna kognitivt och normativt. Bedömt ur en källanalytisk synvinkel är *BBL*s och *bis* artikelmaterial huvudsakligen normativt. När det gäller *bis* är det vanligast att tidskriftens egna medarbetare skriver artiklarna. Givetvis finns undantag, som under rubriken "Forskning pågår", där forskare själva skriver om sin forskning. Men även när forskarna själva skriver blir innehållet givetvis normativt. Vi bedömer att forskarnas redogörelse för sin forskning, i alla fall i just dessa artiklar, färgas av deras egna värderingar. *bis* innehåll präglas i sin helhet av redaktionens öppet redovisade ideologiska övertygelse. Detta gäller även när fristående forskare

skriver, eftersom *bis* under undersökningsperioden mycket tydligt attraherar skribenter som delar tidskriftens ideologiska profil. Dessa värderingar redovisas ständigt när olika frågor behandlas. För *BBLs* del går utvecklingen av tidskriften under undersökningsperioden mot att allt färre medlemmar i redaktionen själva skriver. En fast stab av frilansare och ett par redaktionella medlemmar står i allt högre grad för artikelinnehållet. Det normativa inslaget förändras dock inte av detta, snarare ökar det under undersökningsperiodens gång. Detta avspeglar den redaktionella linje som Steinsaphir redogör för i den tidigare nämnda telefonintervjun. För *BBLs* del blir den normativa tendensen tydlig i det material som återfinns under rubriken ”fönster mot forskarvärlden”. I denna krönikeserie skriver Joacim Hansson i det uttalade syftet att föra ut aktuell BoI-forskning. Krönikorna intar dock en tydligt tendentiös linje, och vi bedömer att de innehållsligt närmast kan karakteriseras som debattinlägg.

Om *BBL* och *bis* argumenterar för att biblioteksperspektivet bör utgöra BoI-vetenskapens kärna så betonar *TD* genom sitt artikelurval istället informationsperspektivet. I detta håller *TD* och *bis* sina respektive profiler gentemot läsarna. Detta gäller inte i samma grad för *BBL*. *BBL* betonar vid ett flertal tillfällen i undersökningsmaterialet BoI-forskningens betydelse. Framförallt i undersökningsperiodens början profilerade sig *BBL* genom sin betoning av biblioteks- och informationsvetenskapen som nödvändig för att utveckla professionen och ämnet. Ingen skillnad gjordes i värderingen av informations- respektive biblioteksforskningen. I praktiken betonades dock biblioteken, och då främst folkbiblioteken, i urvalet av det BoI-vetenskapliga materialet. Den sammanslagning mellan SAB och SBS som år 2000 förenade folkbibliotekens och universitetsbibliotekens medlemmar i SB, borde eventuellt motiverat en förändring av profileringen. Genom sammanslagningen kom SB att representera en utvidgad målgrupp, med ett ökat intresse för forskning kring informationshantering och vetenskapliga bibliotek. Sammanslagningen skedde ganska sent i undersökningsperioden, och skulle kunnat avspeglas i form av ett parallellt ökat intresse för informationsforskning hos *BBL*. Men i stället visar undersökningen på en motsatt utveckling. *BBL* fortsätter i och för sig att betona BoI-forskningens värde, men främst för utbildningens och professionens utveckling. En granskning av artikelinnehållet visar att det främst är forskning med ett biblioteksperspektiv vars värde *BBL* argumenterar för. Detta syns både i den innehållsliga delen av analysen och i källanalysen. I *BBL* argumenteras med en nästan polemisk iver för att biblioteksdelen inom BoI-forskningen ska prioriteras. Detta motiveras genomgående med att endast en forskning som stärker professionen kan vinna erkännande hos politiker och allmänhet. Övrig biblioteks- och informationsforskning bedöms därigenom i förlängningen som ett hot, eftersom den underminerar såväl forskningens finansiering som dess legitimitet. Denna värdering av forskningsperspektivet förstärks genom urvalet av den presenterade forskningen. Här är informationsforskningen närmast osynlig.

Jämförande innehållsanalys av *BBL*, *bis* och *TD*

I det följande sammanför vi de analyser vi i kapitel sex gjorde för varje enskild tidskrift.

Resultatredovisningens första rubrik gällde den BoI-akademiska verksamheten, där vi placerade resultat från texter som på olika sätt bevakade det institutionella arbetet. Ingen av tidskrifterna bevakar detta i någon högre utsträckning, men i både *BBL* och *TD* kommenteras Wormells och Hjørlands installationsföreläsningar. I *TD* skriver de nyutnämnda professorerna själva i anslutning till ett "temanummer" där utbildningsansvariga och flera forskare får uttala sig, i *BBL* nämns installationerna kort vid två tillfällen. I *BBL* förekommer även några korta notiser om personal vid de olika fakulteterna samt en kort notis om tillsättningen av SAB-professuren. När man granskar *BBL*s bevakning av den akademiska verksamheten framgår det att det inte är det institutionella arbetet som intresserar, utan BoI-utbildningarna och SAB-donationerna. Liksom *BBL* uppmärksammar *bis* skapandet av den nya institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap redan 1994. Bland annat får de nyligen antagna doktoranderna presentera sin forskning i en egen artikelserie. Utan någon angiven anledning fullföljs dock inte serien. Som nämnts tidigare uppmärksammar *bis* liksom *TD* den BoI-akademiska verksamheten genom ett "temanummer", men i motsats till *bis* återfinns numret mot undersökningsperiodens slut.

bis intresserar sig alltså för den akademiska verksamheten i början av undersökningsperioden men inte senare, medan *BBL* och *TD* inte intresserar sig för denna förrän senare under perioden. Det är anmärkningsvärt att varken *BBL* eller *TD* uppmärksammar de nya BoI-institutionerna. Inte heller *bis* uppmärksammar vad som sker vid institutionerna i Lund, Umeå eller Uppsala. Intresset för verksamheten vid institutionerna är över lag svagt även senare under undersökningsperioden, och när det återfinns avspeglar det främst ett intresse för utbildningarna eller den svenska BoI-forskningen.

TD bevakar inte alls grund- och forskarutbildningen i biblioteks- och informationsvetenskap. Enda undantaget är Höglunds och Lööfs bidrag i det nämnda "temanumret" som till viss del handlar om utbildningen på grund- och forskarnivå. *BBL* däremot bevakar särskilt grundutbildningen i ganska hög utsträckning, även om utbildningsinformationen ofta publiceras i notisform. 1994, i undersökningsperiodens absoluta början, skriver *BBL* främst om utbildningarnas utformning. Från och med 1996 kommer istället utbildningarnas innehåll att dominera. En första kartläggning av både utbildningarna och deras innehåll görs av Jakob Harnesk. I Barbro Blombergs anslutande artikel får studenterna sedan själva uttala sig om sina respektive utbildningar. Därefter försvinner bevakningen av utbildningen nästan helt. Enda undantaget utgörs av ett par nedslag 1998 och 2002, där utbildningens ensidiga fokusering på IT kritiserar och bristen på lektorer behandlas. I samband med SAB-donationerna tar i stället intresset för forskarutbildningen över. Donationerna nämns vid 12 tillfällen, och i flera av donationsrapporterna förs en fortlöpande diskussion om vilka konsekvenser anslagsbristen kan få för både forskningen och utbildningen. Även *bis* intresserar sig främst för den nya utbildningens innehåll. 1995 finns en artikel som utifrån diskussionen om den nya bibliotekarierollen kort summerar utbildningen i Umeå. Från och med 1998 bevakas i bitska ordalag förskjutningen från biblioteksvetenskap till informationsvetenskap. Denna fråga debatteras fortsatt under perioden.

Grund- och forskarutbildningen intresserar alltså *BBL* och *bis* men inte *TD*. Ofta sker *BBL*s och *bis* bevakning i notiser, en form som inte existerar i *TD*. Som sagts ovan är intresset huvudsakligen inriktat på utbildningarnas innehåll, både när det gäller *BBL*

och *bis*. Att *BBL* bevakar SAB-donationen är föga märkligt, eftersom det är *BBLs* utgivare som står för donationen. Mycket av bevakningen sker därför på föreningens egna sidor under rubriken föreningsnytt. Både *BBLs* och *bis* intresse för grund- och forskarutbildningen är mer eller mindre öppet redovisat som kopplat till ett intresse för professionaliseringen av bibliotekaryrket. *BBL* är ensamt om att konsekvent koppla intresset för utbildningen till yrkets professionsanspråk. Akademisering av ämnet ska tillsammans med forskarutbildningen synliggöra och formalisera den kunskap professionen inrymmer. Därigenom ska professionen till slut ges den status den anser sig förtjäna, men aldrig fått.

Den debatt i *BBL* och *bis* som i undersökningsmaterialet hänförs till kategorin BoI-vetenskap, rör huvudsakligen bibliotekarieutbildningarna. I *bis* fall är debatten inte rubricerad utan sker indirekt i tidskriften. Främst diskuteras de nya utbildningarnas brist på praktik och kurser med skönlitterär förankring. Dessutom behandlar diskussionen den svenska BoI-forskningen, som *bis* anser vara för teoretisk i stället för praktiskt tillämpbar. Den debatt som förs i *BBL* gäller utbildningen. En företrädare för fältet kritiserar den nya akademiska utbildningens inriktning på informationsvetenskap. Han bemöts av två representanter för utbildningen. Motsatt inställning representeras av studenter som vid två tillfällen kritiserar den bild *BBL* förmedlar av deras utbildning såsom alltför hantverksmässig. Den formella debatten i *BBL* är alltså ytterst sparsam. I samband med att *BBL* skriver om SAB-donationen förs också en diskussion utanför debattsidorna, företrädesvis på sidorna för föreningsnytt. Här tar redaktionen fortlöpande upp bristen på statliga forskningsanslag till BoI-forskningen, men eftersom dessa inlägg inte besvaras uppstår ingen egentlig debatt. I *TD* försöker Joacim Hansson få till stånd en debatt angående BoI-ämnets karaktär med anledning av ”temanumret”. Denna artikel besvaras inte, vilket kan synas märkligt. *TDs* läsare består ju till stor del av informationspecialister som vi anser borde intressera sig för om forskningen har ett informations- eller biblioteksperspektiv.

I resultatredovisningen har vi valt att särskilja avhandlingarna från övrigt material som rör Svensk BoI-forskning. När det gäller den svenska BoI-forskningen i *bis* har vi tidigare nämnt att *bis* redan 1994 skapar vinjetten ”biblioteksforskning pågår”, där fyra doktorander presenterar sin forskning. Därefter dröjer det till 1996 då Lars Seldén skriver en längre artikel om sitt forskningsarbete. Dock framgår det inte för *bis* läsare att Seldén är forskare eller att artikeln behandlar hans forskning. Sammanlagt publiceras i *bis* fem artiklar av svenska BoI-forskare under perioden, men ingenting efter 1996.

I *BBL* publicerar sig inga svenska BoI-forskare förrän 1996, då Joacim Hansson skriver en artikel om SAB-systemets framväxt. Under perioden 1996-2002 finns ytterligare fyra artiklar som på olika sätt berör folkbibliotekens roll i svensk BoI-forskning. Avslutningsvis skriver Joacim Hansson och Christian Bondesson en bibliotekshistorisk text baserad på en artikel i *Svensk Biblioteksforskning* av forskaren Bertil Jansson. Från och med år 2000 gör *BBL* ett ambitiöst försök att bevaka den svenska BoI-forskningen genom att skapa krönikeserien ”fönster mot forskarvärlden” med Joacim Hansson som skribent. Under en tvåårsperiod skriver Hansson elva krönikor under denna vinjett, där innehållet huvudsakligen speglar Hanssons syn på den svenska biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen. Han argumenterar genomgående för forskning om (folk) biblioteken skall utgöra kärnan i

ämnet. Detta motiverar Hansson delvis med att en satsning på BoI-ämnet först då kan legitimeras för beslutsfattare och allmänhet. När *BBL* sedan inför vinjetten ”från forskning och fakultet” tas även forskningsämnen som informationssökning och kulturpolitik upp. Avslutningsvis återfinns två artiklar under vinjetten ”bibliotek och forskning” i temanumret om forskning 2001, där bibliotekarier skriver om forskning utifrån ett biblioteksperspektiv. Sammanlagt ger artiklarna inte *BBL*s läsare någon övergripande bild av den forskning som produceras vid landets fyra institutioner. Men detta beror inte bara på att artikelförfattarnas biblioteksperspektiv dominerar bilden av den svenska BoI-forskningen. Situationen uppstår eftersom *BBL* gärna diskuterar den svenska BoI-forskningen, men i praktiken inte kommunicerar något av den forskning som egentligen utförs.

I *TD* publiceras insänt material som är relevant och intressant för målgruppen. Med tanke på hur få artiklar om svensk BoI-forskning som publiceras under perioden måste man fråga sig om det är *TD* som inte publicerar, eller svenska BoI-forskare som inte väljer *TD* som kommunikationskanal. Endast tre forskare publicerar sig under perioden. Två av dem, Sundin och Dahlström, publiceras 1999 och tillhör den yngre forskargenerationen vid BHS. Sundin representerar *TD*s intresse för informationssökning och Dahlström intresset för digital publicering. Inga forskare från de övriga institutionerna publicerar sig under perioden.

Av de forskare som återfinns i vårt material är det främst Hansson och Dahlström som presenterar egen forskning för tidskrifternas läsare. Här kan nämnas att Dahlström vid tre tillfällen skriver om digital publicering i *IKONER*. Dock sker detta i en kåserande form där det för läsaren inte framgår att Dahlström är en forskare som skriver utifrån sin forskning. Vi finner det intressant att flertalet av de forskare som publicerar sig i vårt undersökningsmaterial inte skriver om sin egen forskning, utan om annan forskning eller andra ämnen.

De avhandlingar som kommuniceras till *bis* läsare är Birger Hjørlands, Geir Vestheims och Joacim Hanssons doktorsavhandlingar. Alla tre behandlas i längre artiklar av *bis* medarbetare, men det är bara Hjørlands avhandling som får förbehållslöst positiva omdömen. Trots att Limberg redan 1994 får presentera sin forskning i *bis*, nämns inte hennes färdiga doktorsavhandling. Inte heller Seldéns avhandling tas upp, trots att han 1996 presenterade sitt forskningsämne i *bis*. Två licentiatavhandlingar noteras under perioden. Torstenssons nämns i en kort notis, medan Stenbergs avhandling trots dåliga omdömen ägnas en egen artikel. Bevakningen av avhandlingarna kan jämföras med det utrymme tidskriftens medarbetare Myrstener ägnar sin egen forskning när han i två artiklar skriver om sitt eget avhandlingsarbete. Myrsteners färdiga avhandling recenserar med positiva omdömen i en helsidesartikel. Även i *BBL* haltar bevakningen av avhandlingarna betänkligt under undersökningsperiodens början. Varken Hjørlands eller Vestheims avhandling omnämns överhuvudtaget i *BBL*. Detsamma gäller även den tidiga undersökningsperiodens tre licentiatavhandlingar av Hansson, Zetterlund och Torstensson. Dessa omnämns inte ens i notisform trots att samtliga behandlar folkbibliotek. Den första doktorsavhandling som tas upp i *BBL* är Limbergs avhandling som recenserar 1998, medan Seldéns, Hanssons och Stenbergs doktorsavhandlingar recenserar i tre på varandra följande nummer år 2000. Som noterats behandlas både de positivt bedömda doktorsavhandlingarna och den kritiskt

bemötta licentiatavhandlingen, i form av kortare recensioner utan möjlighet till fördjupning.

Sammanfattningsvis kan man notera att *BBL* i undersökningsperiodens början helt missar att bevaka avhandlingarna i BoI-vetenskap, trots det uttalade intresset för den då nyligen akademiserade utbildningen. Även under undersökningsperiodens senare del haltar avhandlingsbevakningen betänkligt med tanke på den uttalade ambition man har att bevaka forskningen. Hanssons krönikor till trots ägnas inget egentligt intresse åt de få avhandlingar som kommer, utan dessa renderar endast korta recensioner. I *TD* skriver Limberg och Seldén om sina respektive doktorsavhandlingar i temanumret om forskning från år 2002. I detta fall är det alltså forskarna själva som skriver om sin forskning och vilken praktisk relevans man ser med denna. Det är alltså inte tidskriftens syn på avhandlingarna som förmedlas, vilket är fallet i *bis* och *BBL*. Eftersom både Limberg och Seldén forskar kring informationssökning tolkar vi avsaknaden av recensioner av deras avhandlingar som ett exempel på att svensk BoI-forskning egentligen inte når ut till *TDs* läsare, inte ens när denna kan anses relevant för tidskriftens målgrupp.

Slutligen kan det noteras att även om man läser alla tre tidskrifterna får man varken någon heltäckande bild av undersökningsperiodens doktorsavhandlingar eller licentiatavhandlingar. I undersökningens resultat märks endast den BoI-forskning som förekommit vid BHS, medan forskningen vid landets övriga tre institutioners passerar helt obevakad. Men inte heller den forskning som bedrevs vid BHS har, som påpekats ovan, fått någon heltäckande bevakning. Betänker man det forskningsintresse *BBL* uttrycker, anser vi att de avhandlingar i ämnet som kom ut under undersökningsperioden inte bevakades i den utsträckning målgruppen kunnat förvänta sig.

Om man jämför med avhandlingsbevakningen behandlas förhållandevis många magisteruppsatser i både *BBL* och *bis* under perioden. I *bis* behandlas ungefär hälften av uppsatserna i artikelform, och tre av dessa artiklar är skrivna av uppsatsförfattarna själva. I stort sett handlar uppsatserna i *bis* om folkbibliotekens verksamhet. Ungefär lika många magisteruppsatser uppmärksammas i *BBL*. Samtliga artiklar är skrivna av *BBLs* egna medarbetare och intresset ligger även här främst på folkbibliotek, men även på olika specialbibliotek. I *TD* har tre uppsatsförfattare valt att arbeta om sina uppsatser för publicering. Ämnesprofilen på dessa uppsatser är fokuserad på informationsteknologi och inte folkbibliotekens verksamhet, i motsats till de flesta av uppsatserna i *BBL* och *bis*. För samtliga tidskrifter gäller att majoriteten av uppsatserna är skrivna vid BHS, men även uppsatser skrivna vid BIVIL förekommer relativt ofta. Uppsatser från utbildningen i Uppsala förekommer någon enstaka gång medan uppsatser från Umeå inte omnämns alls. *bis* är den av tidskrifterna där redaktionen förhåller sig till magisteruppsatserna. Efter att i början har varit uttalat positiva till magisteruppsatserna, beklagar man mot slutet att man inte hinner ta del av dem i den utsträckning man skulle önska. *BBL* förhåller sig inte uttalat till magisteruppsatserna, men dess intresse för de uppsatser som tas upp i artikelform ligger helt i linje med de folkbiblioteksfrågor som anses intressanta för målgruppen.

För alla tre tidskrifterna gäller att vi varken i forsknings- eller konferensrapporter egentligen funnit några resultat som behandlar svensk BoI-forskning. År 2000 hålls den första konferensen "Mötesplats inför framtiden". Konferensen har ambitionen att

låta både forskning och fält mötas kring den svenska BoI-forskningen. Det är därför intressant att notera att denna inte vid något tillfälle omnämns i någon av tidskrifterna, inte ens i *BBL* som rapporterar relativt ofta från både svenska och utländska bibliotekskonferenser.

Slutsatser

Syftet med vårt arbete – som avser åren 1994-2002 - har varit att undersöka om och på vilket sätt de svenska branschorganisationerna via sina tidskrifter är delaktiga i att kommunicera den svenska BoI-forskningen till fältet. För detta formulerades följande frågeställningar:

- Vilken är den svenska BoI-forskning som når fältet via branschorganisationernas tidskrifter, och på vilket sätt kommuniceras den?
- Har organisationerna någon uttalad eller underförstådd avsikt när det gäller forskningsfrågor, som avspeglas i hur forskningen bevakas i tidskrifterna?
- Branschorganisationerna representerar olika målgrupper, varför man skulle kunna förvänta sig att olika delar av BoI-forskningen återfinns i deras tidskrifter. Är den forskning som förs ut via tidskrifterna relevant för respektive förenings huvudsakliga målgrupp?

Som vi sett förekommer i hela det undersökta materialet endast enstaka exempel på längre artiklar där svenska BoI-forskare själva skriver om sin forskning. Utöver detta kommuniceras en del forskning i enstaka temanummer och recensioner av avhandlingar. I *BBL* görs även mot slutet av perioden några försök att fokusera på forskningen genom att låta olika företrädare diskutera den svenska BoI-forskningen.

bis har ingen uttalad ambition att föra ut den svenska BoI-forskningen men gör det, som vi visat, ändå. *TD* har inte heller någon uttalad ambition att föra ut den svenska BoI-forskningen. En underförstådd sådan kan dock utläsas, eftersom man önskar att *TD* ska vara ett forum för forskare att publicera sig i och hävdar att det anses vara meriterande att göra detta. *BBL* ges ut av Svensk Biblioteksforening, en organisation som bland sina mål nämner stödandet av svensk BoI-forskning, och som donerat stora summor till denna. Enligt Marianne Steinsaphir finns det ett policydokument som garanterar att *BBL* är en från SB oberoende tidskrift, och *BBL* själv saknar i sin policy uttalade mål att bevaka svensk BoI-forskning. Från och med år 2000 anges dock vid flera tillfällen i tidskriften att *BBL* ska föra ut och diskutera svensk BoI-forskning. Detta görs också, men bara sporadiskt. Steinsaphir nämner själv svårigheten att få tag i bra forskningsrelaterat material. Kanske kan man här utläsa en konflikt mellan målet att publicera bra forskningsartiklar och redaktionens uttalade ambition att kontrollera tidskriftens material genom att företrädesvis låta *BBLs* egna medarbetare skriva. Annars kan vi konstatera att även om ett fåtal forskare som Hansson, Limberg och Zetterlund vid olika tillfällen faktiskt skriver i *BBL*, resulterar detta inte i någon heltäckande eller ens kontinuerlig forskningsbevakning.

När det gäller den sista frågan är den forskning som förs ut via *TD* och *bis* i stort sett den forskning som är relevant för tidskrifternas läsare, men bevakningen måste ändå beskrivas som mycket sparsam. När det gäller *BBL* är den forskning som förs ut tydligt fokuserad på biblioteks- och bibliotekshistorisk forskning, vilket är förvånande med tanke på utvidgningen av organisationens målgrupp till att gälla även universitetsbiblioteken och specialbiblioteken. Däremot överensstämmer undersökningens resultat väl med *BBLs* tydliga förankring i folkbiblioteken.

Ett skäl till varför vi valde att undersöka om den svenska BoI-forskningen kommuniceras till fältet var frågan om yrkets professionssträvanden. Detta är en process som är nära knuten till akademiseringen av utbildningen och institutionaliseringen av ämnet biblioteks- och informationsvetenskap. Vi anser att medvetenhet om forskning är nödvändig för att kunna hävda en professionell status. Som beskrivits i kapitel 3 och 5 har ämnet biblioteks- och informationsvetenskap institutionaliserats i Sverige under den undersökta perioden. Detta märks i resultatredovisningen, särskilt när det gäller *TD* och *BBL*. I början av undersökningsperioden diskuterades akademiseringen av utbildningen, framför allt i *bis* och *BBL*. Mot slutet av perioden gäller diskussionen i stället huruvida ämnets kognitiva kärna bör fokusera på bibliotek eller information. Det är samma diskussion som Miksa (1992) för, där han menar att det är två olika paradigmer inom ämnet.

Mot slutet av undersökningsperioden kan en ökning av forskningsintresset noteras hos både *BBL* och *TD*. Antalet artiklar som på olika sätt har anknytning till svensk BoI-forskning ökar i bägge tidskrifterna. För *bis* går utvecklingen åt motsatt håll. Mycket tidigt i undersökningsperioden visar *bis* ett stort intresse för det nya ämnet, för att mot slutet inta en närmast forskningsfientlig ställning. Det går att dra paralleller till utvecklingen i *BBL*. I början av undersökningsperioden framställs ämnets kognitiva och sociala institutionalisering som räddningen för en profession som beskrivs som alltmer hotad. Detta framgår inte bara i forskningsbevakningen, utan även i bevakningen av referens- och IT frågor. Utbildningens forskningsanknytning framställs som en garant för utvecklingen av professionens status. Mot undersökningens senare del ändras perspektivet. Ett exempel på detta är det sätt på vilket Joacim Hansson i sina krönikor framställer BoI-forskningens legitimitet som hotad av fokuseringen på informationsforskningen.

Som konstaterats i undersökningen har den svenska biblioteks- och informationsvetenskapen genomgått en rad genomgripande förändringar. Detta gäller såväl före som under undersökningens egentliga period. Medan ämnets kärnområden och tillhörande forskning utvecklats har också en konflikt gällande forskningsområdet uppstått. Detta avspeglas bland annat i de olika definitioner som använts för att avgränsa och beskriva ämnet. Från forskning om bibliotekshistoria till informationsvetenskap går det en innehållslig klyfta avseende forskningsområde, metodik och ämnesavgränsning. Denna tudelning av BoI-ämnet har djupa historiska rötter, men problematiken lever kvar in i dagens moderna forskarsamhälle. Givetvis avspeglas den även i den frågeställning som ursprungligen genererade undersökningen.

Länge framställdes den sociala institutionaliseringen som BoI-ämnets räddning. Som Whitley (1974) konstaterade räcker dock inte en sådan för att etablera ett ämne vetenskapligt. Det krävs också en kognitiv institutionalisering, en intellektuell

samstämmighet inom det specifika forskarsamhället. Whitley menar att först när det inom området råder en hög grad av konsensus kring forskningsområdets avgränsning, teorier och problemrelevans går det att i viss grad förutsäga forskningens problem och metoder. En låg grad av kognitiv institutionalisering tyder på samma sätt på en låg grad av gemensam intellektuell ordning och överenskommelse. Som tidigare sagts behöver den kognitiva och den sociala institutionaliseringen inte befinna sig på samma nivå samtidigt inom ett ämne. Även om det är vanligast att den sociala delen av institutionaliseringen kommer sist kan det diskuteras om så har skett vid utvecklingen av BoI-ämnet i Sverige.

Whitleys teorier (ibid.) om hur bristen på kognitiv institutionalisering påverkar ett forskningsämne, avspeglas i hur biblioteksområdets yrkespraxis kom att definiera vad som ansågs vara centrala forskningsområden och problem inom BoI-ämnet. Kriteriet för forskningens validitet blev dess förmåga att lösa biblioteksarbetets praktiska problem. När sedan nya forskningsområden etablerades i samband med informationsvetenskapens utveckling såg professionen sig förbigången när det gällde möjligheten att definiera ämnets kärna.

De kanaler vi granskat representerar biblioteksprofessionen. Deras definition av forskningsområdets avgränsning och problemrelevans avspeglas enligt oss i undersökningens resultat. Den forskning som bevakas är främst den som avspeglar professionens historiska intresse för bibliotekstjänster, informationslagring och återvinning, samt olika slags användarstudier kring biblioteksanvändning. Framförallt gäller detta *bis* och *BBL*, men tendensen gäller även *TD*. Det främsta exemplet är givetvis Joacim Hanssons pläderingar för en biblioteks- och informationsvetenskap som bara kan vinna sin legitimitet om den anknyts till (folk)bibliotekens förmenta behov av en biblioteksorienterad forskning. Vi har även visat att det finns ett uttalat intresse för BoI-forskning hos representanter för de olika redaktionerna, men att ämnet ändå bevakas sporadiskt med en stark betoning på just folkbiblioteken. Det är intressant att notera att den biblioteksrelevanta forskningen bevakas mer frekvent och utförligare än den rena BoI-forskningen när det gäller avhandlingar.

När vi vid undersökningsperiodens slut noterar ett ökat forskningsintresse i både *BBL* och *TD* kan man spekulera i om detta beror på att den kognitiva nivån nått fram till ett genombrott, som avspeglas även i branschorganisationernas kanaler. Eftersom det omvända gäller för *bis* som mot slutet intar en närmast forskningsfientlig ställning, kan man spekulera i om detta kan bero på biblioteksprofessionens ytterligt starka ställning i tidskriftens redaktion. Kanske skulle det också vara på sin plats att diskutera om det är branschorganisationernas uppgift att försöka få forskarna intresserade av att publicera sig i deras tidskrifter, eller om det är forskarna själva som är ointresserade av att bli publicerade i fältets tidskrifter. Med tanke på den historiska problematik som avspeglas i bevakningen av BoI-vetenskapen i branschorganisationernas organ är det ”glapp” vi tyckte oss se inte så märkligt. I den avslutande diskussionen av resultaten kan det konstateras att den ursprungliga upplevelsen av en eftersläpning mellan institutionaliseringen av ämnet och fältets medvetenhet om dagens BoI-institutioner har en historisk förklaring. Bara framtiden kan utvisa om problematiken kommer att leva kvar i morgondagens forskningsbevakning.

Referenser

Undersökta tidskrifter

Biblioteksbladet, 1994-2002, årgång 79-87.

bis, 1994-2002.

Tidskrift för dokumentation, 1994-2002, årgång 49-57.

Litteraturlista

Alopaeus, E. & Axelsson, E. (2002). Evidence Based Librarianship. *Mötesplats inför framtiden* Borås 2-3 oktober 2002. Tillgänglig via: BADA.
<http://bada.hb.se/handle/2320/3905> (2012-05-04).

Ducander, J. (1997). *Quo vadis bibliotekarie? Bibliotekarierollen utifrån en analys av de fyra utbildningarna i biblioteks- och informationsvetenskap i Sverige*. Borås: Valfrid.

FRN (1989). *Biblioteks- och Informationsvetenskap – förslag inför 90-talet*. Stockholm: Forskningsrådsnämnden.

Frohmann, B. (1991). The politics of information: a discourse analysis of the theoretical foundations of library and information science. *Current Research in Library and Information Science*. vol.10, no 4. ss. 365-386.

Frohmann, B. (1994). Discourse analysis as a research method in library and information science research. *Library and Information Science Research*. vol.16, no 2 ss.119-138.

Ginman, M. (1994). Paradigm och trender inom biblioteks- och informationsvetenskap. Höglund, L. (red.). *Biblioteken, kulturen och den sociala intelligensen. Aktuell forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap*. Rapport från FRNs och Centrum för biblioteks- och informationsvetenskap konferens i Borås 22-24 november, ss. 9-18. Borås: Valfrid.

Hansson, J. (1998). *Om folkbibliotekets ideologiska identitet-En diskursstudie*. Lic.-avh. Göteborgs universitet. Borås: Valfrid.

- Hansson, J. (2001). Biblioteken som problemområde i biblioteks- och informationsvetenskap. *Tidskrift för dokumentation*, 56:3, ss. 81-88.
- Holme, I. M. & Solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik-om kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Jansson, B. (1996). *Det här var svårt*. Statens kulturråd: Stockholm.
- Klasson, M. (1990). Biblioteksforskning i Sverige: en innehållsanalys av svensk biblioteksforskning/Biblioteks- och informationsvetenskap 1900-1988. *Svensk biblioteksforskning* 1990:4, ss. 3-83.
- Kuhn, T. S. (1979). *De vetenskapliga revolutionernas struktur*. Lund: Doxa.
- Limberg, L. & Folkesson, L. (2001). Att forska om informationssökningens didaktik i mötet mellan teori och praktik. *Mötesplats inför framtiden*, Borås 23-25 april 2001. Tillgänglig via: BADA. <http://bada.hb.se/handle/2320/3905> (2012-05-04)
- Limberg, L. (2002). Kreativ forskning om informationssökning. *Biblioteksbladet* 2002:8, ss. 18-19.
- Limberg, L. & Hultgren, F. & Jarneving, B. (2002). *Informationssökning och lärande: en forskningsöversikt*. Stockholm: Skolverket
- Marcusson, A. (2003). *Biblioteks- och informationsvetenskapens framväxt och institutionalisering i Sverige*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap Borås: Bibliotekshögskolan i Borås.
- Miksa, F. (1992). Library and information science: two paradigms? Vakkari P., Cronin B. (eds.), *Conceptions of Library and Information Science. Historical and theoretical perspectives. Proceedings of the International Conference held for the celebration of 20th Anniversary of the Department of Information Studies, University of Tampere, Finland, 26-28 August* (ss. 109-125). London: Taylor Graham.
- Patel, R. & Davidson, B. (1994). *Forskningsmetodikens grunder*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Rienecker, L. & Stray Jorgensen, P. (2002). *Att skriva en bra uppsats*. Malmö: Liber.
- Seldén, L. (1993). Swedish Library Education in Retrospect. *Svensk Biblioteksforskning* 1993:2-3, ss. 31-44.
- Seldén, L. och Sjölin, M. (2003). Kunskap, kompetens och utbildning – ett bibliotekariedilemma under 100 år. *Svensk Biblioteksforskning* 2003:4, ss. 19-67.
- Sjölin, M. (2002). *Bibliotekariens kunskap. En diskursanalys*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap Borås: Bibliotekshögskolan i Borås.

Stenberg, C. (2000). Löftet om forskningspengar fullföljt. *Biblioteksbladet* 2000:3, ss. 26.

Sundin, O. (2001). Professionell kunskapsutveckling i yrkespraktiken. *Mötesplats inför framtiden*, Borås 23-25 april 2001. Tillgänglig via: BADA.
<http://bada.hb.se/handle/2320/3905> (2012-05-04).

Sundin, O. (2003). *Informationsstrategier och yrkesidentiteter-en studie av sjuksköterskors relationer till fackinformation vid arbetsplatsen*. Diss. Göteborgs universitet. Borås: Valfrid, ss.19-25, 45-55, 234-237.

Thurén, T. (1996). *Vetenskapsteori för nybörjare*, Stockholm: Liber.

Trost, J. (2002). *Att skriva uppsats med akribi*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Vakkari, P., Aarek, H. E., Järvelin, K., Kajberg, L., Klasson, M. (1993). *Forskning inom biblioteksvetenskap och informatik i Norden. En komparativ studie av kognitiv och social institutionalisering av forskningen samt dess allmänna drag i de nordiska länderna på basen av forskningspublikationer*. NORDINFO-publikation 24. Helsingfors: Tryckericentralen AB.

Whitley, R. (1974). Cognitive and Social Institutionalization of Scientific Specialities and Research Areas. Whitley, R. (ed.). *Social Processes of Scientific Development. Conference of The International Sociological Association's Research Committee on the Sociology of Science* (ss. 69-95). London 1972.

Wikgren, M. (1999). Informationsvetenskapen och popularisering av vetenskaplig kunskap. *Svensk Biblioteksforskning*, 1999:1, ss. 53-68.

Zorn, H. (2006). En förening och dess tidskrift *BBL* 90 år. *Biblioteksbladet*, 2006:6, ss. 25-28.

Förkortningar

BBL - Biblioteksbladet

BHS - Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan

BiS - Bibliotek i Samhälle

BIVIL - Biblioteks- och informationsvetenskap i Lund

FRN - Forskningsrådsnämnden

GATS - General Agreement on Trade in Services

IFLA - The International Federation of Library Associations and Institutions

NORDINFO - Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information

SB - Svensk Biblioteksörening

TD - Tidskrift för dokumentation

WTO - World Trade Organization